

LASKA (5496) sb f

Oba a jasne (w tym w pierwszym 85 r. w drugim 6r. błędne znakowanie).

sg N łaska (538). ◇ G łaski (2454), łaski(e)j (2), łaski(e) (1); -i : -(e)j CzahTr (8 : 2); -i : -(e) RejKup (45 : 1). ◇ D łasce (137). ◇ A łaskę (1230), łaską (1); łaskę: łaską ArtKanc (10 : 1). ◇ I łaską (561), łasku (1); -ą : -u LibLeg (16 : 1). ◇ L łasce (474). ◇ V łasko (1). ◇ pl N łaski (19). ◇ G łask (13); -ą- (9), -a- (1) CzahTr, -(a)- (3). ◇ D łaskom (13) BiałKaz, łaskâm (8) ListRzeź (2), SarnStat (3), GrabowSet, JanNKar, WujNT; -âm (6), -(a)m (2). ◇ A łaski (36). ◇ I łaskami (4); -ami (3), -(a)mi (1). ◇ L łaskach (3).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. Życzliwość, przychylność, okazywanie względów (o stosunku wyższego, np. wiekiem, urzędem lub jakąkolwiek sytuacją społeczną, do niższego; bardzo często o stosunku króla do poddanych); także dobrodziejstwo wyświadczone z życzliwości; *gratia* Mącz, Calep, PolAnt, Modrz, JanStat, JanPrzyw, Cn; *favor* BartBydg, JanStat, JanPrzyw, Cn; *beneficium, benevolentia* Mącz, Cn; *charitas* Mymer¹, Mącz; *clementia* Modrz, JanStat; *benignitas* Mącz; *pietas* HistAl; *miser cordia* Vulg; *affectio* JanStat [w tym: z określeniem dawcy lub sprawcy łaski wyrażonym pron (244), ai (209), sb (123)] (1057) : BierEz F2v; OpecŻyw 90v, 94v; Mymer¹ 33v; BartBydg 56b; BielŻyw nlb 3, 99; A pan nasch ye⁸⁰ m. za te łalke chce vaschey Ias. odflvzicz wŕym dobrim LibLeg 11/62, 7/35, 11/40; RejJóz L4, M8, Q2v; na łasce WKM naszego MP wszytko RP dobre należy. Diar 65; GliczKsiąż A4; DWorzáninowi íwemu počichu precz kazał/ Ten prosił by mu iáwnie przed ludźmi rękę dał. A s fkárbu mu kázác dać/ áby ludzie ználi/ Iże z łáfką odieżdza/ ták o nim mnimáli. RejZwierz 24, 19v; Pánowie byli Węgierskiey ziemie/ [...] Fráncífzek Báciány/ zwierzchni Karwáckiey/ Dálmáckiey/ Słowáckiey ziemie/ v krolá niepoplledniey łálki. BielKron 305v; Praeripere alicui popularem gratiam, Vbieżec kogo do poľpolitego człówieká w łáskę. Mącz 346d; Nam neque autoritate quisquam apud me plus te valere potest neque voluntare, Nikt bo nie yeft kórego bych ya łobie ták wyfoko łáską ważył/ á ku ktoremu bych też skłónniey[łz]á chuc y uprzeymoác miál [!] yáko ku tobie. Mącz 474a, 148d, 149b, 352d, 395d, 477d; Skromnego/ á ítátecznego/ nigdym ia w łálce nie widział GórnDworz Lv, C2v, D4v, K8v [3 r.], Gg7v; HistRzym 15; KuczbKat 365; RejZwierc 45v, 153; BudBib 1.Esdr 7/27[28]; StryjWjaz Av; Bo ludźiom vbogim/ choćiaby się wízelákiem cnotámi ozdobili/ [...] bárzo mále zapláty bywáią náznáczóne/ ták z ítrony bogactw/ iáko z ítrony łálki/ y doštoyności iákiey [tum ad opes, tum ad gratiam, tum ad dignitatem] ModrzBaz 18v; SkarJedn 174; KochOdpr A4v; wízák złego nic nie vczynię/ á tę łáfkę Bog tobie zápláci/ gdy mnie vbogiemu tu v drzwi leżec dopuścífz. SkarŻyw 135, A2v; StryjKron 155; KochMuza 28; ActReg 51, 61, 88, 119, 138 (8); Calep 463a; JanNKar A3 [2 r.]; Względem tedy tych słuźb ich chcąc ie łálki náłzey przychylnóściá vprzędzić [gratiarum nostrarum favoribus praevenire JanPrzyw 8]/ [...] pozwalamy SarnStat 886; obiecuiąc/ iz [...] Pręłaty/ Rycérztwo/ poddáne náłzé w Prusiéch náłzé potomki łáfką Królewską będzie czcił/ y miłował [affectione Regia tractabit, honorabit et diliget JanStat 871] SarnStat 1093, 306, 834, 863; KmitaSpit C4; PowodPr 32; CiekPotr 27; PaxLiz B4, E4v.

łaska ku komu (5): LibLeg 11/88; OrzJan 61; ActReg 29, 88; Tám Monárchy Íławnego łáfkę nieomylná/ Káždy widział ku tobie/ káždy chęc vprzeymá. SapEpit [B2].

łaska przeciw(ko) komu (25): *LibLeg* 11/[32²]; A łaska wafza za praczami moiemi przeciw mnie w wafzych fie lerczach pomnożyła. *FalZiołUng* V 119v; *HistAlHUng* A2v; *LubPs* Z5; *Leop* 2.Reg 15/20, 3.Mach 6/37; *BielKron* 125; Mecaenas, WłaŃne ymię fliáchćicá Rzimskiego [...] ten był ofobliwey łaski przeciw Vergiliufowi y Horatiufowi [...] ztądże wŃzeláki obrónca [...] bywa zwan. *Mącz* 212b, 148d, 299b, 407c; *OrzQuin* G4v; *GórnDworz* Kk3; *BudNT Act* 25/3; *ModrzBaz* 124; *KochPs* 2; *SkarŻyw* 593; *ActReg* 13, 103; *Calep* 136b; *KochFrag* 49; *WujNT Act* 25/3; *SarnStat* 879, 1055; *SiebRozmyśl* A.

łaska na kogo (1): profzym v.m. M. Kroliv abi v m vkazaly laŃke Ńwa na nas *LibLeg* 10/125v.

łaska nad kim (13): *BierEz* M4v; *HistJóz* Dv; Ruben obmawia bracią y dziecię A czoŃ my naŃz miły panie z łobą począc mamy Iedno na wŃzem twoiey łaski nad łobą czekamy *RejJóz* O6, Lv, L4v, Q2v; *BibRadz Gen* 24/14; *BielKron* 351; *RejZwierc* 249; *ModrzBaz* 127; *ZawJeft* 41; *ActReg* 116; *Phil* C2.

Ze zdaniem przydawkowym wyszczególniającym [w tym: z zapowiednikami: ten (6), taki (2), jeden; iż (a. że) (8), aby (7)] (15): podziękuyże mu [panu] s tey łalki iż cie przijał *ForCnR* B4v, C4v; *LibLeg* 10/62v, 11/11; Łalką thą od panow odzyerzal yłch nye na Ńchubyenyczą alye na Ńczyączye onego Ńfą zdali *LibMal* 1543/74; *RejJóz* A3, H7; *BibRadz Gen* 20/13; *BielKron* 130, 350, 352v; *GórnDworz* V5; A on tylo tey łalki v niego Ńądał/ áby v iego podworzu cháłupkę mu poŃtáwił *SkarŻyw* 166, 206, 601.

W formule listu z kancelarii królewskiej (4): *LibLeg* 11/185; Krol nád Krolmi y pan nád pány Alexander fyn bogá Hamoná y krolowey Olimpiey/ wŃzytkim poŃpolicie kŃiaŃŃetom/ [...] y ludziem w mieŃciech po wŃzytkim kroleŃtwie Perskim vŃtháwionym łaskę Ńwoię [*Rex regum et dominus dominantium Alexander ... universis principibus ... gratiam suam.*]. *HistAl* G4, E7; WŃzyŃtkim y káŃdému z oŃobná StároŃtóm/ [...] nam Ńczérze y wiernie milym łalkę náŃzē KrólewŃką [*fidelibus dilectis gratiam nostram cum favore JanStat* 725]. *SarnStat* 906.

W formule prawniczej (3): GDyŃ w poŃtępkách Práwnych v Ńpráwiedliwych Ńędzi nie ma miec waŃŃ mieyŃcá/ áni łalká nie ma łobie nie przywáŃczác [*nihil habeat odium vindicare, vel favor usurpere JanStat* 643] *SarnStat* 158 [*idem* 2 r.] 789, 795.

W formułach przysięgi (2): *GroicPorz* c2v; wiernie zeznam nie zá miłóŃcią/ nie zá nienawiŃcią/ [...] áni łalká/ ále dla Bogá y ŃpráwiedliwoŃci [*fideliter recognoscam: non amore, odio, praetio vel favore; sed pro Deo et iustitia JanStat* 521] *SarnStat* 573.

W formułach grzecznościowych:

»tw(oj)a łaska« (2): *RejJóz* C4v; Oná [*Maryja Magdalena*] mnimáiąc być ogrodniká/ przywitawŃzy iáko Ńláchetniká/ ták go Ńpytála gdzie twa łalká Krifá połóŃyła. *MWilkHist* H4.

»łaska wasza« [*w tym w pl* (22)] [*szyk* 18 : 5] (23): Ktori na gorŃe opifany obicŃzay y náŃŃe zrzáŃzeni, wáŃŃim łaska^m panowie a prziiaczielie mili obiawime *ListRzeŃ* w. 45, 1; *SarnUzn* Bv, D6, D8; Mam tedy tę náŃdzieię że łalki wáŃŃe/ raczyły porozumieć ty Ńłowá PáńŃkie/ ktore Pan mowić do Marty raczył. *BiałKaz* F2, A4, C2 [2 r.], C4, E3, F3v (16); *SkarJedn* 189; *WujNT* 890.

W połączeniach szeregowych (23): *OpecŻyw* 37; *GliczKsiąŃ* N6; *BielKron* 65v; *KochSat* B4v; *Mącz* 51a, b, 308c, 423c; *RejAp* 58v; Podárki/ diŃŃenŃácyie/ łalki/ ligi/ krewnoŃć y herby [*Largitiones, dispensationes, gratiae, uniones, sanguis et stemmata*]/ w doŃtoynoŃci duchowne wláŃzy *ModrzBaz* 135v; *Calep* 136b; *Phil* H4; SWiátu Ńię przypátruiąc/ do Ńkuteczney ludzkoŃci trudnemu/ á

rozważając łobie/ chęci/ czynności/ łalki y dobrodzieyftwá wielce ważne/ á mnie od Ie⁸⁰ Miło: Páná Piotrá Myłzkowkiego [...] uczynione *GrabowSet A2*; [obywatelów ziemie Belskiej do Korony wzięliśmy] obiecując oné y koždé z nich we włytytkich ich práwiech/ w wolnościách/ w łwobodách/ łalkách/ nádáníách/ dołtoienftwách/ czćiách/ wrzędziéich [in omnibus ipsorum iuribus, libertatibus, immunitatibus, gratiis, praerogativis, dignitatibus, honoribus et officiis JanStat 796] chowác y záchowác. *SarnStat* 1053, 201, 987, 989, 990, 998 [2 r.] (10).

W przeciwstawieniach: »łaska ... niełaska (11), gniew (5), srogość (2), bojaźń, groza, karność, miecz, mierziączka, moc, nieprzyjaźń, niesława, okrutność, pogorszenie, przekup, strach, śmierć, upor, zasługi, złość« (33): Ián cij nie ieft taki botz on anij dlá boiazni/ auij [!] dla łalki wftąpi od prawdy. *OpecŻyw* 47v, 33; A czo sye doticze Thatarow dawa Crol ye⁸⁰ M. ym yako łlvgam łwim [...] a tak ti rzeczi za łalką chodzą a nyezavporem *LibLeg* 10/155, 11/88v; Godnieyłzych my marney łmierci niż tey łaski byli *RejJóz P*; *Diar* 76; *BielKom* C2v; Oycowye wiedzyeć máyą iż potrzebá áby [...] myędzy łalkę teź myełfali nyeco kárności/ thák yáko zwykli czynić kuchárze/ ktorzy podczas potráwy łlodkye zálewáyą y záprawyáyą octem *GliczKsiqz* F8; gdyź takie niewollstwo náłze nie przydzie nam z łalką/ y owłzem tho łpráwi Pan Bog náłz iż łię nam obroci w niełławę [quoniam non dirigitur servitus nostra in gratiam, sed in dedecus ponet]. *BibRadz Iudic* 8/13[17]; [krol wywołał z ziemie Sieciecha] ktory ziechawłzy do Rułi/ przeprowił potym mierziączkę v krolá/ y był w łálce záłię *BielKron* 349v, 393; Czego łtrach niewycifnie/ i groza fukliwa. Richley dobroć/ i łalka/ richley chuć wzaiemna W tim ci połżużyć może/ i ludzkość przyjemna. *KochSat* B4v; *Mqcz* 126a; *OrzQuin* A2v; [jedni] nie telko przelthawáli ná thym małym pokazie łalki/ ále thez y niełalkę vmieli więc łobie ołłodzić *GórnDworz* C4v, C5, D4v, M6, Bb7v, Dd3, Ii7; Niechay tedy łędziowie niepotępiáią niewinnych/ [...] niechay przekup/ álbo łalká: niechay nienawiść álbo miłość/ nic ich nieruła. *KuczKat* 340; *RejZwierc* 226; gdyź nie w łrogości ále záwždy w łálce á w miłoiárdziu [...] łalkáwie a miłoiárdziu nam pánowác á roskázowác będziefz raczył. *WujJudConf* 16v; Komodus Cefarz. [...] W okrutności łie kochał łalki tám nie miewał. *PaprPan* [Gg]4v; Weźmi Xiązę naiálnieyłze/ [...] ten miecz/ [...] tylko ty obiema rękoma nád námi chciey pánowác/ w iedney Miecz/ w drugiej łalkę záwždy nołząc/ (marg) Decius. Altera manu frameam altera gratiam gestans. (-) *StryjKron* 667; *KochFr* 95; *KochPieś* 46; *ZawJeft* 18; [z przysięgi pisarza ziemskiego] ani będe dbał ná łalkę/ álbo ná nieprzyiaźń czyię/ ná dáry ábo ná karanie czyie *SarnStat* 561, 554; A gdy záś łczęście łwá łkłádác poczęło Srogość, y z łalką náłtepowác ięło: Wyiáchał cny krol do Prufkiego Páńłtwá *KlonKr* F; *GosłCast* 73.

Przysłowia: Videndum est ne obsit benignitas, [...] baczmy yedno tego áby mu zbytnia łaska nie łzkodziła. *Mqcz* 494b.

Pańska łaska na pftrem koniku *RejJóz H marg.*

Więłzey ieft włádzey łalká niż moc záwždy *RejZwierc* 226.

Zwroty: »być, trwac w łasce« [w tym: u kogo (7)] = być obdarzonym względami [szyk zmienny] (16 : 2): *LibLeg* 7/34, 34v, 11/31v [2 r.]; [papież] wybrał czterzech Kárdynałow/ ktore rozumiał być w nawięłzey łálce v krolá Fráncułkiego/ áby łie tym więcej záchowál krolowi. *BielKron* 211v, 118, 222, 349v, 379v; *GórnDworz* K8 [2 r.] L; *RejZwierc* 154v; *KochEpit* A4; POkiś ty/ bury koćie/ ná

myślzách przełtawał/ A w inłzesz fię myśliłtwo z iáłtrząby niewdawał. Byłes w łálce v ludzi KochFr 117; *PaprUp* F3; Dopuść w mátczyney łálce trwác dzieięćiu twemu *ZawJeft* 40, 41.

»być na łasce [czyjej], pod łaską [czyjq]« = *zależec od kogo; in gratia consistere JanStat* [szyk zmienny] (12 : 1): a tha ziemya. y tho czo yełth wniew. pod moym rozvmem y pod moyą łalką yełth. y zamye Boga proflą. *MetrKor* 46/47; *LibLeg* 11/95v; Ale po łzełci Niedzielách/ przedłużyć nie może [zapłacenia winy]/ wyiawłzy by to było ná łálce Sędzięgo. *GroicPorz* k2v, o3; *ZapKościę 1583/54v*; żywot/ zdrowie y łtan tákowęgo łzłáchćicá obwinionęgo/ y tym obyczá em pokonánęgo/ będzie ná łálce náłzęy Królewkięy. *SarnStat* 408; GDy kto przed Rycérłkim człowiekiem miecz álbo kórd wymie/ nikogo nie rániwłzy/ niech będzie ná łálce ięgo *SarnStat* 619, 22, 156, 408, 787, 833 [2 r.].

»dać łaskę [w tym: przed kim (2), przed oczyma kogo, w oczach kogo, u kogo]; dodawać łaski« = *dare gratiam Vulg, PolAnt; dare misericordiam Vulg; gratias concedere, favores ministrare JanStat* [szyk zmienny] (6; 2): Proflę miły Pánie/ [...] łpráwuy łlugę twęgo dziłia/ y day mu łálkę v tego męža [et da misericordiam ei ante virum hunc], *Leop 2.Esdr* 1/11; tedy ludzyc Izráelłcy [...] nápożyczáli v Egipcian naczynia złotęgo/ [...] bo im był Pan Bog dał łálkę przed oczymá Egipcian iż im pożyczáli á wierzyli [*Vulg Ex* 12/36] *BielKron* 30; *BudBib Ez* 11/3, 1.*Esdr* 7/27 [28]; *WujNT Act* 7/10; *SarnStat* 987, 999, 1113.

»dać (a. zdawać) się, spuścić (a. spuszczać) się na łaskę; (od)da(wa)ć się w łaskę; po(d)dać (a. oddawać) się łasce; pod łaskę się dać« = *conferre se in fidem et clientelam alicuius Mącz* [szyk zmienny] (6 : 2; 3; 3; 1): *MetrKor* 47v; Tedy Darius łam w łobie pomyłłł rzekąc, niewiem czo leplzęgo mam wczynić, nielża iedno łie Alexandrowey łalce poddać. *BielŻyw* 153; *RejKup Ee*; *BielKron* 143, 147, 313v, 385, 406v; *Mącz* 126a; *PaprPan Ee4v*; *ActReg* 108; *KlonKrGum Av*; Przetom roznych zabáwek nie rad omiełzkawał. Z ktorými fię oddáię w łálkę twoię tobie/ Prołzę vważ nie Wierłze lecz łłuzby me łobie. *CzahTr A4v, A4, G3v*.

»da(wa)ć [co], podać, darować, udzielić, użyczyć, udanie z łaski« = *de gratia perpetuo conferre, ex gratia concedere et largiri JanStat* [szyk zmienny] (15 : 1 : 1 : 2 : 2 : 1): ha ktorego hymyeny korvnnęgo łęgo krolewska myłoscz raczil był dlia vychovanya stanv panyenskięgo yey vzcizicz z łasky swey krolewskięy *ZapWar 1536 nr 2492; LibLeg* 10/65, 67 [2 r.], 145v, 147v; *Diar* 26; *GliczKsiąz N4*; nie dał im nic z łálki iedno co łłuzbę zápláćil. *BielKron* 439v, 351, 390v, 429, 462; *RejPos* 13; *ZapKościę 1583/54v; StryjKron* 447, 497, 612 [2 r.]; *SarnStat* 987 [2 r.], 1089.

»za łaską dawan« (1): To tákowe łlfty tylko łłáchćie zá náłzą łálką máią być dawány *UstPraw H2*.

»łaską [kogo] darować, udarowany« (1 : 1): *PaprPan B4*; Tylko vbogim łlugą łwym nie pogardzayćie/ [...] A w vbolłztwie poczćiwym dziłieyłzym rátuycie/ Mnie zewłzład vpádłęgo łálką tą dáruycie. *CzahTr G3v*.

»darować [kogo (czym)] z łaski« (2): On [mistrz] łie ná to pirwey obrał/ Droęę Impreforom podał/ Piłmá Polłkie imprimowác/ Ráććie go z łálki dárowác. *BielKom A3v; BielSpr* 46.

»nie dbać o łaskę, na łaskę« = *negligere gratiam Mącz; neque favore m curare JanStat* [szyk zmienny] (2 : 2): *Mącz* 148d; *ArtKanc O15*; áni będę dbał ná łálkę ábo nielálkę czyię/ áni ná datek ábo przęgrożki y karánie iákie *SarnStat* 554, 561.

»z łaski dopuścić« (1): a mi zlasky nałchey potemvsz podług przodkow yego, yako pyerwey belo wtichze granyczach to woyewodztwo yemvłmi miecz dopvfozyły *LibLeg* 10/65.

»łaski dostać; łaskę otrzymać; otrzymanie łaski« [szyk zmienny (2; 3; 1): *ForCnR* C3v, E2v; *BielKron* 53, 410v; *MycPrz* I B3; Bo což może być niełufzniefzłego/ iáko dobrym vmyłłem rádzácemu lie złą rádę dáć: Czo częłtokroć zwykł pochlebćá czynić/ gdy rádzácego lie łáfkę ráczyey otrzymać niż prawdę mowić chce. *Phil* H3.

»dostać łaski« [szyk zmienny] (3): *ForCnR* A4v, C2; A z tegoć wywiodł mężá miłofierneho/ ktory dołtąpił łáłki v wřzytkich ludži [*virum misericordiae invenientem gratiam in oculis omnis carnis*]. *BibRadz Eccli* 44/25.

»folgować [czyjej] łasce« = *liczyć się z czyimi względami; putare gratiae* *Modrz* (3): *Diar* 75; [*Luter*] dowodził Piłmem iż thy rzeczy ktore powiádał *Ekkius*/ niefá [!] gruntowne to iest niewedług Piłmá Świętego/ iedno łpochlebłtwá Papieżowi nápiłáne/ folgując łáłce Papiefkiey więcey niż piłmu łwiętemu. *BielKron* 195; *ModrzBaz* 97v.

»przez łaski karan« (1): iefli kto przed námi [*przed Królem*] miecz álbo kórd wyymie y kogo ráni/ przez łáłki niech będzie karan [*sine gratia puniatur* *JanStat* 30] *SarnStat* 22.

»z łaską karać« (1): Iefli bys z mey próftoty/ což nie kmyłli baczył Prófzę abys do czału/ z łaską karać raczył. *RejJóz* C.

»mieć łaskę« [w tym: czyj (8), u kogo (13), od kogo (4)] = *być w łasce; habere gratiam* *Vulg, JanStat; gratiam obtinere* *Modrz; esse in bonis apud aliquem* *Mącz* [szyk zmienny] (34): tedy młodzienietz [...] maiątz łáfkę pańłką/ jmie byćz bezpieczen *ForCnR* C4; *LibLeg* 10/63, 69, 11/88, 88v; Bo żaczní což rozum maią Pilnie lie o to łtaraią Aby mieli łaskę moię *RejJóz* E3v; *ZapWar* 1548 nr 2656; *GliczKsiqz* 12v; *Leop Esth* 2/17, *Act* 2/47; *BielKron* 65v, 194, 245v; *Confectari alicuius benevolentiam largitione, Dáry á vpominkámi zábiegáć áby miał łáskę* *Mącz* 385b, 129a, 137a, 149a, 152a, 218b, 405c, 428d; *GórnDworz* L; Pierścien miał thę moc/ że ktożkolwiek go ná páłcu nośił/ miał łáfkę od wřzyłthkich/ thak że cožkolwiek żádał od nich wřzyłtko odzierzał. *HistRzym* 61, 61 v; *MycPrz* I B3; *ModrzBaz* 12v, 84v; *SkarŻyw* 114, 206, 435; *GrabowSet* X2; *WujNT Luc* 6/32, *Act* 2/47; *SarnStat* 957.

»mieć [kogo] na łasce, w łasce; mieć łaskę [ku komu]« = *być łaskawym; habere in gratia et favore* *JanStat* [szyk zmienny] (2 : 2; 2): Milij towarzyłze/ widzę ijze ku mnie mácie ofobną łáfkę s cego iá wám dziękuię *ForCnR* B3; *LibLeg* 10/66; póspolicie więc boiowi ludzie y wieldzy Hetmáni ná lepszey pieczy y ná więłszey łáłce tákie więźnie záváždy miewáli/ ktory łobie idąc w okowach przy koniu z wesołą myłłá łpiewa *RejZwierc* 85v, 55; *ActReg* 29; *SarnStat* 1103.

»mieć z łaski« [szyk zmienny] (8): *LibLeg* 11/[32²]; Refero tibi acceptum, Tobiem zá to winien dziękowác y odługowác/ albo Z łaski twey to mam. *Mącz* 124b; Bo iesli w moich Rymiech będzie což chwalnego/ Z Niebá naprzod/ á po tym mam to z łáłki iego [*o Kochanowskim*]. *Prot* E; *ModrzBaz* 32; *KochOdpr* C4; *ActReg* 108; *GórnTroas* 63; *SkarKaz* 454b.

»o łasce, w łasce mieć nadzieję« [szyk zmienny] (1 : 1): *Diar* 76; Ale o łáłce teráznieyfzych [*de benignitate praesentium*]/ ktorzi iefzće známi żywá/ ábyłmy lepszá nádźieię mieli *ModrzBaz* 140.

»za łaską [= za przeproszeniem] mowić« = *salvis auribus* *Mącz* (7): *Salva venia, Zá łaską mówiác álbo s odpułzczeniem mówiác. Mącz* 366b; *Bona tua venia dixerim, Zá łaską twą mówiác [!]. Mącz*

480a, 366b, 429c, 480a; Otoż Papież przyznawa zwierzchność świecką Cefárszowi? za łaską I.M. mówiąc/ niewiem k rzeczyli to/ y bącznieli powiedziáno? y owłzem mali fię prawdą rzec/ bárzo przeciw rzeczy y baczeniu. *CzechEp* [383], 166.

»naby(wa)ć, nabycie łaski; nabyta łaska« = *aucupari gratiam, parare beneficium Mącz* [szyk zmienny] (5 : 2; 2): *RejPs* 68v; Niemaią thu co czynić Zydowie/ by śnadź z nálezey łzkody albo niefzczeńcia nálezego łobie łaski v krolá fwego nie nabywali *BielKron* 68; *Mącz* 19c, 116c; *GórnDworz* 14v, K4v, Cc6, Ee3; *KochPropKKoch* 4.

»łaską nagrodzić (a. nagradzać)« = *favore prosequi JanPrzyw* [szyk zmienny] (5): *LibLeg* 7/37, 11/172v; To cokolwiek był obiecał/ wniwecz obrocił/ y odłączył fię od Ionátaná nie nágrodziwłzy mu tego łaską co wził od niego/ ále go nád to bárzo trapił. *BibRadz* 1.*Mach* 11/53; *SarnStat* 63, 882.

»naruszyć, naruszenie łaski« = *exulcerare gratiam Mącz; indignationem experiri Modrz* (2 : 2): *Mącz* 366b, 501b; Zali go będą iáko mogła przywieść ktemu/ Zeby mię wždy przypuścił do dzyálu rownego/ Acz wiem zem nárufzyłá bárzo łaski iego. *HistLan* Dv; *ModrzBaz* 20.

»łaski naśladować« (1): *Gratiam Caesaris sequi, Łaski Cefárskiey naśladować/* to yeft. Ítać o yego łaskę. *Mącz* 384c.

»od łaski oddalić« (1): iż go [syna ojciec] nyema opuścić áni od łiebye y łaski fwey oddalić. *GliczKsiąż* Q2.

»łaski nie odmieniać« (1): A za to pylnie proszy Krol ye⁸⁰ m. pan moy abi V.C.m. raczil tey lasky nieodmieniacz przeczywko czorcze y wnwkowy [!] ye⁸⁰. *LibLeg* 11/[32²].

»łaskę odnieść (a. odnosić)« [szyk zmienny] (3): *BudNT przedm* d2; *PudłFr* 40; Ale meo iudicio zato laski nieodniesiem zesmy tak ingrati przeciwko krwi Pana swego *ActReg* 23.

»odpaść od łaski« (1): albo nań kluczkę iáką naydą/ áby łie łnim pogniewać: za którym pogniewaniem/ iuż pozna że odpadł od łaski *GórnDworz* Dd3v.

»za łaską odpuszczać« (1): ále oné [winy] przez Vrzędniki nálezé ná nas kažemy wyciągác/ albo oné tym/ którzy ie nam przepádli/ za łaską nálezą będziemy odpuszczać *SarnStat* 887.

»łaskę [u kogo] (o)dzierżyć« (5): *LibMal* 1543/74; *Diar* 76; záwłfe vczeni ludzye w wylkyey wadze byli/ myełcá przednyeyłfe/ łáskę/ miłosc/ y záchowánye v ludzi dzyerżeli *GliczKsiąż* N6; Gniewomir kijem zábit od rycerłtwá/ bo rozumeli iż iefzcze łáskę v krola mógl odzierżyć. *BielKron* 351v, 416v.

»nie oglądać się na łaskę« (1): Polak Polakom piłal/ co być Polfzce zdrowého widział: nie oglądaiąc łye ná łáskę albo ná niełáskę/ człowieká ná świećie żadnego *OrzQuin* A2v.

»łaskę okaz(ow)ać (a. pokaz(ow)ać, a, ukaz(ow)ać); okazywanie (a. pokaz) łaski; łaska okazana« = *beneficium collocare, praestare alieui benevolentiam Mącz; ostendere gratiam Vulg* [szyk zmienny] (68;3; 2): *BierEz* F4; [*Matka Boża prosi Jezusa*] O moy mily łynu vkaży mi ale dzis łáskę twoię/ racz wziętż kłobie dułłę moię. *OpecŻyw* 159, 4v; *LibLeg* 7/11, 34v, 10/125v, 11/137; *BielŻyw* n1b 3; Nie zginął ci on Iozeph mychmy go przedali Zayrzacz mu oney łaski czos mu okazaował *RejJóz* P4, D3, E7v, O, Q2v; *DiarDop* 118; *BielKom* G5v; *GliczKsiąż* M6v; *LubPs* Z5; Abowiem wiele ich ieft/ co za okazaniem łaski/ y za łáskáwym vpominánim/ pomiernym karánim/ rychley łye lepłzá niż za karánim niemilofyernym *GroicPorz* c4; *Leop* 2.*Reg* 15/20, 1.*Mach* 13/37; *LeszczRzecz* A5v; *RejZwierz* 31v; *BibRadz* *Gen* 24/49; *BielKron* 53, 106v, 108, 435 [2 r.]; *Mącz* 116c, 269c, 308c, 350d, 405b (9);

GórnDworz C4v, K8 [2 r.], Xv, Dd3 [3 r.]; *RejZwierc* 56; *BudBib Eccli* 29/18[20]; *MycPrz* I Bv; A po otrzymaniu zwycięstwa łkarawłzy tych ktorzi byli przyczynkami przeciw tobie woyny/ drugim wżelaką łalkę y ludzkość okazuy [*in reliquos humanitas omnis exercenda est*]. *ModrzBaz* 127, 113v, 124; *SkarŻyw* 333, 593; *PaprUp* C4; *ZawJeft* 20; ałaskę Kr. Im aby mu pokazał y wnię go przyjął. *ActReg* 118, 39, 78, 116, 170; *Phil* C2; *SarnStat* 606, 201, 326, 349, 437, 963 (9); *GoslCast* 8; *SapEpit* [B2]; *ZbylPrzyg* ktv.

»osięgnąć łaskę« [szyk zmienny] (3): Aequirere gratiam et benevolentiam, Ofięgnąć łaskę zachować fie komu. *Mqcz* 336c, 480a, 482d.

»z łaski otrzymać« (2): Tegoż czálfu Fiedor Tangufzko Xiążę Włodimirkie v Krolá Jágelá y v Witoldá z łalki otrzymał Xięstwo Siewierskie *StryjKron* 502; *PaxLiz* E2.

»łaską ozdobić« = *favore prosequi, extollere praerogativa favoris* *JanStat* (3); *KolakSzczeńł* A2v; Niechcąc zátłumić świętey wftawy/ ále chcąc ią wietfzą łalką náłzą ozdobić/ fkázuiemy: áby teftámenty były czynioné/wedle ftárégo zwyczajú *SarnStat* 709, 956.

»łaską pamiętać [komu co]« (1): Mieyże dziek z tey prace miły Florijanie, Łaską śwą pamiętać ci to będą Polanie, Zeć twa prała ięzyk náłz flicznie wytłoczyła *FalZiołSpicz* V 119v.

»pływać w łasce [czyje]« (1): Amán Hetman krolá Afwerufá/ ktory iáko paw pływał w rokfołzach fwiátá tego/ á w łálce krolá onego. *RejPos* 127.

»łasce (się) poruczać« (5): zatym sye łasce V.C.M. porvczam fwemv mylofcziwemv panv *LibLeg* 9/54v; *GlabGad* A4; *WróbŻołt* A5; *GrzepGeom* B3v; Dał mi znac X. Piotrowski, o staraniu wm o mnie zaco ią wm dziekuię zasługować iakom powinien będę, a iuz to tam dalei łasce wm poruczam *ActReg* 63.

»[komu] powiedzieć (a. opowiadać) łaskę (i pozdrowienie)« [*w tym w formule dyplomatycznej: powiedzieć (naszą) łaskę* (9)] [szyk zmienny] (11): Krefus ten lift Sámom połał/ Swą im łalkę powiedzieć dał. *BierEz* F; Prziyachawłchi do pana Voyewodi Valafkyego pośfel náłch. przothkyem powye pozdrowyeny y lafke náłfche samfzyadowy Blyfkyemv náłche^{mv} *LibLeg* 11/151v, 7/37 [2 r.], 10/69v, 11/24v, 135, 151v, 183; A iuz ták z tym pośelltwem w imię Boże iedźcie/ Siołtrom fwym łalkę náłzę y miłość powiedźcie. *BielSjem* 15; *SarnStat* 903.

»łaskę (po-, u)zna(wa)ć« = *invenire gratiam* *Mqcz* [szyk zmienny] (40): A on znaiątz pańfką łalkę/ pocznie na niym częłteé wyprofy czyniész *ForCnR* Cv; *FalZioł* +2v; POznałem czálfu przygody fwoiey wielką á mnie nigdy nie załfużoną krom żadnych przyczyn y załług moich, z moimi przijacioły iawną łalkę ktorą V M. raczył ku mnie okazać Ofwieczony Wielmożny panie *BielŻyw* nlb 3; *RejJóz* D3v, G5, K6, Lv, N5, N5v; Ieno czy dzis Łafke znaią Czo nalepey pochlebiaią. *RejKup* Dv; *RejZwierc* 5v, 19v, 32; *OrzRozm* N3; *Mqcz* 148d; *GórnDworz* H7, K8, K8v, Gg8, li2; *RejZwierc* 227; *BielSpr* 47v; Chciałbym ták być fczęfliwy/ y życzyłbym sobie/ Abych iuz tę ná wieki łalkę znał po tobie *KochPieś* 5; się starac o ten Vrząd ia niebędę bom vocatus na to Vltro od KIm Pana niego, poktorym wielką łaskę ztuarzy znam y zrozmow *ActReg* 171, 13, 88, 115; *KochCzJan* A3; *KochFrag* 50; *OrzJan* 61; *KolakSzczeńł* A2v; *JanNKar* B; *SarnStat* 879, 1039, 1059, 1188; *SiebRozmyśl* A; *GoslCast* 8; *SkorWinsz* ktv; *SapEpit* D2.

»(po)zysk(iw)ać łaskę« [szyk zmienny] (8): *FalZioł* V 52; Kthory karze człowiek/ więcej sobie v niego ná pothym łálki zyłcže [*gratiam inveniet apud eum magis*]/ niżli on co łágodnym ięzykiem iego zwodzi. *Leop Prov* 28/23; [*každy obawia się wolnie mówić*] y owłzem chcąc pozyskć łálkę/ woli pólpolicie to mówić co miło/ chocia zle *GórnDworz* Ee4, V7v, Ee2v, Kkv; *KochFr* 18; *SarnStat* 1279.

»łaski pragnąć« (1): Y tobie zá Kolędę Odmieńcá dáruię. Będzieli łálki pragnął y iákiey obrony/ Obrońiż go/ y káždy cnotą osłáchćiony. *Prot Av*.

»prosić, żądać, zebrać łaski; prosić o łaskę; łaskę uprosić« = *petere gratiam, veniam deprecari a. petere Mącz; postulare gratiam Vulg; gratiam precari Miech; implorare clementiam JanStat* [szyk zmienny] (21 : 7 : 1; 14; 2); *MiechGlab* 55; *RejZwierz* 14v; Priamus frogoćią puścił lie ná Antenorá y Eneáfá/ ktorzy rádzili łálki prosić v Grekow *BielKron* 59v, 19, 109, 115, 130, 146v (21); *Mącz* 295b, 305d [2 r.], 320b, 363c, 444a, 480a; *GórnDworz* O4, Hh6v; *HistRzym* 70; *HistLan* Dv; *WujJud* 17; *BudNT Act* 25/3; *SkarŻyw* 166, 347, 601; *StryjKron* 447, 502; Starosta Sądecki zebrze łaski o iego Starostwo Staraią się dway, bodaiby go niemiał Pan Zarnowski *ActReg* 156, 168; *WujNT Act* 25/3; *SarnStat* 701.

»łaskę [czyją] sobie przejednać« = *invenire gratiam, gratiae reconciliari JanStat* (3): á ielliby ci tułaiący lie łálkę náłżę łobie przeiednáli/ chcemy przedsię áby miedzy śwými równými zá bezecné byli miáni. *SarnStat* 519, 252, 701.

»na łaskę [kogo] przeprowadzić« = *sklaniać do łaskowości* (1): Dano im [*dostojnikom oskarżonym o zdradę*] potym ná łálkę krolá przepráwić á spráwować lie z oskárzenia swego *BielKron* 402.

»przyjąć (a. wziąć) w łaskę, na łaskę, do łaski, ku łasce; przyjęty (a. wzięty), przyjęcie w łaskę« = *recipere in gratiam Modrz; favoribus complectere JanStat* [szyk zmienny] (29 : 1 : 3 : 1; 5 : 2): *SeklWyzn* 4v; *RejJóz* P4v, Q2; *HistAlHung* A4; *MurzHist* C4; [*Król Matyjasz Węgrów*] z woyska precz wygnął/ aż trzeciego dnia zálię ie ná łálkę przyjmował/ áby lie drudzy karáli. *BielKron* 394; [*król*] ku łálce pány zálię wzyać obiecał. *BielKron* 402v, 229v, 233v, 252, 351, 365v, 448v; In fide alicuius recipi vel redire, Przepráwić łobie v kogo gniew á w łaskę być wzięt. *Mącz* 126a; *HistRzym* 120; *RejZwierc* 101v; Połyłam tedi w. m. Książki té profzác ábyś w. m. óné y ze mną wespółek w łaskę śwą przyiąć raczył. *Strum* B5; *BiałKaz* M2; *StryjWjaz* A3v; *ModrzBaz* 126v; Z ktorey dzielności gdy go Hetmánowie y Rotmiftrzowie zálećáli/ był przyjęt od Krolá w pirwłzą łálkę. *StryjKron* 737, 567; *PaprUp* F2; *KochProp* 6; Ma Krol IM pretext przeszłey zasługy Pana Gniezninskiego doprzyięcia go w łaskę *ActReg* 118, 106 [2 r.], 108, 115, 118, 119; *WysKaz* 21; *WujNT* 626; *SarnStat* 1112; *CzahTr* A2, A2v, A3v, F2v, F4v (7).

»z łaską przyjęć (a. przyjmować), brać, wziąć, przyjęty« [*w tym: w formule dedykacyjnej* (14)] [szyk zmienny] (17 : 1 : 1 : 1): *OpecŻyw* 73v; *RejRozpr* K2; *OrzQuin* Pv; á wżelkie dary niespráwiedliwych/ nigdy z łálką przyjęte nie będą [*non in beneplacitum donaria iniquorum*], *BudBib Eccli* 34/20[21]; *Strum* B6; *Oczko* B; Pilnie tedy profzę/ tę równą pracą moię [...] z łálką rácz W. M. przyiąć/ á pámiętnikiem być náłzey łtarodawney przyiážni/ ktorey lię ia pilnie zálecam. *WerKaz* 277; *KochPam* 84; *KochWrJan* 18; *KochCzJan* A3; *GrabowSet* A3 [2 r.]; *KochFragJan* 4; *RybGęśli* A3; *JanNKar* Av, A4v; *SarnStat* 330; *SiebRozmyśl* A2; *CiekPotr*)?(2v; Niechżeć będzie Pánie náłz wdzięczna tá przedmowá Bierz z łálką gdzie *Mufae* wprzod śwych witáyne słowá. *RybWit* A3.

[co] na łaskę przypuścić« (1): O łtátek [!] ná twą łáfkę przypuszczam. Niemiéc złotá/ Iełcze niełzkodá: ále łzkodá/ co łromotá. *KochDz* 108.

»do łaski przypuścić« (1): Potym diszkurował otych ktorzy przy Maximilianie, [...] także gdy będą dołaski przypuszczeni zeby zpokoim siedzieli *ActReg* 4.

»przysięgać przez łaskę ojcowską« = *iurare per paternam pietatem HistAl* (1): Mikołaiu [...] przyięgam thobie przez łaskę oycowską y przez żywot mátki mey w ktorimem był od bogá poczęthy/ iże mnie wyrzyłz w oyczyźnie thwey boiuiącego *HistAl* B2.

»przyść (a. przychodzić, a. wniść) w łaskę, ku łasce, do łaski; dojść łaski« [szyk zmienny] (8 : 7 : 5;1): *LibLeg* 11/72v; *RejJóz* A3; *BibRadz* I 453d *marg*; Márgrábic chcąc zálie do Cełárzá w łáfkę przyść/ dobrze łobie poczynął *BielKron* 237, 411; Gratiam veterem reconciliare, Oliegnąć [!]/ álbo przisć ku pierwłzey łáfcie. *Mącz* 62d; ludzie/ nieprawdą/ pochlełftwem/ y dziwnemi/ á nieprzyłftoinemi drogámi łtáráią łie o to/ áby do nich [panów] w łáfkę przyłzli *GórnDworz* Ee7, K6, Lv, Ee8, Gg7v, Gg8, Kk4, Kk5; *RejPos* 127v; *BudBib Dan* 1/9; Prziymi wdzyęcznie coć piłzę boć nie ze złey woley/ Ale ábym do łáłki twey przyłzedł powoli. *PaprPan* B2; *SkarŻyw* 368; *ActReg* 80, 86; *SarnStat* 701.

»ku łasce (przy)wrocić; łaskę przywrocić« = *in gratiam restituere Mącz* (2 : 1): *Mącz* 414a [2 r.]; Gwido wzięwłzy od krolá złoto/ dał włzytko złoto Tyrułowi towarzyłzowi łwe^{mv}/ á záś go ku pierwey dołtoyności y łáfcie krolewłkiey przywrocił. *HistRzym* 82.

»z łaską słuchać, wysłuchany« (2 : 1): *DiarDop* 99; Vbołtwá więcey łzáuuy [!] niż wielkiego Páná/ Niech będzie iego krzywdá z łáfká wyłłuchaná. *Prot* D3v; *ActReg* 168.

»łaski spodziewać się« (1): DArmo fię zá tą pracą łáłki mam łpodziewáć/ Bo fię ludzie o prawdę mułzą záwłzdy gniewáć. *Prot* D4v.

»stać o [czyj] łaskę« = *gratiam sequi Mącz* (2): Populo, Stoyę o łaskę połpolitego człowieká. *Mącz* 312c, 384c.

»starać się o łaskę« = *gratiam inire Mącz; gratiam quaerere JanStat* [szyk zmienny] (4): *RejJóz* E7v; Qui in ifto homine colendo tam indormivi diu, Którym tak długo łpał/ á nie łtárałem łie o łaskę tego człowieká. *Mącz* 95a, 117a; *SarnStat* 156.

»(s-, u)tracić łaskę« [szyk zmienny] (8): On vyancz [...] łáłky V. C. M. nyeradby sobye stracził alyeby yá rad zachował *LibLeg* 7/34v; *RejJóz* E8v; *KrowObr* C; Nimirum hic homines frigent Terent. Stráćili tu łaskę, álbo Przyáźń tu ich o ziemię. *Mącz* 137a; *GórnDworz* Ee3; *HistRzym* 71v; *StryjKron* 762; *SiebRozmyśl* H3.

»[nad kim] łaskę stroić« (1): Piękniefz było gdy oni powáźni krolowie/ [...] Náđ poddánemi łáłki łzyrokie łtroili *RejZwierc* 249.

»łaski szukać« [w tym: u kogo (10), od kogo (1)] = *aucupari gratiam Mącz, Cn; gratiam quaerere JanStat, Cn* [szyk zmienny] (31): Ktoby cło wybierał/ á ná nieby iákim tráfunkiem łifty łtráćił/ táki ma v nas y potomkow náłznych łáłki łzukáć. *UstPraw* Ev, E3v, I3v; *RejZwierc* 11; Dáry dawa krolowi Egiptłłkiemu łzukáiąc od niego łáłki. *BibRadz* I 458d *marg*; *Goski* A3v; Krol Ian gdy łie thego dowiedział łzukał łáłki v Solimaná przez dáry *BielKron* 310v, 69 *marg*, 108, 174v, 202v, 235 (10); *Mącz* 19c, 326d, 385b; *RejAp* 144v; *SkarŻyw* 348; *ActReg* 110, 119, 155, 156 [2 r.]; *SarnStat* 156, 242, 397 [2 r.]; *KlonKr* F2v.

»pod łaskę, ku łasce uciekać się« (2 : 1): *KuczKat* 275; [gdy się zbiegowie moskiewscy] pod łaskę iego [króla *Zygmunta Augusta*] wciekli nietyło że ie właskę przyjął ale y mąiętnościami wielkimi w Páńftwie fwym ie obdárzył *BiałKaz* M2; *SiebRozmyśl* A2.

»łaskę (u)czynić, udzielać, sprawić; łaska (u)czyniona; łaski [z kim] uczynienie« = *gratiam facere* *Mącz*, *Modrz*, *JanStat*, *Cn*; *gratiam ponere* *Mącz*; *benefieium ponere, benevolentiam praestare* *Cn* [szyk zmienny] (25 : 2 : 1; 2; 1): *LibLeg* 11/62; *BierRaj* 17; *BierEz* D2v, M4v; Vczyń mi ale moy mily fynu tę łaskę abych poľpolu [s tobą v]marla *OpecŻyw* 147v, 81, 179; *RejZwierz* 2v; *BibRadz Gen* 20/13, 24/14, 1.*Esdr* 7/28, *Zach* 7/9; *BielKron* 46v, 355v; *Mącz* 148d [2 r.], 251b; *HistRzym* 80; *ModrzBaz* 86; *SkarŻyw* 134, 306; Nie puściles wódz gniewowi/ Łáskęs nieprzyacielowi Vczynił: maľz y dzielnością/ Maľz iuż náden y ludzkością. *KochPieś* 46; Złám płáczem iego wołá frogá: Owa łáskę vczyni nád córą vbogá. *ZawJeft* 41; *GrabowSet* A2; *KochFrag* 46; *SarnStat* 79, 187, 357, 1120; Vmárłe dochodzi łáská czyniona ich sierotom *SkarKaz* 387a marg, 387a.

»z łaski uczynić, uczyniony« [szyk zmienny] (1 : 1): Krol Iágyelo Polfki/ [...] vczynił to z łáski fwey á dobrego baczenya/ że też Kolegium Krákwofkye dofić zacne y známyenite záłożył *GliczKsiqż* Lv; *SarnStat* 1089.

»łaski uży(wa)ć« = *korzystać z łaski; gratiis uti* *JanStat* [szyk zmienny] (4): *LibLeg* 7/34v; Iakos ty mnie pod pokrywká a niewiernie służył Zapomniawfzy moiey łaski ktoreyż hoynie vżył *RejJóz* H4; *GórnDworz* Ee3; *SarnStat* 990.

»łaski używać« = *być łaskawym* (1): dla czegoż tedy [zwycięzca]/ ludzkości y wľzelákiey łáski nád zwyciężonemi vżywać [*clementia utatur*] niema? *ModrzBaz* 127.

»wspomoc co, czym będzie łaska; pomoc łaská« (1 : 1 : 1): thak was profym [...] abifczie nas wľpomogly czim bedzie łaska vm. m. krolv *LibLeg* 10/124v, 11/62; Czás po temu maľz/ y mieyľce/ drzwi záwárte ftoią/ Żywy człowiek nás nie widzi: pomoż łáská fwoią. *KochZuz* A3.

»wkraść się w łaskę« [szyk zmienny] (3): powinien będzie [*dworzanin*] w tym czynić wľzelákie ftáránie/ że fie wkrádnie w łáskę páńfká *GórnDworz* Ee7; *Phil* G4 [2 r.].

»w łaskę się wszrobować« (1): A iák chytrze ná oycá ze wľząd záchodziłá. Aby fie w łáskę iego záś mogłá wľzrobować *HistLan* D2v.

»z łaski wypaść« (1): Bych ktorego s tych pánow ktore wiem łáskę znał/ á chciał mu wolnie/ tho czo mi fie widzi powiedzieć/ wiem pewnie/ iżbych přędko s they łáski wypadł *GórnDworz* Gg8.

»z łaski wypuszczać« [szyk zmienny] (5): *ForCnR* B4v, C; zawsche radzy roľkazanie nasche pelnią przecz zebich niemial bicz na nye łáskaw abo ych z łásky swej wipvľczacz *LibLeg* 11/88v, 11/87v, 183v.

»(za)chować, zachowan w łasce; zacho(wy)wać (sobie) łaskę« = *in bona gratia conservare* *JanStat* [szyk zmienny] (4: 1; 6): *LibLeg* 7/34, 34v [2 r.], 10/69; tymiľz rzeczámi człowiek záchowác ľobie łáskę może/ ktoremi kniey przyľzedł *GórnDworz* Cc6, Cc6, Dd; ázálz to [*mieszkańcy Sparty*] nie ľá mocne mury miáľtá tego? kiedy ie iá będę chował w łáfcze á w miłości/ w přáwiech á w wolności ich. *RejZwierz* 45v, 45v; *SarnStat* 208; *SkarKaz*)(4v.

»zabiegać, zabieganie łaski« = *captare gratiam a. benevolentiam a. favorem a. voluntates Cn* (1 : 1): *PowodPr* 78; Przeto Połłowie ktorzy byli połłáni z powiátow/ y infzy/ nie łmieli fię woley Krolewfkiey przeciwić/ iedni boiác fię łtráćić/ á drudzy zábiegáiąc łálki. *StrykKron* 762.

»w łaskę, do łaski, łasce, pod łaskę zalecać (się); łasce, w łaskę polecać (się); zalecanie się w łaskę« [w tym: się (16), służby swe naniższe (a. uniżone, a. wierne itp.) (17), siebie i służby swe (3), siebie i modlitwy (a. bogomolstwo) swe (3), siebie (1) [kogo] (1); w formułach dedykacyjnych (35), dyplomatycznych (3)] [szyk zmienny] (13 : 12 : 12 : 1; 3 : 1; 1): *MiechGlab* *3; przitim sye y flvzbi nasche wierne y powynowate zaleczami wlałke v. m.k.m. naschego namylosczywłchego pana *LibLeg* 11/78v, 11/10v, 165v; Iuż niechay tu Simeon do czału żoltanie A my fię zaleczamy twoiey łalcze panie *RejJóz* N2; *Diar* 75; *LubPs* A2v; *OrzList* g2; *BielKron* 195v, 334; *Mącz* 192d; Przy czym vniżone á wieczne me łłużby w miłóściwą łálkę W.K.M. zálecam. [...] Nainiżłzy łługá Łukafz Gornicki. *GórnDworz* A3; *KochList* n1b 1; *BudBibKaw* A4; Stym fię pilnie y bogomolłtwo moie grzełzne w łálkę W. Kx. M. zálecam. *SkarJedn* A7; *KochOdpr* A2, A2v; *SkarŻyw* A2v; *ReszList* 192; *KochWrJan* 17, 18; *KochFragJan* 3, 4; *KołakCath* A2v; Zátym Miłóści. łálce W.X.M. siebie łámego y modlitwy me błáhe/ vniżenie zálecam. *WysKaz* X3v; *JanNKar* A2, B2; do vřzu Wálzey X.M. áppelluię: á przytym me, et obsequia mea, sed et feruitia do łálki Wálzey X.M. mégo M. Páná zálecam. *SarnStat* 168, *4v, *7, 306, 314, 421 (11); *SiebRozmyśl* A2; *SkarKaz*)(4v; *GosłCast* 3; *KlonFlis* Bv; *SzarcRytJSzarc* n1b 2.

»łaskę zasłużyć (a. zasługować), łaski dosługować się« = *demereri Calep* [szyk zmienny] (7 : 2): *RejJóz* L4v; *RejKup* p7; y owszem szanowałem łaski wm wiernie azyczliwie dosługowałem się łaski wm. *ActReg* 173, 47, 110; *Calep* 303a; A oni zá powodem nas téż łtarłzych łtarác fię połpołu známi będą/ iákobyłmy łálkę W.M. łobie zálługowáli *KochFrag* 50; *SiebRozmyśl* A; *CiekPotr* 88.

»na łasce [czyjej] zawisnąć« = *in gratia consistere JanStat* (3): A żywot poymánego bálnitá ná łálce Królewfkiey zawiłnie. *SarnStat* 549, 94, 499.

»(z)jednać łaskę« [w tym: komu (6), u kogo (1), komu u kogo (9); sobie (8)]« = *ponere ingratia a. in gratiam Mącz*; *gratiam ferre Modrz*; *inire a. parare gratiam, conciliare benevolentiam a. gratiam a. voluntatem Cn* [szyk zmienny] (16): *RejJóz* P2; *BibRadz Gen* 39/21; *BielKron* 109; *Largitione redemit, militum voluntates*, Przes hoyne dáry ziednał łobie łaskę v żołnierłtwá. *Mącz* 184c, 309c, 395d [2 r.]; *GórnDworz* L2, Cc4; *RejPos* 89; *BudBib* 3.Esdr 8/78; *PaprPan* Q2v; tákowe przedmowy [...] bywaią czynione ábo dla ziednánia łálki v łędzięgo [*emerendi favoris iudicis*]/ á ięgo myłłi od prawdy odwiedźienia/ áłbo dla zátłumienia rzeczy łtrony przeciwnę *ModrzBaz* 94, 124; *NiemObr* 4; *PaxLiz* C3v.

»(z)naleźć łaskę« [w tym: u kogo (5), przed kim (3), przed oczyma czyimi (1), przed oblicznością czyją (4), w oczu czyich (5), w twarzy czyjej (1)] = *gratiam invenire Mącz, Vulg, PolAnt* (29): y náłazł Iozef łálkę przed pánem łwym y łłużył mu *HistJóz* A3, E3v; *TarDuch* D7; *RejJóz* N2; á ták theraz ięllim náłazł łálkę przed oczymá twemi [*si inveni gratiam in oculis tuis*]/ niech idę rychłó á ogládam brácią moię *Leop* 1.Reg 20/29; day nam náleść łálkę przed oblicznością tych [*invenire gratiam ante faciem eorum*] ktorzy nas zawiędli *Leop Bar* 2/14, 1.Reg 20/3, 25/8, 2.Reg 16/4, *Iudith* 12/17, *Esth* 2/9, *Eccli* 42/1; *BielKron* 49v, 53, 96v, 114v, 115 [2 r.], 210v; *Mącz* 482d; Iáko potym ználázłá [*Hester*] łálkę w twarzy krolá onęgo łrogięgo/ y iáko zálię odmienił on dekret łwoy *RejZwierc* 201; Y

Wywiodł mężá miłofierne⁸⁰/ który nálasł łáfkę v wżytkich ludzi /vmiłowánego od Bogá y od ludzi Moizelzá *BudBib Eccli* 45/1 [44/27], *Gen* 47/25, 29, *Ruth* 2/3, 10, 13, 3.*Reg* 11/19; *ActReg* 119.

»zwątpić w łasce« (1): Potym Glinfki [...] zwątpiwłzy w łáfce/ wnet do wielkiej woyny myfl náklonił/ á Krolowi mocą odeprzeć umyflil *StryjKron* 707.

»życzyć [komu] łaski« (3): *LibLeg* 11/135v; *KochPhaen* 1; Panu Gnieznnskiemu ia zyczę łaski Krola Ie⁸⁰ M bo mi się zdał zawzdybydz miedzy bracią quietioris ingyeny *ActReg* 115.

Wyrażenia: »chętniwa łaska« (1): ZYGMVNT trzeći [...] Rozum wielki obaczył/ y ráde życzliwą. Ktorá infze celuiefz; więc zá to chętniwą Tobie łáfkę pokazał wielką *SapEpit* [B2].

»dobrotliwa łaska« (1): Ze to łzczęfliwe páńftwo/ kędy páná máią/ Ze po nim dobrotliwą łáfkę záwždy znáią. *RejZwierz* 32.

»łaska docześna« (1): Pámiętales iefztze/ iż ieft rzetz dáleko podleyfza/ vtrácić tę łáfkę dotześną v ludzi tego fwiátá nazacnieyżych/ namoznieyżych/ y na mędrfzych/ á niłfli vtrácić łáfkę y on skarb wietzny/ v Bogá *KrowObr* C.

»godny łaski« [szyk 5 : 4] (9): *ForCnR* B4; *RejJóz* P; *GliczKsiąż* N6; będąli [książki] tey łáski godne/ áby ie pocżćiwi ludzie w ręce bráli *GórnDworz* V5, D2v, D4v, Bb5v, Ii7; A też ledwe fye kiedy dżięćię vrodziło/ Coby łáski rodziców fwych ták godné było. *KochTr* 11.

»łaska hojna« [szyk 1 : 1] (2): Krol fie im ofiárował zá ich łáfkę hojną/ Obiecuiąc to oddác miłofcią przyftoyną. *StryjWjaz* A4; *PaprUp* C4.

»łaska ludzka« (5): Láfká ludzka ná fwiecie/ w gniew fię więc obráca *BielKom* C2v; *RejPos* 38v; NAdobnie ci Goreccy w łáfce ludzkiej gorą *PaprPan* Bb3; *PowodPr* 78. Cf »za łaską ludzką«.

»łaska macierzyńska, matczyna« [szyk 1 : 1] (1 : 1): *ZawJeft* 40; Iż téz dżiatki miłuielz/ y pámiętałz ná nie/ To łáski máćierzyńkiéy ofobliwé známie. *GosłCast* 34.

»miłościwa łaska« [szyk 37 : 2] (39): Nie jest nam żadną nowiną ta miłościwa łaska Waszej Krolewskiej Miłości naszego Miłościwego Pana *Diar* 20, 74, 75, 76; *LubPs* A2v; *GórnDworz* A4; *BudBibKaw* A4; *KochWrJan* 17, 18; *ActReg* 88 [2 r.], 115, 119, 159; *KochFragJan* 3, 4; *KołakCath* A2v; *KołakSzczęśl* A2v; *RybGęśli* A3; *WysKaz* X3v; *JanNKar* A2; Król Kázimiérz Trzeći, ták mówi y ftánowi: Iefliże pożytków/ wolności ftánóm Rzeczypołpolitey rozłżérmamy/ dáleko więcéy *fignum gratiae*, to iest, z łoná miłościwéy łáski winien vdzielać kościołowi Bożému *SarnStat* 4, 168, 421; *SiebRozmyśl* A, A2 [2 r.]; *PowodPr* 3; *CzahTr* A2, A3v [2 r.], A4; *GosłCast* 3; *RybWit* [A2]; *SzarzRyt/Szarz nlb* 2v. Cf »z miłościwą łaską«.

»obfita łaska« = *uber gratia* *JanStat* (5): A iżby ciż obywátele obfitfzą łáfkę náłzę poználi/ poftánawiamy *SarnStat* 1039, 66, 886, 1059, 1188.

»łaska ochotna« (1): RAd to wam z chęćią fpráwię: boć káždemu fluzę/ Poki w łáfce ochotney/ v ktorego pluzę. *PaxLiz* D.

»od łaski odrzucon« (1): Niewątpiác ze zprożbą swą od łaski WKM. odrzucon nie będę *ActReg* 116.

»łaska ojcowska« [szyk 4 : 1] (5): *HistAl* B2; oftátek ná Bogá przypufzczę/ Y ná łáfkę oycowfką/ y was wżytkich zdánie. *KochOdpr* B3v; *SkarŻyw* 368; *ZawJeft* 41. Cf »z łaski ojcowskiej«.

»osobliwa, osobna łaska« = *insolita clementia* *Mącz*; *gratia ineredibilis* *Modrz*; *specialis favor* *JanPrzyw* [szyk 11 : 1] (10 : 2): *ForCnR* B3; *Mącz* 212b, 399b; *ModrzBaz* 139v; *NiemObr* 4; chcąc

im to oobliwą łáfką nágrodzić miáftá/ zamki/ dźierzáwy/ miáfteczka/ wsi/ y poddáné we wsiách [...] pánów y ízláchy wízytkich czynimy wolné *SarnStat* 63, 349, 882. Cf »z osobliwej łaski«.

»łaska pańska, pana (a. panow)« = *gratia potentum* *Modrz* [szyk 31 : 7] (28 : 10): *March*¹ *Wiet Av*; *ForCnR* A4v, Cv, C3v, C4; *LibLeg* 10/154; A idz iuz a bądz pilen vrzędu fwoiego *Bocz* lie iuz pańska łaska na wżem odnowiła *RejJóz* K2, G5, G8v, P4v; *BielKom* G5v; *GliczKsiąż* I4; *Skárbimirz* *Woiewodá* *Krákowlki* *Hetman* *krolewki*/ bacząc páńfką łáfkę z fwoich dobrych poług/ fhárdział *krolovi* *BielKron* 352v, 4v; *GórnDworz* K4v, K8, K8v, L [2 r.], M6 (12); *HistRzym* 71v [2 r.]; *ModrzBaz* 12v; *PaprVp* F3v; *Nadziwalismy* się iako słońce nawszytkie swieci ze tak y łaska *Panska* bydź miała, gdyz in *aequabilitate* ta *Rpta* iest zasadzona *ActReg* 158, 106, 108, 115; *Phil* G4; *KolakSzczęśl* A2v; *JanNKar* A3; *SarnStat* 965. Cf »z łaski pańskiej«, »za łaską pana«.

»łaską pocieszony« (2): *ABy* obfitzá łáfką byli od nas obyvátele *królestwa* poćiefzeni [ut *gratia uberiori consolentur a nobis* *JanStat* 122]/ [...] obiecuiemy *SarnStat* 66 [*idem*] 886.

»łaska przedajna« (1): *Charitonius* – Ten ktori kaskę [*lege*: łaskę] mąprzedainą. *Calep* 187b.

»do łaski przyczyna« (1): Nie po tych słowách/ wyday co nairychléy fyná/ Potym do iákiéy łáfkí może bydź przyczyná. *GórnTroas* 49.

»stały w łasce« (1): rácz *W.M.* bydź *confians* y ftały w łáfce fwoiéy przeciwko mnie słudze fwému. *SarnStat* 879.

»łaska świecka« (1): Głód, prágnienie, y trapienie/ mieli wielkie fromocenie/ o łáfkę świecką nie dbáiąc/ á zá nic iá máiąc/ w lámym się *Bogu* kocháiąc. *ArtKanc* O15.

»uprzejma łaska« (1): *Solidum* *pararem* hoc mihi *beneficium*, *Abych* tym *vprzejmą* łáskę *fobie* nábyłá. *Mącz* 116c.

»łaska wdzięczna« (1): *Y* kazał [*król*] mu lífty piáć/ *Y* *znamieniće* dárować. *Ezop* zá tę łáfkę wdzięczną/ *Vczynił* mu pámięć *wieczną* *BierEz* F2v.

»wielka łaska« = *magna gratia* *Mącz* [szyk 30: 5] (35): *March*¹ *Wiet Av*; *BierEz* D2v; *FalZioł* +2v; *MiechGlab* *2; *LibLeg* 10/66, 69, 95, 11/31v, 88; *Iozeph* *Krolovi* z *they* wielkiey łaski dźiękuie *RejJóz* Lv, A3; *GliczKsiąż* N6; *Leop* 3.*Mach* 6/37; *Wielki* *Kniáze* *Mofkiewski* *Zygmunt*/ *Lenart*/ *tobie* czołem *biją* zá *twoię* wielką łáfkę *BielKron* 435, 211v, 379v, 435; *Mącz* 116c, 148d, 412d; *GórnDworz* K8, Lv; *RejPos* 101, 127v; *RejZwierc* 85v, 154v; *SkarŻyw* 114; *KochPropKKoch* 3; *ActReg* 171; *KochFrag* 49; *SiebRozmyśl* A; *SapEpit* [B2]. Cf »z łaski wielkiej«, »z wielką łaską«.

»wysoka łaska« (2): *Naprzod* *powiedział* *voyewoda* *Voloskj* ze *dziekvyem* *ye*^{go} *K.m.* *ftey* *wilfokiey* *łáfký* a *ziczlywosczy* *LibLeg* 11/10v. Cf »z wysokiej łaski«.

»łaska znaczna« (2): *GórnDworz* Dd3; *Łáfká* *Páńfka* *iednák*/ *która* *niewinné* *záwżze* *dźwiga*: *Łáfká* *łáfnie* *Oświeconego* *Książęćia*/ *Ie*^{go} *M.X.* *Kárdinałá* *Rádziwiłá*/ *Biskupá* *Kráko.* *etc.* *łáfká* *mówię* *mimo* *wízytkie* *zálugi* *znáczna* *JanNKar* A3.

»znak, upominek łaski« [szyk 7 : 1] (6 : 2): *Benevolentiae* *tuae* *erga* *me* *pignus* *atque* *iudicium*, *Swiádectwo*/ *znák*/ *Y* *vpominek* *twoyey* *łaski* *przeciwko* *mnie*. *Mącz* 299b; *OrzQuin* G4v; *GórnDworz* M6, Kk3; *okaż* *dżis* *włzeláki* *znák* *twoiéy* *Łáfkí*. *Mnie* *odpuść* *winę* *lichéy* *córze* *fwoiéy*. *ZawJeft* 41; *KochFrag* 49; *JanNKar* B.

Szeregi: »łaska i bacność (a. baczenie)« [szyk 4 : 1] (5): *GliczKsiąż* N6; *RejZwierc* 55; y acz nie wąpię owm baczeniu, y łasce ale wtym się iednak opowiadam ze y prawem y lewem bronit tegochce *ActReg* 165. *Cf* »z łaski a baczenia«.

»łaska i (a) chęć« [szyk 11 : 2] (13): *Mącz* 304a, 395d; *Cny Myfzkowłki* [...] komu ieft táyna Twa łáfká przeciwko mnie/ y chęć niezwyčázyna? *KochPs* 2; *PudłFr* 40; *KochProp* 5; *ActReg* 13, 65, 116, 121; *KołakSzczęśl* A2v; dálżzey Mściwey łálce y chęci W.M. y z cnym potomstwm/ [...] dogadzić y przychyláciem fię záfwe gotow. *RybGęśli* A3v; *SapEpit* [B2]. *Cf* »z łaski, z chuci«.

»łaska i dar« (1): W rychłym czálie pofelci fie ftáwi/ Páńfká łáfkę y dar fwoy obiáwi *BielKom* G5v.

»łaska a (i) dobroć« [szyk 3 : 3] (6): Tak Kroly ye⁸⁰ Mcz rozvmye yłch tho nyłkand ynand nyepochodzy yedno sдобroczy y zláłky they Samłzyeczkyey. *LibLeg* 11/152; *OrzRozm* L3v; *ActReg* 108. *Cf* »z dobroci i łaski«.

»łaska i (a, albo) dobrodziejstwo« = *gratia et beneficium* *Mącz* (8): *FalZioł* +2v; A thak widziała mi fye być przyłtoina rzecz powinności moiey/ abich łálki y dobrodzieiłstwa ich miłółci [*Tęczyńskich*] przeciw mnie nieiaká pamiątkę po łobie zofthawiła. *HistAlHUNG* A2v; *Mącz* 116c [2 r.], 269c; *Calep* 187a; *GrabowSet* A2v; *JanNKar* B2.

»łaska i dobroćliwość« (1): Włzytkim y koždému z ofobná Stároftóm Królestwá náłżęgo [...] łáfkę y dobroćliwość náłżę Królewfká [*gratiam et benevolentiam regalem JanStat* 721] opowiadamy. *SarnStat* 903.

»łaska a dobrowolenstwo« (1): ábychmy okázowáli s powinności fwey łáfkę á dobrowolenstwo przeciw bliźnim náłżym *LubPs* Z5.

»łaska i intencya« (1): o któręgo [*krola Stefana*] łálce y intentiię miedzy infzými y W.M. mój M. Pánie Podłkárbi wiedziałes dobrze W.M. *JanNKar* Bv.

»ludzkość i łaska« = *humanitas et clementia* *Modrz* [szyk 2 : 1] (3): *ModrzBaz* 127 [2 r.]; A on iáko pokorny/ ludzkości fię oney y łálki Cefarłkiey przeciwko łobie bárzo wftydzác/ mowił: Nic o mnie Cefarzu nád ludzie ine niechćiey rozumieć *SkarŻyw* 593.

»łaska a lutość« (1): bo oná łáfká á lutoć páná yęgo miłółcy twęgo/ wdobrey mi pámyęcy yeft *March*¹ *Viet* Av.

»łaska a (i) miłosierdzie« = *miser cordia et miseratio* *PolAnt* [szyk 8 : 2] (10): *BierRaj* 17; *HistAlHUNG* A3v; *SeklWyzn* b3; *BibRadz Zach* 7/9; *GórnDworz* Hh6v; *Affectus movere*, Poruźić komu łercá ku łálce á miłofierdziu. *Mącz* [114]c, 326d; *WujJud* 17; *WujJudConf* 16v; Y dał Bog Dánielowi że (dołzedł) łálki y miłosierdzia przed podkomorzem. *BudBib Dan* 1/9.

»łaska i miłóściwość« (2): *Insolita clementia et benignitas*, Niepołpolita ofobliwa łáská/ y miłóściwość. *Mącz* 399b, 231a.

»łaska, (a, i) miłóć« = *gratia et misericordia* *Vulg*; *gratia et charitas* *Modrz* [szyk 10 : 5] (15): *MetrKor* 31/621; y pokwápił fie Iozef zdomu/ bowýem fie iuż były porułzyły miłółcyá a łáfká wnątrznofłzi ięgo nád bratem fwoim *HistJóz* Dv; *Leop Esth* 2/17; *LeszczRzecz* A5v; *BibRadz Gen* 24/49; *BielKron* 108; *RejZwierc* 45v; *ModrzBaz* 139v; *WerGość* 257; *BielSjem* 15 [2 r.]; *OrzJan* 61; Chćác tedy [...] Mniłzki w miłółci y w łálce powinowátych záchowác [*in bona gratia conservare*

JanStat 212]/ y ich potrzebóm łáfkáwíe porádzíc: wítáwíamy y rozrzádzamy *SarnStat* 208. Cf »z łaská i miłostíá«, »w łasce i miłostí«.

»łaska i obrona« [szyk 5 : 1] (6): *Prot Av*; *SienLekAndr* a3v; *KochWrJan* 18; *SarnStat* *4v; Przezeń [o *Zygmuncie Auguście*] *Inflantfki Místrz* łzumny łkrocony, Z pokorą łzukał łáfkí, y obrony W Polńcze *KlonKr* F2v; *KlonKrGum* Av.

»łaska i opatrzenie« (1): poddánym królestwá náfzégó łáfkę náfzę y opátrzenié Królewfkíé [*clementiae nostrae et regalis provisionis JanStat* 242] [...] w záchowáníu Wolności rozłzérzamy *SarnStat* 896.

»łaska i poratowanie« (1): Tedy my łáfkę náfzę y porátowáníe ku pomnożeníu miáftá tego/ y popráwę murów/ y inłzych potrzeb znácznych póspolitych/ odpufczamy obywátelóm wśzyftkim miáftá tego/ Szos *SarnStat* 964.

»łaska i (a) (dobra) przyjaźń (a. przyjacielstwo)« [szyk 10 : 51] (15): awłakze Cefarz ye⁸⁰ miłofcz dla Cro ye⁸⁰ M. nyeodmavya thego yszhy syá okolo lasky a przyálfny naydovacz dal *LibLeg* 7/34, 6/77v, 158v, 7/11, 34 [2 r.], 34v (11); *BielKron* 65v; *RejZwierc* 94; *SkarŻyw* 347. Cf »z łaská a przyjaźniá«.

»łaska, (a, abo, i) sprawiedliwość« (6): Iż łpráwiedliwość á łáfká to łá zamki Kfiáżęce twárde/ A pomftá záwždy przypádlá ná ony złe tyránny hárdé. *RejZwierc* 44, 45v; *SkarŻyw* 260 marg; *WujNT* 537. Cf »wedle łaski abo sprawiedliwości«, »z łaski a z sprawiedliwości«.

»szczodroblíwość i łaska« [szyk 2 : 1] (3): y v potomłftwá íego [*Manucyjusza*]/ téz niemniéy godnégo/ téy łáfkí y łczodroblíwoścí/ znáki wielkíe dotąd łie okázuią. *JanNKar* B. Cf »z szczodroblíwoścí i łaski«.

»łaska i upodobanie« (1): aby czy ktorzy zywy łzą do łáfkí y vpodobányá, albo íakego kolwyek inłzego postanowyenyá náfzégó, Krolewfké⁸⁰ *ZapKościér* 1582/32v.

»łaska i wspomóżenie (a. zapomóżenie)« (2): *TarDuch* D7; łwiadek ma bic prawdziwi nienamowioni ani taki cobi łáfkí tzíjei y zapomóżenia potrzebował *Paprup* Iv.

»łaska abo zapłata« (1): A íełli miłuíećie te ktorzy was miłuíą/ cóż zá dźíekę (marg) łáskę, ábo zapłátę. (-) máćie? [*quae vobis est gratia?*] *WujNT* *Luc* 6/32.

»łaska a zmiłowanie« (1): *Tendere manus*, Sciągnąć ręce/ łáskí á zmiłowáníá żędáć. *Mącz* 444a.

»łaska, (a, abo, i) życzliwość« = *gratia et favor JanStat* [szyk 7 : 2] (9): *LibLeg* 11/10v; A zdarzy Bog y łzczęćie íż cí rychłó oddá Tę łáskę y życzliwość ktorą po tobie zná *RejJóz* K6; *RejZwierc* 132; *Non obscura benevolentia*, Nie táyemná, żiczliwość albo łáská. *Mącz* 257a, 407c; *RejZwierc* 231v; *Calep* 411a; *SarnStat* 1097. Cf »za życzliwoścíá i łaská«.

Wyrażenia przyimkowe: »dla łaski« (5): Rzekł náfz łtárfzy/ weyrzéli ná íego grob łwymi niegodnymi oczýmá/ tedy łobie dla íego łáfkí oczy dam wyiáć. *BielKron* 456v; *ZapKościér* 1582/33v.

~ Szereg: »dla łaski albo szczęśćia« = *per gratiam aut per fortes JanStat* (3): [aby sędziowie] przeciwko łwemu łumnienu y łpráwiedliwości dla łáfkí álbo łzczęśćia czyiégó nic nie czynili ku wblíżeníu łtronie. *SarnStat* 159 [*idem* 2 r.] 790, 795. ~

»do łaski« (1): Cefarz odpowíedziál [...] nie wieczné wíęźienie będzíe miał/ íedno do łáfkí náfzey/ tákełmy my rozumieli. *BielKron* 230.

»wedle łaski« (4): Ktoryby łzyku omięfzkał/ tháki wedle łáiki náłzey álbo hetmáná náłzego ma być karan. *UstPraw* E3v.

~ *Szeregi*: »wedle łaski albo sprawiedliwości« (1): summo iure agere, Ku zwierŃchniemu wyrozumienimu [!] ftatutu kogo ciągnąc á nie wedle łaski álbo Ńprawiedliwości. *Mqcz* 178d.

»wedle wolej i łaski« (2): tákowé imioná Ie⁸⁰ KrólewŃkiéy M. wedle woléy y łáiki Ńwéy KróléwŃkiéy rozdawác ma/ ták PolŃkiégo iáko y LitewŃkiégo SzláchecŃkiégo narodu ludźiom *SarnStat* 450 [*idem*] 1024. ~

»z łaski« = *benignitate Modrz; ex benignitate, ex indulgentia, de clementia, in favorem JanStat* (88): *BartBydg* 31b; *ZapWar* 1536 nr 2492; *LibLeg* 11/187; Iednak było litowác przedŃię ŃzczéŃcia Ńwego Ktoreć było z mey łaski tak barzo vroŃlo *RejJóz* G8v, Q2; *Leop* 3.*Mach* 7/5; *BibRadz* *2; *KwiatOpis* Cv; *RejZwierc* 97, Bbb3; *CzechRozm* 218v; V nas wiele ich ieŃt/ ktorzi z łáiki KrolewŃkiéy [*regis benignitate*] wielkich vrzędow doŃtąpili *ModrzBaz* 74v; a moy oczyecz Ńlarki Ńwy ŃpuŃczel tę czeŃcz Imyeny wyŃzi opisanyego Iako Ńlchetnyému panu woczehowy wáŃorŃkemu Grúchalę *ZapKóŃcier* 1579/53; PrzyŃtáp Olbrychcie młody/ [...] Który trzymaŃz w Ńwéj wladzi piękną Prufką ziemię/ Z łáiki cnych królów PolŃkich *KochProp* 6; *ActReg* 109, 121; dla tego zwrodzonéy nam cnoty y łáiki KrólewŃkiéy/ dla wŃzytkich poddánych náłzych Ńprawiedliwości y pokoiu/ obiecuiemy to *SarnStat* 839, 208, 463, 590, 934, 936 (10); Ale iuŃz Ńię ná pokoy vdam, ábym tobie Ńłużył: nábyłem z łáiki twey wiele dobrego. *CiekPotr* 63; *PaxLiz* A4v.

~ z łaski przeciwko komu (4): [*My Mistrz Ludwik*] Skázowánia/ obrony/ y dekrety z łáiki przeciwko Zakonowi náłzému [*et decreta in favorem nostrum et ordinis JanStat* 867] ná ziemié przerzeczoné przez Papiéże Céfárze/ Króle/ Pány/ KŃiáżętá/ Márgrábie/ [*uczynione, nikczemne czynimy*] *SarnStat* 1089, 326, 894, 1088.

W formule grzecznościowej: »z łaski Ńwey« = *pro tua clementia Vulg* (6): *Diar* 81; *ActReg* 159; Wolá czynię Ńwych Ńtárfzych: á ty moie rzeczy Bárzo ŃciŃŃlé/ miéy/ proŃzę/ z łáiki Ńwéy ná pieczy. *WyprPl* Cv; *WujNT Act* 24/4; Ich mosći téż Xiáżát Prufkiego y Kurlánkiego proŃić/ áby téż ráytárfkiami poczty z łáiki Ńwey ná pomoc przybyli *GrabPospR* M4v, M4v.

W przeciwstawieniach: »z łaski ... za pieniádze, jako wilcy« (2): Bo ná tháką oŃobę zewŃzád pátrzą wŃzyŃcy/ Iedni z łáiki á drudzy práwie iáko wilcy. *RejWiz* 71; [*stanowie ludzcy*] czáŃem y innym ludziom/ iednym z łáiki/ drugim téż y zá pieniádze/ tych godnoŃci Ńwych vdzieláią. *RejPos* 13.

Wyrażenia: »z miłóŃciwey łaski« (1): kiedyŃcie W.M/ obádwa przez Iędrzeiow/ przed dwiemá láty iádác/ zbieglé przed powietrzem MuŃas liche moie/ z MiłóŃciwéy łáiki Ńwéy náwiędzác raczyli. *KochFragJan* 3.

»z łaski ojcowŃkiej« (1): koniec ŃnádnieyŃzy/ ZwáŃzczá z błogóŃłáwieńŃtwem/ będzie vćiefnieyŃzy. Ktore z łáiki OycowŃkiéy/ Ńzczerze otrzymałem *PaxLiz* E2.

»z osobliwej, osobnej łaski« = *de speciali gratia Jan Stat* [*szyk 3 : 1*] (3 : 1): *LibLeg* 10/65, 11/11; tedy Wóytá y Láwniki MáieŃtat náŃz chcąc łáiką Ńwą ozdobić/ oné z łáiki náłzey oŃobliwéy wymuiemy od wŃzyŃtkich podatków/ Poborów/ y kontribuciy *SarnStat* 956, 1089.

»z łaski pańŃkiej« (1): ten Sieciech barzo Ńie bel podnioŃł zonich Fortunnich poŃlug y zláŃki PańŃkiei *PaprUp* B2v.

»z łaski wielkiej« [szyk 1 : 1] (2): *BielKron* 435; Dla tego wstawiono iest/ aby Szlachta nigdy nie nawiedzala Zup/ azby to bylo z wielkiej laski Krola Ie^{go} M. [*de maxima gratia domini regis JanStat* 36] *SarnStat* 372.

»z wysokiej łaski« (1): a mi obacziwsci yego [*Piotra wojewody*] pokore dalyfmi mv znaschey offoblywey a wiflokicy lasky wojewodztwo ziemie walaskicy *LibLeg* 10/65.

Szeregi: »z łaski a (i) dobrego (a. wielkiego) baczenia« (2): *GliczKsiqz* Lv; Profze tedy, abys W.M. iako z laski y z baczenia wielkiego fwego, tak y z tej powinności pokrewny nalezey mlodziencá tego zlachetnego przyiac wdziecznie raczyl. *GoslCast* 7.

»z łaski, z chuci« (1): [*Herenijus mowi do rady Samnitow, ktorzy poj mali Rzymian*] łobie dobrze mozeie pomoc y potomkom swoim na pothym będacym/ gdy ie daruiecie wolnošcia z laski fwey s chuci okazaley/ czego oni zapomniec nie mogá ani taic *BielSpr* 46.

»z dobroci i (a) łaski« [szyk 2 : 1] (3): *ActReg* 108; *SarnStat* 153; y co z dobroci y laski ludziom onym/ ktorzy ie barzo iako bogi fwe czcili/ krolowie pozwolili: to my na iego [*królewskiego majestatu*] zelzenie obracac mamy? *SkarKazSej* 692b.

»z łaski i z dobrotliwosci« = *de gratia ac benignitate JanStat* (1): Ktory to Przywilej z laski y z dorotliwosci iego swiatošci [*našwietszego ojca Klemensa siódmego*] otrzymalifmy/ zacnemi dowody y klauzulami wtwierdzony. *SarnStat* 193.

»z łaski a (i) z miłosci« [szyk 2 : 1] (3): (*marg*) Wolnošc Chrzešcianska w czym zalezy. (-) nie zebyfmy od pelnienia Paniskiego przykazania wolni byli/ ale zebyfmy ie/ z laski á z miłosci/ łacno y z dobrá wolá pehnili. *WujNT* 662; *SarnStat* 102, 894.

»z łaski a z sprawiedliwosci« (1): Gdy w panu nie malz chciwosci/ z laski á s sprawiedliwosci/ Iż czo żywo k niemu biezy/ wiele mu na tym nalezy. *RejZwierc* 233v.

»z szcudrobliwosci i łaski« (2): z wrodzoney nam szcudrobliwosci y laski [*ex innate nobis benignitatis clementia JanStat* 744]/ im wolnošci/ fwobody/ laski/ exemtciie/ y Przywileie/ [...] daiemy y wzyczamy. *SarnStat* 987, 951.

Cf »da(wa)c z łaski«, »darowac z łaski«, »z łaski dopuscic«, »miec z łaski«, »z łaski otrzymac«, »z łaski uczynic«. ~

»prze(z) łaskę« (3): nie nalazlem v siebie nikogoy godnieyfczego nad w.m. mego Miłosciwego pana [...] prze te laskę ktoram zawfze Miłosciwá w.m. przeciwko łobie znal *Strum* B6.

~ *W polaczeniu szeregowym* (1): PRofze cie/ o Pani swieta Marya/ [...] przez niewymowná laskę/ litošc/ miłosierdzie/ miłosc y pokore twoie/ [...] abys ze wzyftekimi Swietymi [...] przyfzla y pokwapila fię na porátowanie moie *LatHar* 488.

Cf »przysięgać przez łaskę«. ~

praw. »pod łaską« [o władcy] (11):

~ *Wyrażenie*: »pod łaską naszą« = *pod grozbą utraty łaski; pro gratia nostra, sub gratia nostra, sub obtentu gratiae nostrae JanStat* (10): A tho chcemy aby pylne wadlyá rofkazanya nalfczego powyedzyl y sprawyel pod lasku nalfczu. *LibLeg* 8/26v, 10/57, 11/40, 44; Doktorowie takowe Aptekarze niepołufzne [...] będą powinni nam y Rádzie mieyfcskiey ofkarzyc y opowiedziec pod laská nalfczá. *SarnStat* 273; tedy ich te kupie do fkarbu nalfczego bierzcie/ y nam wiernie y calę zachowaycie/

[...] y pod łáfká nálzú ináčzý nie czynície. *SarnStat* 275; áby ták chwalebny Státut [...] od wýzýtkich obywatélów Królestwá nálzého pod łáfká nálzú rofkazáli chowác *SarnStat* 902, 904, 905, 1229.

Cf »pod łaską być«. ~

»z łaską« = *laskawie* (30): pošla swego do Valzey C.M. pošlal na rofzmovyeny y pošthanovyeny rzeczy swoych. slaská Valzey C.M. *LibLeg* 7/34v; Abowiem jeśliže na początku tego sejmu, a nie za daniem od nas k temu przyczyny taką niełaskę nową na sobie odnieść byśmy mieli, trudno byśmy mieli mieć jaką nadzieję, abyśmy tu sprawy swe koronne z łaską JKM odprawić mieli. *DiarDop* 119; *VotSzl* A3.

~ *Wyrażenia*: »z miłościwą łaską« (4): *KochWrJan* 18; *KochFragJan* 4; *SarnStat* 330; Profzę tedy vniżenie W.K.M. ábyś W.K.M. z miłościwą łáfká té malé książeczki odemnie naniższý słuugi fwyé przyiáwšy/ mnie Miłościwą Pánią bydź raczyłá *SiebRozmysl* A2.

»z silną łaską« (1): natychmiált z filną łáfká ij miłością go przyięli/ ij wieczerzą nán šprawili. *OpecŻyw* 73v.

»z wielką łaską« (1): aby ukazali swą niewinność, przez pošly swe, ktorých WKM z wielką łaską i uczciwością słuhać a przed się przypuszczáć raczysz. *DiarDop* 99.

Szeregi: »z łaską i miłością« (1) *OpecŻyw* 73v cf »z silną łaską«.

»z łaską a przyjaźnią« (1): Awfakze thak czo by bylo sláfká a przyašnyá Cef: kthorey pan moy przodkyem shanovacz chce *LibLeg* 7/35v.

»z łaską i przywilejem« (1): Z łáfká y Priwileiem Kro: J: M: Drukowano w Krolewcu v Gerzego Ošterbergerá: M.D.LXXXII. *StryjKron kt*.

»z łaską i przyzwolenim« (1): Prziymię tedy Doktory y oyce święte dokąd fi[e] s fłowem Bożym zgadzáiá/ ále gdy fie nie zgadzáiá/ z ich łáfká/ y przyzwolenim/ to wýzýtko na štronę odrzucam. *KrowObr* B2.

Cf »z łaską karać«, »z łaską przyjáć«, »z łaską słuhać«. ~

»za łaską« (16): czo sye doticze mlinow na ziemy ye⁸⁰ K. m. themv sye znam zem tego vziwal za łaską ye⁸⁰ K. m. *LibLeg* 11/11, 11/44v; [Jazon] prošil krolá áby zá łáfká iego mógl widzyeć złote runo. *BielKron* 54v; Abs te hoc bona venia expeto, Niechay to v ciebie zá łaską twą vprošzę. *Mącz* 295d; *OrzQuin* P2v; Niech to práwi będzie zá łáfká w. m. ábych temu mógl niewierzyć *GórnDworz* Rv; *CzechRozm* 138; *ZapKościer* 1582/30v.

~ *W przeciwstawiemu*: »za łaską ... za niełaską« (1): Abowiem nic byśmy w tym nie wátpili, że za łaską staranie by pilne WKM czynić raczył, aby w rządzie, w dobrej sprawie i w sprawiedliwości wszystko w Rzeczypospolitej się sprawowało, za niełaską wszystko by to negligentius et remissius szło. *Diar* 65.

Wyrażenia: »za łaską ludzką« (1): á przedfie zá przysługá dworfká/ zá życźliwością y łáfká ludzká [interea profanis ministeriis, favore, gratia] do Kościelnego chlebá przyść táz kárność dopuščza. *ModrzBaz* 6v.

»za łaską pana« (1): á zá łáfká též Páná fwego łczęšliwie ná ten čás nam pánuiącego Páná á Páná Zygmuntá Augułtá [...] tošmy [...] odzierželi *SarnStat* 1019.

»za łaską przejednaną« (1): y zá łáfką przeiednaną [*gratiaque a sua Serenitate conquisita JanStat 908*] nam iego łáfnosci ftoiąc przy poštánowieniu przereczoného wieczného pokoiu/ [...] Nas/ Kościół/ Kápitułę/ [*do Królestwa przywracamy*] *SarnStat 1124*.

Szeregi: »za łaską i mocą« (1): Biskupstwo Chełmieńskie do Kościoła Gnieźnieńskiego má fie wrócić [...] zá łáfką y mocą Naiwyszého Oycá Papiieżá [*favore et auctoritate summi Pontificis JanStat 874*] *SarnStat 1096*.

»za łaską i za przyczyną« (1): A gdyby potym zrzucony [*z rzemienia*]/ záfye zá łáfką Rádziecką/ y zá przyczyną ich ná rzemieńlo był przyięt *GroicPorz f4v*.

»za życzliwością i łaską« (1): *ModrzBaz 6v cf* »za łaską ludzką«. ~

»za łaską« = *za przeproszeniem; cum venia, salvo honore Mącz (12)*: Quod sine molestia tua fiat, Co zá łaską twoyą álbo krom yákiey nieluboścy. *Mącz 395a, 157c, 480a*; Ktemu prośzę áby zá łáfką/ czyiąłzkolwiek/ I.M.X.K. ná mię fię bez zdrowe⁸⁰ rozładku áni fráłował áni gniewał *CzechEp 260*; Gdy będziefz w cechu/ Zá łáfką/ co fłowo/ Mow czapkę ziąwłzy. *KlonFlis F.Cf* »za łaską mówić«.

praw. »na łasce« = *in gratia JanStat (19)*: gwałtowniká gárdło ná náfzey [*króla*] łáfce/ á ná woli przyiaćioł tey biáley głowy *UstPraw B2, C4v, E4*; A IESLIBY [*pomocnicy*] nieośiádlí byli, tedy ich ma poymać y do wieże wrzucić [...] których karánié ná łáfce y Królewfkim zdániu. *SarnStat 545*.

~ *Szereg*: »na łasce i dobry woli« (1): a Gdze bi [...] Ktori przirodzony smarlego nalegal y bliłkowacz fzyę chcza [!] do dobr pofoztałich to bęndzę na lafcze y dobri woli tego yefzlibi czo słafky darowacz chczal *ZapKościer 1583/54v*.

Cf »na łasce być«, »na łasce zawisnąć«. ~

»przy łasce« (1): [*ksiądz Maciejowski*] the rzeczy do kthorych teraz przyfzło iáko pan wielkiego rozumu/ dáleko przed czáfem widząc/ zábiegał im tyle/ ile wolność Polfka znieść/ á władza iego przy łáfce páńfkiey dofiącz mogła. *GórnDworz Dd8*.

»w łasce (3): Gdyby kto kordá dobył przed náfzym Rycerzem/ táki w łáfce Rycerzowey: á który ránił/ tákiemu ręká ma być przebodzioná. *UstPraw D4; PaxLiz E2v*.

~ *Szereg*: »w łasce a w miłości« (1): [*Piotr upomina pasterzów Kościoła*] iżby nie dla żadnego zyłku iedno dobrowolnie w łáfce á w miłości fpráwowáli Kofcioł Boży *RejPos 318*. ~

Iron. (8):

Zwroty: »z łaski [*co*] działać« (1): Bo wy kogo tám z náfzych zdrádą włápicie/ To fie tymi nędznemi pogrzeby chłubicie. Ale my wam pocźciwosc tę z łáłki działamy/ Domá fie was nábiwłzy/ támże zołtáwiamy. *RejZwierz 26*.

»z łaski [*czyjej*] mieć« (1): Ztychże [*Homousyjan*] łáłki ono mamy do Timotheufzá/ Bog ziawił fię wćiele. Bo ma być/ Wielká taiemnicá zbożności/ ktora fię ziawiła w ćiele *BudNT przedm b8v*.

»łaski używać« (2): s kthorego [*Chama*] fie potym ci fláchetni pánowie Turczy á Táthárowie rozrodzili/ á iáko ich miłości łáłki wzywamy y po dziś/ to iuz wízyfcy wiemy. *RejZwierz 62v [idem] WerGość 257*.

»łaskę zjednać« (1): Ale byś wiedział/ iáką łáłkę Orzechowfskiemu/ oná Rozmowá náfzá Zurowfka w Wárfzawie ná tym Seymie v ludzi ziednáła/ nie rádziłbyś mu żadnych Dyálogów do śmierći piąc. *OrzQuin B3v*.

Wyrażenia przyimkowe: »z łaski« (4): Miłość poddanych toć łą twarde zamki/ Tyránnom ząwždy tłukły łie by łklanki. Piękna to miłość ktora z łąłki bywa/ Omylna w oczy s thyłu pąłcem kiwa. *RejZwierc* 225; Tego tylko vpąđłym nam niedoftawąło/ Wefela w ciężkim żalu/ lecz oto przydało Niełczęście z łąłki łwoiáy: Polixenę ráią *GórnTroas* 59. *Cf* »z łaski działać«, «z łaski mieć».

»za łaską« (1): Bo wiára/ y práwo (zą łąłką tych dżiśieyłych nowych Theologów) zda łye iż oboie ku iednému kréfu ciągną/ to ieft/ ku vtwiárdzeniu/ y bęłpieczeńłtwu rzeczyłpolitych *KochWr* 22.

W funkcji przysłówka: »łaską« = *łaskawie* (3): Populariter – Liudsko złudska, łaską. *Calep* 822b.

~ *Zwrot:* »miłościwą (a. wielką) łaską przyjąć« [*szuk zmienny*] (2): *RejJóz* A3; Wąłzá Kró: M. tedy/ iąko Pan z Pánów/ mądry y ludzki/ przyjąć to bęđziefz raczył odemnie [...] tą miłościwą łąłką królewłką *OrzJan* 4. ~

a. Sprawcą łaski są bogowie albo boginie (4) : BOgini/ która miłością łzáfufiefz [...] gdy zbęđę iárzmá ták ciężkiego/ Ná znák twéy łąłki/ y vlżenia łwego/ Połtąwiefz pąłmę złótą w twym kosciele *KochFr* 76.

Zwrot: »na łasce trwać« (1): Rymy moie: na łąłce Bogiń áby trwály. *KochPam* 80.

Wyrażenie przyimkowe: »z łaski« (2): Krol wzyął miecz/ chciał żonę ząbić/ ktora z łąłki bogow przemieniłá łie w łąłkołkę/ Philomená w Słowiká/ á łam krol w Dudka *BielKron* 49; *PapřPan* M4v.

b. Sprawcą łaski są: fortuna, natura, świat itp. (9) : Iowiłz. [...] Planeta wielkiey fortuny y łaski każdemu prziwodzący Bo ieft przijaciel wielki rodzaiowi ludzkiemu. *FalZioł* V 51; *BielKom* D6; *RejZwierc* 3 [2 r.]; Bo nie dufay fortunie choć cie kęł popiełści/ Tá łąłká iey áni wzwielfz gdyć zginie bez wiełci. *RejZwierc* B4; *CzahTr* Bv.

Wyrażenia przyimkowe: »z łaski swej« (2): Przeto też natura z łąłki łwey tak łprawiła iż gdy by kto był ołlepion na iedno oko á drugie czało zoftáło, tedi w onym iednym przybęđzie mu ołtrołci wzorku *GlabGad* B4v; *PapřUp* A3.

»za łaską« (1):

~ *Szereg:* »za łaską a dobrocią« (1): gdy cnoty wełzły ná łwiát/ zą łąłką/ á dobrocią náłury/ ząraz też złołci dla oney przeciwnołci łpięłey/ mułiály im pomocz towarzyłłtwá *GórnDworz* I. ~

2. teol. Nadprzyrodzony wewnętrzny dar życiowy udzielany ludziom przez miłość Bożą, aby mogli oni uczestniczyć (głównie za pośrednictwem i na wzór Chrystusa) w życiu wiecznym; także dobroć i miłość Boża obdarzająca człowieka wszelkimi dobrami; gratia *Vulg, PolAnt, JanStat, Cn* [w tym z określeniem Boga jako dawcy lub źródła łaski wyrażonymi *ai* (1309), *pron* (1193), *sb* (287)] (4361) : O myłółcywi oycze. takey ná łwoyą łąłką racz vczinyc łktorimyi chcyal nawyeki myełłkac. *BierRaj* 19; Zeznáwám ij wierzę ijżes ty bog wierny/ znám ijżem rozgniewála łąłkę twoię niewymownie/ ij zgrzełłylam przeciw wielmożnołci ij łprawiłłwołci twé *OpecŻyw* 46; A niecháy łąłka twoia ząwždy panuie we mnie *OpecŻyw* 111v, 18, 23v, 46v, 58, 97 (12); *PatKaz I* 2v, 6 [2 r.], 17v; *PatKaz II* 20 [2 r.]; *PatKaz III* 113, 122v, 141v, 146v, 147v [3 r.] (11); To iey łłczesćie miły bog/ łąłką łwoią łprawił Ze ią ná tákowy łłtan wyłoki połtawił. *KlerWes* Av; Cżas łłarego zakonu był nieplóđny bo nie rodził thakiey łaski ktoraby prołto otworziła vlćzłkę niebieską, ale to czyni zakon nowy. *WrółŻołł* V v; Racż mię richłó wyłłuchać panie boże/ boć vłłtał we mnie duch moy. To ieft vłłtała łaska ktorąmem był żyw. *WrółŻołł* tt3, V7v, X2v, nn6v, nn8v, oo2 (12); A łtego ták vcilłiwego miełłcá wywióđł

mię/ ná fferokie przeſtrzeńſtwo przeto iż łáfká ſwą nieraczył opuſcić mię. *RejPs* 24v; a tak nie racz miły panie nas zamiatowac od łaski ſwoiey *RejPs* 153v; ábychmy byli ták łáſki twey náſyceni iáko fucha ziemiá wody we dni gorące. *RejPs* 194, 58v, 67v, 88, 95v, 147 (12); *RejJóz* C4, N7, N7v, Q4; *SeklKat* T2; Prozno ſię ſpanem wpoczet wdać Snac liepey na łáſcze przełtać. *RejKup* n4; Wńnoſſe panie ręcze obie A widze jż bes łáſky twey Pomocz duſſy niemogę ſwey *RejKup* p3v, b5, d2, d3, o3v, r4v (12); *KromRozm I* H3v; *MurzHist* B2, H4; *MurzNT* 11; Tác łáſká [Boża] ſprávuye w nas miłość ku bogu y ku bliźnyemu *KromRozm II* n2, c; *KromRozm III* G7; Wiernić twoi miły Pánie co w tobie vfáią/ Cić ſie z rádoſcią w łáſce twey dziwnnie roſkocháią *LubPs* B4v, E3, E4 *marg*, H *marg*, H3, I3v (21); Przeſto teſz S. Páweł Ewanieliá Świętá zowie/ przepowiedanie łáſki y mowá poiednánia z Bogiem. *KrowObr* 44, 97v, 152, 154, 164, 170v, 212; A to naproſtſza drogá do tey łáſki iego/ Abyſ myſli nie puſzczał ſwowlonie do złego. *RejWiz* 138, 36v, 50v, 53, 77, 82 (9); *Leop* 1.*Cor* 15/10, *Eph* 2/5; *RejZwierz* 59v; bo dla tego przyſzedł ná ſwiát/ áby grzeſzniki łáſką ſwoią zbáwił. *BibRadz* *7; Ale bárzo obfitowála łáſká Páná náſzego z wiarą y z miłością/ kthora ieſt w Kryſtuſie Iezufie. *BibRadz* 1.*Tim* 1/14, *Prov* 3/22, *Hebr* 12/28, 1.*Petr* 1/10, 13; *BielKron* 298, 422v; *OrzQuin* E2, G4, Y; A gdziec to ſłowo łáſká przypádnie ná kogo/ iużci ſie tám wſzytko co iedno ieſt dobrego ná ziemi y ná niebie w thym iednym ſłowku zámyka. *RejAp* 198; *HistRzym* 65v, 117, 128; O frogalż to rzecz nam wiedzieć/ iż tám tobie iuż ni czym pomoc nie możemy/ ieſli ſobie tu łáſki nie vgonimy zá żywotá ſwego. *RejPos* 6v, 26v, 53, 74, 89, 101 (17); *RejPosWiecz*³ 99; *HistLan* D2, E2; Ale nád infze iego známienite dary/ onę łáſkę wyſłáwiác mamy/ kthora nas czyni ſpráviedliwymi/ y znaczy nas Duchem S. *KuczkbKat* 70, 70, 85, 160, 180, 200, 235, 390; *RejZwierz* 128v, 237, 245; [człowiek] bez łáſki ſam ku ſpráviedliwości przed Bogiem z ſwey wolney chući/ poſtąpić niemoże. *WujJud* 95; ſam Pan łáſkę ſwoię do Sákrámeⁿ tow przywiazác [!] raczył. *WujJud* 249, 67v, 94v, 97 [2 r.], 101, 113, 114 [2 r.] (14); *WujJudConf* 111v, 256v; *RejPosRozpr* b4v; *RejPosWstaw* 21v [2 r.], [21²]v, 22, [41⁴]; Iehowá/ Iehowá/ Bog Miłofierny y Miłościwy długo czekáiący/ y obfity włáſce y wprawdzie. *BudBib Ex* 34/6; *BudNT Rom* 11/6 [2 r.], 2.*Cor* 4/15; *CzechRozm* 131v, 216v; *KarnNap* Bv; *SkarJedn* A6, 10, 72, 347; *Oczko* 31; Liczby niemálż łáſki twéy *KochPs* 103; Nieday/ áby vpádły wtyd odnióſł ná ſobie/ Owłzem mógl zá twá łáſkę podziękowác tobie. *KochPs* 110; Boże móy/ ty bądź zemná/ prze imię ſwoie: Ty mię rátoy: bo wielkie ſá łáſki twoie. *KochPs* 169, 8, 29, 65, 76, 93 (18); vczynię wſzytko co każeſz/ iedno twoiá łáſká niechay mię prowadzi *SkarŻyw* 83; BEnedict (to ieſt Błogoſłáwiony) imieniem y łáſką/ był wielebnego żywotá mąż *SkarŻyw* 248, 4, 74, 121, 185, 196 (12); PAnu dzięki oddawaymy/ Iego łáſkę wípominaymy/ Który hárdym miéłza rzeczy/ A ſkromné ma ná ſwéy pieczy. *KochPieś* 44; Bez ciebie nic nie możemy/ łáſki twey potrzebuiemy/ do ciebie Páná wołamy/ Alleluia. *ArtKanc* F3v, E5v, E20, F10v, G14, K11v (13); *ZawJeft* 18; Lecż znáiąc nas grzeſzne tego żebrzę Pánie/ Niech wſzędý ná ráunek mnie twa łáſká ſtanie *GrabowSet* C; Day ráunek/ bo twa moc łáſką opływa *GrabowSet* D; W twey łáſce/ me nádzieie/ przednie ſiły máią *GrabowSet* G4; Rácż być pomocą/ do łáſki nędznemu *GrabowSet* L2v; BOże moy/ o Boże moy/ tożeſ ieſt cierpliwy/ Gdy cię iá gniewam grzeſząc/ tyſ z łáſką chętniwy *GrabowSet* N2; Láſki wzruſzywſzy/ wneteſ mnie rátował/ A iáko Oćieo ſyná/ mnieſ záchowál. *GrabowSet* R4, A4v, B4, B4v, C, C4v (49); *KochFrag* 20; Abowiem ieſli mię łáſká twoiá bronić y ſzczyćić nie będzie/ zgináłem: będę iáko

proch od wiatru porwany/ á prawie wniwecz fię obrocę. *LatHar* 140; niewdzięczność ieft głównym nieprzyjacielem łáki/ y ieft zbáwieniu przeciwna. *LatHar* 559; O Nadobrotliwŷy OYcze [...] tobie dziękuię zá wŷytkie dáry twoie: (á miánowicie tu ŷwieŷá łáfkę wípomni) *LatHar* 570, 6, 30, 34, 145, 232 (19); wŷytkim ták Zydom iáko y Pogánom/ przyŷlŷá łáfká Páná náŷzego Iefu Chriftá: ktora teŷ przeto łáfká ieft názwána; iz nie iáko dłuŷ z íprawiedliwoŷci ieft oddány/ ále dármó dány. *WujNT* 521; ták iz wam ná ŷadney łáŷce (*marg*) ná ŷadnym dárze. G. (-) nie íchodŷi [*ita ut nihil vobis desit in ulla gratia*]/ oczekawáiącym ziáwienia Páná náŷzego Iefu Chriftá. *WujNT* 1.*Cor* 1/7; Nie zániedbaway łáki [*noli negligere gratiam*] ktora ieft w tobie: ktorać daná ieft przez prorokowánie/ z kładzienim rák kápłáńŷkich. *WujNT* 1.*Tim* 4/14; Láfká dar Boŷy nádprzyrodzony/ ktory nas Bogu wdzięcznymi czyni. *WujNT* Zzzzz4, s. 143, 190, *Ioann* 1/16 [2 r.], s. 439, 519 (36); *SarnStat* 986; *SiebRozmyśl* B, F3, F4, K4; Przyidŷi Pánie Iezu Chryŷte/ przyidŷi pierwey do íercá łáfká y duchem twoim *SkarKaz* 8b; ábych nigdy od łáki y ołtarzá twego odepchniony y wzgárdzony nie zoftawał. *SkarKaz* 316b, 41a, 82a, 122b, 209b, 347 [2 r.] (13); *CiekPotr* 63 [2 r.]; ia niegodny/ Sługá twoy w łáfkę twá głodnj. Ku tobie íerce íwe wznofę/ O ráunek Pánie proŷę. *CzahTr* H3v, B3, C3; *GosłCast* 51, 64; Twá łáfká wolny/ pomocá twá nogi Moie nie zftąpiá z twoiey ŷwiętey drogi *SzarzRyt* Bv.

łaska czego [*jaka*] (31): Rozlála íe łafka vcielńné ij flodkieć wymowy w vciech iego. *Opecŷyw* 39v, 2; O daleko to bylo Szluŷnyey dacz tą łáfká nyeuynnego poczáczya íwey myley matcze *PatKaz* II 73; *PatKaz* III 137v, 152v, 153; *KromRozm* III G8; *LubPs* V v; *KrowObr* 106, 171v, 217; Przez tego ducha ieft y bywa daná mądra mówá/ y vmieięthna: [...] drugiemu łáfká vzdrowienia/ prorocstwo *BiałKat* 201; *KuczbKat* 135; Pokutá ma pozwirzchnie znáki/ Rozgrzeŷzenia/ Spowiedŷi/ íkruchy y Dofývczynienia/ ktore známionuiá łáfkę grzechow odpulŷczenia/ tedy Sákrámeⁿtem być muŷi. *WujJud* 160; *Skarŷyw* A5, 26; BOŷe/ ktory błędem vwikłáne rzeczy nápráwiałŷ [...] rácz miłóŷciwie wyláć łáfkę iednoŷci twoiey ná lud Chrzeŷcijáńŷki *LatHar* 621, 37, 429, 486; nie iednáká moc y łáfkę cudow Pan Bog dáie káŷdemu ŷwiętemu y káŷdemu mieyfcu: ále ínfzá temu á ínfzá owemu. *WujNT* 323, 84, 444, 637 *marg*, 728 *marg*, 802, Bbbbbb4. Cf »łaska usprawiedliwienia«, »łaska wiary«.

łaska czego [= *coś sprawia łaskę*] (22): á ták ty mnie moy pánie proŷę racz odŷiwić łáfká miłofierdzia twego/ ábych íe mógl vpełnie náuczyć pełnić rofkazánia twego. *RejPs* 181, 217; *BibRadz* I 436b; *RejPos* 75; *KuczbKat* 135, 155, 230; *WujJud* 83; Czyń ochotnie ŷwiętá wolá iego/ poniewaŷ íynowŷkie íerce/ w lane w cię ieft [...] łáfká cię Nowego Teŷtámentu poŷila. *Skarŷyw* 2, 3; Day pámiętáć łáki/ twey wielkiey miłóŷci/ Zmiłuy íię moy Boŷe *GrabowSet* P2; *LatHar* 66; *WujNT* *Act* 10 *arg*, s. 521; *SkarKaz* 119a. Cf »łaska krztu ŷwiętego«, »łaska sakramentu«.

łaska do czego (5): *Skarŷyw* 3; *WujNT* 200; Stáry zakon przez Moyzeŷzá/ ktory pomocy do wypełnienia dáć nie mógl/ poŷtáwiony ieft: á nowy przez Chryŷtuŷá/ ktory łáfkę y pomoc do wypełnienia dáć mógl y dáie/ wniesiony ieft. *SkarKaz* 310b, 316b; *SkarKazSej* 670a.

łaska ku czemu [*jaka*] (5): *PatKaz* III 136v; *HistRzym* 54; iey [*Maryi*] tę łáfkę Boŷá ku poczęciu y porodzeniu opowiedáł ániól *CzechEp* 192; przez [*Jezusa Chrystusa*] [...] wzięliŷmy łáfkę y Apofŷtołŷtwo ku poŷłuŷeńŷtwu wiáry [*accepimus gratiam et apostolatium ad oboediendum fidei*] miedzy wŷytkimi narody *WujNT* *Rom* 1/5, s. 629.

łaska ku komu (8): *Leop Sap* 4/15; *SkarŻyw* 285; Boć wielka ieft łáfká twoiá k nam/ którą hoynie vkazał nam/ wzięwłzy náłze przyrodzenie/ z fwey miłości. *ArtKanc* C17v, B6, K2; Lecz to com ieft/ z łáfkim Bożey ieft: á łáfká iego ku mnie prozną nie była [*gratia eius in me vacua non fuit*] *WujNT* 1.*Cor* 15/10; *SkarKaz* 487b; *PowodPr* 16.

łaska przeciw komu (24): *MurzHist* H3; *MurzNT* 103v; *KromRozm II* e3v, n3v; *KromRozm III* B7; *GliczKsiąż* D3v, M6v; niechay będą wystawiane íprawiedliwości páńkie/ y łáfká przeciwko mocnym ludu Íráelfkiego [*iustitiae Domini et clementia in fortes Israel*] *Leop Iudic* 5/11; *BibRadz I* 3a marg, 1.*Cor* 15/10; *RejPosWiecz*³ 99; *KuczbKat* 325 marg; *WujJudConf* 79v, 104v; A vkazała fie tá łáfká przeciw nam/ gdy tu dla nas przyść raczył ná fwiát/ y sítác fie prawdziwym człowiekiem *RejPosWstaw* 21v; *CzechRozm* 216, 221; *ModrzBaz* 109; *CzechEp* 119, 268; *KochEpit* A4; *ArtKanc* C2; *KochWr* 23; *LatHar* 592.

łaska na co (1): Ták nam P. Bog obiecuie zázwdy vžyczác łáfkí y pomocy fwey ná pełnienie rofkazánia fwego/ ábyfmy fie trudnością nie wymawiali. *SkarKaz* 41a.

łaska na kogo (1): [w *Maryi*] myełzkacz myal bog y bycz pełną łafky y wżytkyey ízwyatółczy fktorey pełnołczy na nas wżytky fyny adamoue łafka *PatKaz III* 92.

łaska nad kim (68): a fnadz iuż zadnego konca niema dobrotliwofc twoia a miłofierdzie twoie a gdyzes iuż zaczął nad nami bez wśey godności taką łaskę swoię *RejPs* 211v, 104, 172v, 195v, 218v; Dziekuij Bogu jż cięż ítrektał Za žiwota a nieprzełtał Swey fwiętej łalky nath tobą *RejKup* f3, aa4; *LubPs* F, Iv, P3 marg, Tv, Y6v, Zv [2 r.] (10); *RejWiz* 53, 181v; *BibRadz I* 3b marg; *RejAp* 55, 91, 92v, 197v, 198 [2 r.]; *RejPos* 3, 32, 54, 55, 80 (17); *BudNT Act* 4/33; *KarnNap* A3v; *KochPs* 110, 129, 175, 193; *SkarŻyw* 79, 82 [2 r.], 167, 599; *CzechEp* 347; *ArtKanc* T8v; *ActReg* 77, 116; *GrabowSet* B2v, T; *KochFrag* 51; *OrzJan* 14 [2 r.]; *KořakSzczęřl* C4; *WysKaz* 14; y była wielka łáfká nád nimi [*Apostołami*] wżytкими [*et gratia magna erat in omnibus illis*]. *WujNT Act* 4/33; *CzahTr* Fv, G3v.

Ze zdaniem przydawkowym wyszczególniającym [w tym: z zapowiednikami: *ten* (17), *taki* (5), *jaki* (2), *on*, *takowy*; *iż* (a. *że*) (29), *aby* (8), *iżby* (1), *gdy* (1), *bez spójnika: kto* (3)] (42): a wśakoż žádny s nich niebył takowé łalki/ ktoby go na wieczęrzą wezwál. *OpecŻyw* 73v, 2, 141v, 147v; *PatKaz I* 15v; *PatKaz II* 64v, 67, 73; *PatKaz III* 110v, 111; Dziekui á nieprzełtáway záflugowác ie^{mu} zá [!] ony łalki/ iż on dobrowolnie bez wśey godności odpullcza wślytki wyłtępki rozliczne tve *RejPs* 150; *RejJóz* F5v; *MurzNTSekl* A2; wyełka á ořobliwa to yeft łáfká od miłego Bogá á ítworzycyelá náłłego/ gdy małżonkowye w ítadle á w przyworze małżeńtwa fwego dzyatki máyą myeć *GliczKsiąż* C7; *LubPs* ccv marg; *RejWiz* 53v, 80v; Mnie záprawdę namnieyřzemu ze wżytkich fwiętych dána ieft tá łáfká/ ábych opowiadał miedzy Pogány [*data est gratia haec in gentibus evangelizare*]/ nie dořtępne bogactwá Chryřtuřowe *Leop Eph* 3/8; *BibRadz Tob* 10/14; *Prot* B4; *RejPos* 89, 286, 314; *BiałKat* 161; *BudBib Tob* 10/14; *PaprPan* H4; *KarnNap* F3v; *SkarŻyw* 260, 285, 482, 536, 557; *ArtKanc* B6, E9v, K15v, N15v, NI8; *LatHar* 555; Wřzák wiećie łáfkę Pána náłzego Ieżulá Chriřtuřá/ iż dla was zřtał fie vbogiem/ ábyřcie iego vbořtwem byli vbogáceni [*Scitis enim gratiam Domini nostri Iesu Christi, quoniam propter vos egenus factus est Vulg 2.Cor 8/9*] *KořakSzczęřl* C; *WujNT 2.Cor* 8/9, *Eph* 3/8; *RybGęřli* C.

W pozdrowieniach:

»łaska (miłosierdzie) i pokój [komu] (od Boga Ojca)« = *gratia vobis, (misericordia) et pax a Deo Patre Vulg, PolAnt (42):* Łáfká wam wífytkim/ ktorzy iefteście w Kryfthulie Iezulie *Leop 1.Petr 5/14, Gal 1/3, 1.Thess 1/2, 1.Tim 1/2;* Tymotheufzowi włáfnemu fynowi w wierze/ łáfká niech tobie będzie/ miłosierdzie/ pokoy od Bogá Oycá náfzego/ y od Iezulá Kryftulá Páná náfzego. *BibRadz 1.Tim 1/2, 1.Thess 1/1 [2], 1.Petr 1/2; GrzegRóżn C3v, D3; RejAp 6, 6v [3 r.]; BudNT przedm b4v, b5, 1.Cor 1/3, Tit 1/4, Philem 1/3; CzechRozm 46, 199v;* Łáfká y pokoy niech fię wam rozmnoży w vznaniu Bogá y Chriftulá IEfufá Páná náfzego *WujNT 2.Petr 1/2, Rom 1/7, 1.Cor 1/3, 2.Cor 1/2, 1.Tim 1/2, Gal 3 (20); SkarKaz)(2, 607b.*

»łaska (Pana naszego Jezusa Chrystusa) z wami (wszyskimi) (a. z duchem waszym); łaska ze wszyskimi, ktorzy miłują Pana naszego Jezu Chrysta« = *gratia Domini nostri Iesu Christi vobiscum (a. cum omnibus vobis) Vulg [formuła zamykająca listy apostołów] (26 : 1):* Łáfká Paná náfzego Iezulá Chryftulá ze wífytкими wámi A M E N. *Leop Rom 16/24, 2.Tim 4/22; BibRadz 2.Thess 3/18, Apoc 22/21; GrzegRóżn M2; RejAp 196;* Łáfká páná náfzego Iefufa Chriftá z duchem wáfzem brácia/ amen. *BudNT Gal 6/20[18], Rom 16/27[24], Eph 6/24; CzechRozm 199v;* Łáfká ze wífytкими ktorzy miłuią Páná náfzego Iefu Chriftá w nieskázitelności. *WujNT Eph 6/24, Rom 16/20, 24, 1.Cor 16/23, 2.Cor 13/13, Gal 6/18 (17).*

»łaska nad wami Boża« (1): Ani/ ktorzy przemijáli Czáfu zbiérania zboża: Robotnikom winfzowáli/ Łáfká nád wámi boża [*Benedictio Domini super vos Vulg Ps 128/8*]. *KochPs 193.*

W tłumaczeniu bibl. 2.Cor 12/9 (6): BibRadz 2.Cor 12/9; CzechRozm 202v, 203; SkarŻyw 196, 294; y rzekł mi; Dofyc ty małz ná łáfcie moiey [*sufficit tibi gratia mea*]: ábowiem moc w flábości bywa potężnieyła. *WujNT 2.Cor 12/9.*

W formule modlitewnej: »proszę twe(j) łaski« (2): O boże wíflechmotzny [...] prośię twe nięwymowné łáski raczyż mi to datz z fwé mądrofcij/ abych pilnie mogła fluzytz iego fwięté miłofci. *OpecŻyw 15; LatHar 652.*

W połączeniach szeregowych (79): O wierny fynie boży/ ku czemu twa pokora tak niško z ftąpila/ czym twá łáfká rofpálona/ nácż twá lutuftz [!] przyśfla/ czego twá miłofcz dofięgnęła/ k czemu przyśfló tweé zlutowanijé? *OpecŻyw 134, 46, 189v; PatKaz III 107, 109, 150v; SeklKat N4v, S2v; MurzNT Sekl A2; LubPs ddv; KrowObr A2, A4v, 47v, 55v, 72v (10);* Wy ktorzy fię boicie Páná/ nádziewacyięz fię dobrego/ wefela wiecznego y łáfkí [*sperate in bona et in lactitiam seculi et misericordiae*]. *BibRadz Eccli 2/8; Mqcz 74d; GrzegRóżn M2;* Gdyż tu nam známionuie thá białość pokoy/ łáfkę/ nádzieię/ á pewny znák miłofierdzia Pánfkiego/ y wífytkiego dobrego *RejAp 57v, 6v, 35, 85, 91 [2 r.], 118 (11); RejPos 3, 80, 120v, 142v, 159 (14); KwiatOpis A2; GrzegŚm 66; RejZwierc 173v; WujJud 223, 258v; BudNT przedm a2; CzechRozm A2, 46v, 202, 214v; KarnNap C2v; SkarŻyw 349; CzechEp 283; WerKaz 275; ArtKanc A11v, T8v; LatHar 26;* Kto fię kości ktorego męczenniká dotyka/ ten bierze nieiáką czáfłtkę fwiętości/ łáfkí y mocy/ która w niey iefł. *WujNT 143, przedm 1, 2.Cor 13/13, 2.Ioann 3; SkarKaz 3a, 206b, 310b [3 r.], 514a, 552b; VotSzl B4v;* On záłklepi dni wáfzé w fwoiey opátrności/ W Wielofkárbnéy łáfcie fwéy/ y fczodrobliwości. *GostCast 11; ZbylPrzyg B4v.*

W przeciwstawieniach: [Z rzeczownikami oznaczającymi karę] »łaska ... gniew (27), sąd (8), karanie (6), srogość (6), pomsta (5), sprawiedliwość (5), kaźń (4), złość (3), potępienie (2), strach (2), kłopot,

mierzączka, niełaska, nieprzyjaźń, rozgniewanie» (72): W thym pieniu prorok [...] prosi pokornie aby Pan bog raczył być obrońcą iego/ aby iego nie odrzucał od oblicza swego a nawięcey gdy zgafnie łaska a będzie złość obfitowała *WróbŻolt* Y2, Y3; znając to iakoś ty ieśt miłofierny/ á ná pomstę nic nie vkwáplivy owíflem złałką káždemu gotowy *RejPs* 213v, 76, 138, 150v; *SeklKat* V; *RejKup* dd5; Z tądze też yeśt zakon łálki/ iż przezeń odpuśczoná nam yeśt od bogá myerzyączká/ á łálká przywroconá *KromRozm II* m2; Pan wiernem w łálce/ á nyewiernym w írogości pánuie. *LubPs* P3v *marg*, X4 *marg*, Y6; *KrowObr* 53 [4 r.] 143; O nędzo/ o flepoto narodu błędnego/ Iż ni łálki nie baczyfz/ áni ítráchu swego *RejWiz* 50v; Otoż dużę niewinná z Máieřtatu swego/ Podawa iako w fequeřtr do ciála márnego. Aby iey thu probował iako w ogniu złotá/ Ieřliże łálki godná/ álbo theż kłopotá. *RejWiz* 117, 122, 127, 132v, 182, 184v; *BibRadz* I 9d *marg*; *BielKron* 4; *RejAp* 125v; *HistRzym* 54; ále nád ludem tym bez pomřty nie będzie rozgniewanie me/ á ty zořtániefz w łálce moiey *RejPos* 50v, 104, 314v; *RejPosWiecz*³ 98 *marg*; *RejZwierc* 265v [2 r.]; łámi o łobie śmieie kázác niemamy/ iákobyřmy iuż pewni zbáwienia być mieli: poniewařz niewie człowiek ieřli nieprzyiáźni álbo łálki gođzien. *WujJud* 68v, 68, 105; *WujJudConf* 93v; *CzechRozm* 93v; przez ktorego Bogá przenořzeni bywamy/ z grzechu do řpráwiedliwořci/ z gniewu do łálki iego/ z potępienia do zbáwienia wiecznego *KarnNap* B2, Bv; Gnięw iego nietrwałfzy piány/ A łálki wiek nieprzetrwany *KochPs* 41, 113, 153; *SkarŻyw* 2, 79, 262, 493; Mięy nas ná wódfzy/ niech nas nierořpycha Docześná rořkořz licha. Niechay ná cię pomnięmy/ Przynamnięy w kaźni: gdy w łálce niehcemy. *KochTr* 19; *CzechEp* 49, 283; *ArtKanc* A15, M18; *ZawJeřt* 18; Ktory/ dłuęo ćierpliw/ z tą łálką złořnemu/ Karanie znieř kazał/ zá niezmierne złořci *GrabowSet* R4v; Byř řłowá řwoie wřpomniawřzy/ nádemná Łálki řwey vřzył/ w řád nie wchodząc zemná. *GrabowSet* T, Bv, Cv, C3, E4, Pv, T; *LatHar* 130, 624; *KořakSzczęřl* C4v; *WujNT* 742 [2 r.]; Ná řádfzie tym nie będzie odwłoki/ nie będzie řadnego miłořierđzia/ nie przeřzkodźi łálká/ muři miłořierđzie ábo milczeć/ ábo z dáleká y prožno plákác; á řpráwiedliwoř řzczera y goła řkázowác ma. *SkarKaz* 4a, 347a, 352b, 384b; *VotSzl* A2v; *SzarzRyt* C.

[Z rzeczownikami oznaczającymi przewinienia człowieka] »łaska ... grzech (śmiertelny) (47), występek (4), złość (ludzka) (3), postępek wszeteczny (a. złořliwy) (2), przestępstwo (2)« (58): Łálka zakrywá mnogořtz grzechow *OpecŻyw* 46v; *PatKaz I* 5v; *PatKaz III* 141 v; *TarDuch* E4; *SeklKat* v, v4; *MurzHist* Fv; *MurzNT* 3v; *KromRozm II* m2v; *SeklPieř* 20; *KrowObr* 44v; *RejWiz* 188v; *Leop Prov* 14/9; A ták wieku ořtátniego/ Pořle [Pan Bóg] ná řwiát řprawcę swego. Ten řie z Zydowki nárořdzi/ Łálką wyřtěpki nárořdzi. *BielKron* 134, 4 [2 r.]; *HistRzym* 101; *RejPos* 133v, 228v; *BiałKat* 16; *KuczbKat* 155; *BudNT Rom* 5/20, 21, 6/1; *KarnNap* C2, E3v; *KochPs* 34; *ReszPrz* 49; *ArtKanc* D8v, F14v, L20v; Wierzyłem/ żeř mnie miał wyřłuchác Pánie [...] Łálkąř zářłonił pořtěpek złořliwy/ Chęc mi okázác iakoř dobrotliwy *GrabowSet* N2v; Ořwieć mnie/ chęc zápal/ pořwięć/ twe nacřynie Oczyřć z złořci/ łálki niechay twey náplynie *GrabowSet* O3v, B3, F3v, G4, I2 [2 r.], Pv (12); *LatHar* 39, 148, 201, 416, 519, 580, 677; *WysKaz* 15, 16; Lecz gđzie obfitowáło przeřtěpřstwo/ tám łálká tym więcey obfitowáła. áby iako grzech krořował ná řmierć ták też áby łálká krořowáła przez řpráwiedliwořć ku řywotowi wiecznemu [*ubi autem abundavit delictum, superabundavit gratia; ut,*

sicut regnavit peccatum in mortem, ita et gratia regnet per iustitiam in vitam aeternam] *WujNT Rom* 5/20–21, s. 518, *Rom* 6/1, s. 544, Cccccc.

[*Z rzeczownikami oznaczającymi zabiegi człowieka*] »łaska ... uczynki (41), zasługi (22), staranie« (62): ábowiem kto łie w tem obaczy/ łnadz mu to więcey pochodzi z łaski pánłkiey niłłli z iego łtáránia. *RejPs* 188; *SeklWyzn* b4v; *SeklKat* N3; Bo by też łnac był naliepłzy łednak nedznik łwiata łedłzy. Z załlugy łwoiey do nieba łdz niemoże/ Łalky trzeba. *RejKup* 12, a7; *LubPs* H3; *KrowObr* 59v; *BielKron* 158, 260v; *Mqcz* 333c; *WujJud* 97, 101, 110 [2 r.], 111, 111v (17); łełli przez łáłkę/ łuż nie z vczynkow/ boby łuż tám łáłki niepotrzebá/ gdzie kto co záłłuży. A łełli z vczynkow bywamy vłpráwiedliwieni/ tedy łuż nie z łáłki [*Si autem gratia, iam non ex operibus; alioquin gratia iam non est gratia Vulg Rom* 11/6]/ boby tám łuż vczynkow nie było/ gdzie łáłki á zmiłównia potrzebá. *WujJudConf* 111v, 100, 110v, 111v, 114, 114v; *BudNT Rom* 11/6, k2v *marg*; łż poniewáłż żaden nigdy nie moęł być vłpráwiedliwiony z vczynkow: tedy on też vczynki wolał ná łtronę odłóżyć/ á ná łáłkę łie Bożą łpułłć. *CzechRozm* 208v, 208, 208v [2 r.], 212 [3 r.], 212v, 216v (12); *KarnNap* D3v, E3v; *WujNT przedm* 13, s. 84, 108, 533 [2 r.], 536 [2 r.] (12); *SkarKaz* 351a.

[*Z rzeczownikami oznaczającymi nakaz i rygor*] »łaska (i prawda) ... zakon (22), przykazanie« (23): Ale yednáł y o obyczáynym przikázányu dobrze może być rozumyano/ łzełmy pod nim nye yełt/ ále pod łáłką *KromRozm II* nv, n; *KrowObr* 43v, 44, 56v; *BibRadz Gal* 5/4; *WujJud* 76; *WujJudConf* 79; *CzechRozm* 19 [2 r.], 93v [2 r.], *v; *CzechEp* 32, 320, 367; *WerGołc* 208; *LatHar* 556; Ábowiem zakon przez Moyzełzá łełt dan; á łáłká y prawdá przez łełulá Chriłtułá łię łtáłá [*lex per Moysen data est, gratia et veritas per Iesum Christum facta est*]. *WujNT Ioann* 1/17; Ábowiem grzech nád wámi pánowáć nie bęđzie: Bołłcie nie pod zakonem/ ále pod łáłką [*non enim sub lege estis, sed sub gratia.*]. *WujNT Rom* 6/14, *Rom* 6/15, *Gal* 5/4; *SkarKaz* 310b.

W porównaniach (3): *OpecŻyw* 187; Łáłká Boża łełt łáko rzemiosło ktorým nierobiácy/ nic niema. *SkarŻyw* 26 *marg*; łák wdzięcznie kwiát rozány włchod łłóncá rozbija/ [...] Ták twa łáłká człowieká/ tu ná łwiećie zdobi *GrabowSet* Ev.

Zwroty: »być (a. żyć, a. mieszkać, a. trwać) w, na łasce, pod łaską« = *esse a. permanere sub gratia Vulg* [*szyk zmienny*] (79 : 5 : 6): *OpecŻyw* 48v; *PatKaz I* 5v; *PatKaz II* 78v; Dayże to miły pánie by łie to łpełniło Aby to pokolenie w twoiey łáłce było Aby łie rozmnożyło/ ku włłemu dobremu *KlerWes* A2; my ktorzy miełzkamy w tym kołciele w łasce bożey, dóbr a dułznego bęđziemy nałyceni. *WróbŻółt* T8v; *SeklKat* Tv, Xv, Yv; *RejKup* r4; *KromRozm I* Ev; *KromRozm II* n, nv; Bo wyedz żeć wždy zołtáná ołtátki wyernego/ Ktory tu żył łpokoyne w łáłce Páná łwego *LubPs* K2v, P2v *marg*, T2, Y2v *marg*, Z5 *marg*, bb6; *KrowObr* 53, 53v; *BielKron* 4, 35, 136v, 464, 467v; *RejAp* 6v, 38, 41, 68v, Ee2v; Dzyatki Krzełłáńłkie łą ná łáłce Pánłkiey/ choćby nie były krzczone *RejPos* 153 *marg*; A záłię myłł á ferce vnížone/ łáko było záwždy w wielkiey miłłóci á w wielkiey łáłce y powadze v niego [*Boga*] *RejPos* 199; kto vwierzy á okrczon bęđzye w imię łwięte iego/ łż pewno zbáwion á záwždy łełt w łáłce á w opiece łwiętey iego. *RejPos* 356, 20v, 42, 42v, 43v, 45v (25); *BiałKat* 226; *BielSat* H2; *KuczbKat* 365; *RejZwierc* 2, 57; *WujJud* 133; *WujJudConf* 246v; *CzechRozm* 165v; łełłczé zacna Korono łobá nic nie trwoży/ Nic nie wępti w łáłceł łełt y obronie Bożey *Paprpán* Ee3v; *SkarŻyw* 349; *ReszList* 158; *ArtKanc* K13v; *ZawJełt* 11, 25; *GostGospSieb* +4v; Vczyć łię bęđá/ żyć pod łáłką

Bożą. *GrabowSet* Q3, V2; Y iefliś przed tym miły P. Bogu był/ przeto żeś w iego łańce świętey żył y miałzkał *LatHar* 204; święci w niebie [...] w tákiey czci y łańce fą v Páná Bogá/ że y mogą y chcą dobrodzieie fwe przyiąć do przybytkow wiecznych *WujNT* 262, 30, *Act* 13/43, s. 518, 540, 550 (15); *SkarKaz* 117a, 275a.

»z łaski da(wa)ć, podać (a. rozdać), (na-, po)dany« = *gratuitus Calep* [szyk zmienny] (88 : 5 : 12): [*ludziom prostym*] miły Iezus z fwe łafki dáwa rozu^m głęboki wielkie rzeczy vznatz ij téz zrozumietz. *OpecŻywPrzedm* C4; *PatKaz II* 66; *LibLeg* 11/11; *SeklWyzn* f4v; yż nam pan Bog dał złańki żywoth wieczny/ y to czo mamy/ dla tego téz my powinny dawać bliznemu naffemu potrzebuiącemu przebog *SeklKat* M; *RejKup* dd6v; *LubPs* B3, D, E2v, F4v, O6 (9); [*ten porządek ja*] ile Pan Bog raczył dáć z łańki fwey/ ile mi téz czáfu od moich prac sítawálo/ wypifałem krotko *GroicPorz* A3v; *KrowObr* 12v, 163v, 228v; Gdyż nam pińmo nie broní z dobrą myślá tego/ Vżywáć dobrodzyeyftwá z łańki nádánego. *RejWiz* 190v, 46v, 49v, 50v [2 r.], 116v, 151v, 184v; *Leop* A3v; *RejZwierz* 124v; *OrzQuin* L2; *RejAp* 28v [2 r.], 158, 161v, 174; *HistRzym* 28v, 123v; *RejPos* A3v, 42v, 48, 75, 81v (28); *RejPosWiecz*² 90v, 92v; *KuczKat* 404; Fortunny to komu łzczęście z niebiełkiego grodu Z łańki dano *RejZwierz* 86v, 105v, 169, 236v, 237; *WujJud* 52v, 108v, 111v; *RejPosRozpr* c4v; *CzechRozm* 185v, 218v; *ModrzBaz* 70; *KochPs* 6; *SkarŻyw* 172; *CzechEp* 127; *KochFr* 84; *ArtKanc* D8v, T10v; *ActReg* 29; *Calep* 464a; *GórnTroas* 23; *GrabowSet* Pv; *OrzJan* 92; *LatHar* 207, 209, 220, 343, 448, 459, 470; *WujNT Rom* 12/3; *SarnStat* 1002; *SiebRozmyśl* B2v, E4; *SkarKaz* 578a; *VotSzl* A2; *SkorWinsz* A2.

»przez łaskę dáć« (1): przes twoia dobrota day nam łbawyeny przełtwa łafka day tu dobre pomyełkanye a potim łtoba wyczne krolyowane. *BierRaj* 20.

»łaską darować, darowany, darowanie; łaskę darować; darowana łaską« [szyk zmienny] (5 : 2 : 1; 3; 2): *OpecŻyw* 48; *PatKaz II* 20v; *LubPs* S6v; *KrowObr* 214v; myłmy téz w nim [*w Chrystusie*] y obráni/ y vmiłowáni/ y łańką przed czáfy wiekuiłtymi dárowáni [*Vulg Eph* 1/4] *CzechRozm* 28v, 31v [2 r.], 61, 259; Páná z chęcią wyznawycie/ [...] Abowiem nas vmiłował/ Hoynie łańką fwą dárował *KochPs* 177; *CzechEp* 188, 257; *ArtKanc* K14.

»z łaski (do-, ws)pomoc (a. wspomagać, a. podpomagać)« [szyk zmienny] (14): *RejJóz* B2; *MurzNTSekl* A2; *LubPs* T2v, Y4; *SeklPieś* 32; A thák wiedz że ten Bog náłz iest ták iłtność dziwna/ [...] Ktorey żadny rozeznáć ni zrozumieć może/ Aliż kogo z łańki fwey onże łam wípomoże. *RejWiz* 113v, 50v; *RejAp* 138; *RejPos* 307; *RejPosWstaw* [110²]v; *HistHel* D; Do ciebie fye vćiekam/ á ty złańki fwoiéy Chciéy łmętnéy dułzy dopomoc moiéy. *KochPs* 175; *ArtKanc* L12v; *OrzJan* 106.

»z łaki dopuścić« (2): Bo łam Bog wtých drzwierzach łiedzy A komu złańky dopułczy łs bez klucza zamek pułczy łeno mu mocnie wierz łługo *RejKup* o7v; *SkarŻyw* 294.

»łaski dosta(wa)ć (a. dostąpić, a. nabyć itp.); dostanie (a. dostąpienie, a. otrzymanie itp.) łaski; łaskę otrzymać (a. odnieść, a. osiągnąć itp.)« [szyk zmienny] (35; 10; 27): O człouyecze, y chczelz łafky bołkyey dołtápycz uczyekay fýą do panny czyłtey pokornym łerczem Odzyerłzyłz włzytko *PatKaz II* 49v; *PatKaz III* 152; *TarDuch* E4; Z tąd obacz pożytek łwiátołci iże przez nie człowiek dołtawa łaski Božey. *WróbŻołt* H4; racz łaskawie [...] nas tak łprawowac iako by my náłladuiąc łprawiedliwołci łaskę twą łwięta łobie otrzymali. *RejPs* 16v, 100v, 105, 107v; *HistAl* E6v; *MurzHist* 13v; *KromRozm III* B2; *KrowObr* 44, 61, 106, 176, 242v; *RejWiz* 45, 100v, 184v; *BibRadz Prov* 8/35, *Eccli* 32/16, II

128b *marg*; prze ktore wyfokie cnoty/ wielkiey fławy/ y miłości doftanie v ludzi/ á v Bogá znáčzney fálki *GórnDworz* Gg4; *HistRzym* 72; *RejPos* 90v, 162, 266, 347; *BiałKat* 243v; *KuczbKat* 110, 135, 150, 155, 180 [2 r.] (9); *RejZwierc* 46v, 94; *WujJud* 166v, 190, 250; *WujJudConf* 81v; *KarnNap* C4v, E3v; *ModrzBaz* 11v; *KochPs* 96; *SkarŻyw* 262; Ceremonije w tym tylko fámym kościele Bożym fą/ nam ku pozyfkaniu fálki Bożey vżyteczne. *ReszPrz* 24, 52; *ReszList* 154; *ArtKanc* F17v, 118, M19v; Pamięć dam fwiātu temu/ Ze ferce me vfaiąc/ Láfkę odniofło/ k tobie przyftawaiąc. *GrabowSet* Lv; *LatHar* 244, 246, 396, 519; *KołakSzczęśl* A3v; *WujNT* 13, 194, 520; *SiebRozmyśl* Bv [2 r.], M2; *KlonKr* C; *SkarKaz* 3a, 385b; Leć przecię w miłofierdziu twym nádzieię mamy/ Ze fálkę twą nád fobą wrychle otrzymamy. *CzahTr* G3v; *ZbylPrzyg* B2.

»(d)ufać (*a.* mieć ufność) w fásce, fásce, w fáskę; dufanie w fásce; dufność fáski« [szyk zmienny] (10 : 4; 1; 1; 1): *OpecŻyw* 45v; *RejKup* n5, p8, r2, dd2v; *MurzHist* G3v; *KromRozm II* ev; *WujJudConf* 104v; *BudBib* 4.Esdr 11/46; *KochOdpr* C; Vfam twéy fálce/ że mię ná wieki Niefpuścisz/ panie/ z fwoięy opieki *KochPs* 33, 30, 48, 109; *SkarŻyw* 235; *ArtKanc* H15v; Iefzczem v pierfi wifiał mátkiey moiey/ Kiedym moy Boże vfał w fálce twoiey. *CzahTr* B3.

»karać bez fáski« (1): Z nienawiści gdy zgrzezę/ karz bez fálki zá to/ Lecz miłością zbładzeli/ profzę pomni ná to/ Ze zá to twego gniewu niechciałbym odnośić *GrabowSet* Dv.

»z fáską karać« (3): *RejWiz* 130v; Dobre iáko z fálką Pan karze. *RejZwierc* 175v *marg*, Aaa3v.

»fáskę mie(wa)ć« = *habere gratiam Vulg* [szyk zmienny] (55): *OpecŻyw* 45v; *PatKaz III* 94v, 147v; *LibLeg* 8/133v; Iako ziemia fucha, to ieft ktora fáski twey nie ma. *WróbŻółt* tt3, Xv, kk5v; *LudWieś* A3; *SeklKat* B3; *RejKup* ee4v; *MurzHist* D3v; *DiarDop* 110; *LubPs* aa5 *marg*, ii; *KrowObr* 44, 55v; *RejWiz* 50; Páweł fwięty miał ofobną fálkę Pogánom Ewángelią kázác ku ofwieceniui ich. *Leop Eph* 3 *arg*, 3.Esdr 6/5; *OrzQuin* M4v; *HistRzym* 65; *RejPos* 54 *marg*, 120, 120v, 133v; *KuczbKat* 180, 225; *WujJud* 104v, 113; *BudBib* 4.Esdr 4/42 [44]; *CzechRozm* 31v, 172v, 239; Bo wielka to rzecz ieft/ mieć fálkę Bożą/ y Pánu Bogu przyiacielem być. *KarnNap* D; Iefli Dawid fługá twóy fálkę miał v ciebie/ Niechcieýze y potomftwá odmiátác od fiebie. *KochPs* 195, 150; czyń też ty iáko Abel/ fprzećiwiay fię ták grzechowi á czyń dobrze: też odemnie fálkę mieć będziefz. *SkarŻyw* 263, 31 [2 r.], 208; *BielSjem* 41; *ZawJeft* 35; *GrabowSet* K3; *KołakSzczęśl* Bv; *WujNT* 108, 200, 429, 541, 624 *marg*, *Hebr* 12/28; *SkarKaz* 311a, 312a, 578a, 670a; A iż grzechow wfzyfcy trudno vśc możem: od tego fálkę mamy IEZVSA Chryftufá w fákramencie fpowiedzi/ ná ktorey krew iego oczyficia nas *SkarKazSej* 661a.

»mieć [kogo] w fásce« (2): *BibRadzBaz ktv*; NA tych Bog pokazał tey zacney Koronie/ Ze ią chciał mieć w fálce fwey y w fwoiey obronie. *PaprPan* Dd3.

»mieć [co] z fáski, przez fáskę« [szyk zmienny] (28 : 1): *PatKaz III* 92; *KromRozm II* n2; *LubPs* X4; *KrowObr* 55v, 59, 210v; Choć drudzy z Bożey fálki fłuźną żywność máią/ A wždy fie dla pozytkow w niewolą przedaią. *RejWiz* 104; *GrzegRóżn* D3v; *RejPos* 165, 219v, 239v; *BiałKat* 198v; *RejZwierc* 66; *WujJud* 110, 110v; *WujJudConf* 102; *RejPosWstaw* [21³]v; *CzechRozm* 61, 251; *ArtKanc* M11; *GrabowSet* F4v; *LatHar* 441; mamy bowiem z fálki Bożey Polaków dobrych dosyć y wymowców wielkich *JanNKar* D2v; Wfzákze w téy mierze/ gdybyfmy z fálki Bożey mieli fyny y dziewczki [filium vel filias (*divina nobis providente elementia*) habuerimus *JanPrzyw* 4] *SarnStat* 882; *PowodPr* 60; *VotSzl*

C4v; *CiekPotr* 24; Druga wolność iest dobra: obcym pánom y pogánłkim krolom nie służyć/ [...] Tę wolność maćie z łálki Bożey *SkarKazSej* 692b, 693a.

»mieć (*a. pokładać*) nadzieję w łasce, o łasce; nadziewać się łaski; nadzieja łaski« = *sperare misericordiam PolAnt* [*szyk zmienny*] (8 : 1; 3; 3): *LibLeg* 10/114v, 11/44v, 142; *RejKup* r6; Wícyągnęłá lie dułłá ma w łłowye Páná mego /[...] Pokládáłá nádzyeyę w łálce Páná tego. *LubPs* ddy; nienádziewayćie lie żadney łálki/ boście łniey wypádlí. *KrowObr* 56v; *BibRadz Eccli* 2/8; *RejPos* 262; *WujJud* B; *CzechRozm* 22; *KarnNap* E2v; Ia w nádzieię łálki twéy będę łpał bełpiecznie/ Bo mię ty łam/ pánie móy/ opátruiełz wiecznie. *KochPs* 6; *SkarŻyw* 440; *OrzJan* 106; mięycie nádzieię o łálce wam ofiárowáney [*sperate in eam quae offertur vobis gratiam*]/ przez obiáwienie Chriřtułá Iefułá *WujNT* 1.*Petr* 1/13.

»łaską nagrodzić (*a. nagradzać*)« (4): *RejPs* 94, 205v; *RejZwierz* 52; A Pan ktory łálką nágradza [*retribuit gratias*]/ będzie pámiętał ná potym/ iłz tákowy najdzie podpomożenie czáłu vpadku łwego. *BudBib Eccli* 3/32[34].

»łaską napełnić, napełniać się, napełnion; napełnić, napełniać się łaski« [*szyk zmienny*] (6 : 1 : 1; 3 : 2): Raczył łwą łalką napelnitz/ Sertza ktorés ráczyl łtworzytz. *OpecŻyw* 177, 8v, 181; *PatKaz II* 49v; *PatKaz III* 110; *WróbŻółt* V8; *KuczbKat* 140; *SkarŻyw* 224; *ArtKanc* H5v, T10v; O iákoż to święte łá gody/ ná ktorych Chryřtułá pożywamy/ ná mękę iego włpominamy/ łálki łię iego nápełniamy/ á załtawę chwały przyłżley otrzymawamy *LatHar* 103, 276, 381.

»łaskę naruszyć; łaski naruszenie« (2; 2): tedy lie o tym pilnie łtáray/ iákobył łobie ni w czym nie narułzył łwiętey łálki iego. *RejPos* 3v; *CzechRozm* 238; Niechayże mi tá łłábość y oziębłość moiá/ nie iedna łálki twoiey nárułżenia *LatHar* 217, 235.

»łaską nawiedzić (*a. nawiedzać*), nawiedzeni« [*szyk zmienny*] (6 : 1): nyezányechał Bog z nyewymownego miłofyerdżya łwego rodzay ludzki vpádlý łálką łwą łwyęta náwyedzáć *KromRozm III* B3v; *LubPs* S2v; *RejWiz* 155; Pan Bog częłtokroć łálką łwoiá w dárzech rozmáitych/ narod ich [*Izraelitów*] náwiedzác ráczyl *BielKron* 35v; *RejPos* 220v; *SkarŻyw* 212; *ArtKanc* Kv.

»łaskę [*nad kim* (9), *z kim* (1), *komu* (2)] objawić (*a. zjawić*)« (12): Stworziwłly go dziwnie łobie Podobnego kłwey ofobie Dziwnies Łalkę nadnim zyawił A łkutkiem włłwego poprawił *RejKup* p5, ł7v, y8v; *LubPs* H, Tv, Y6v, Zv; *RejWiz* 52v; Pirwłzá łálkę raczył obiáwić Adámowi *BielKron* 4; *GrzegRóżn* O2; Pánie ty nas łam rácz zbáwić/ łálkę twá z námi obiáwić *ArtKanc* P19, P3.

»(o)czek(aw)ać łaski« [*szyk zmienny*] (7): [*złóściwi*] będą wyniłłsczeni/ á ci co oczekawáią łálki páńłkiey iákoby práwem dziedzicznem opánuiá ziemię. *RejPs* 55; *HistRzym* 106; *RejPos* 46v; *RejZwierz* [238]; *KochPs* 78; Iáko służełnieá chęci pániey łwoiey Czeka: ták y náłze oczy/ łálki twoiey *GrabowSet* S2; *SkarKaz* 514a.

»łaskę odjąć (*a. odejmować*)« [*szyk zmienny*] (7): *MurzHist* O4v; *RejPos* 49; Dał im Bog duchá zdrętwienia.) [...] nie wpułzczáiąć złóści/ ále odeymuiąc łálkę y pomoc łwą. *WujNT* 563, 51, 526; *WysKaz* 15, 16.

»oddalać (*a. oddalić*) [*od kogo*] łaskę; oddalon (od) łaski; oddalenie łaski« [*szyk zmienny*] (3; 2; 2): *RejPs* 77, 207v; tákiełz ciáło częłtokroć oddała łálkę od człowieká przez łmiertelny grzech *HistRzym*

65v; prze złości/ człowiek oddalony Od łalki twoiey: w tym potępion bywa *GrabowSet D*; *WujNT Dddddd*; *SkarKazSej 707a* [2 r.].

»(od)da(wa)ć łaskę; łaska (jest) (na-, po-, przy)dana; dodanie, dawca łaski« = *dare a. retribuere gratiam, data est gratia Vulg, PolAnt* [szyk zmienny] (77; 44; 1 : 2): [o Maryi] pomagáls wlfytkim/ bo iedno przez cię bog daie łalkę ij milofierdzié wlfytkim. *OpecŻyw 183v*, 2, 141v; *PatKaz I* 6, 6v, 11, 18v; *PatKaz II* 49v, 73 [2 r.], 77; *PatKaz III* 107, 126, 132v, 151v, 152; *HistJóz A3v*; *WróbŻolt nn6v*, 1f7v; *RejPs 226*; *SeklWyzn d3v*; *SeklKat S4v*; *KromRozm II p2v*; Boże pomnoż ye [dobrego ojca i matki dziecię] ná fwyecye/ á day im łalkę a fortunę we wlfytkich rzeczách. *GliczKsiąż C*, P4; *LubPs Tv*; *SeklPieś 20*; *KrowObr A4v*, 25, 43v, 46, 47 (9); Przetoż powiáda/ Bog fie pyłznym przeciwi/ á pokornym łalkę dawa [dat gratiam] *Leop Iac 4/6*, *Eccli 35/4*, *Eph 3/8*, *Iac 4/6*, *1.Petr 5/5*, *AAA4v*; *BibRadz Tob 10/14*, *Eph 4/7*; *OrzQuin G3v*; *SarnUzn 7v*; A przeto vpominam wlfytkich w obec miłofnie/ áby każdy łobie od Páná BOgá dáná łalkę wdzięcznie przyymuiąc/ fwemu wezwánium czynił dofyć *LeovPrzep E4v*; O namileyfzy fynu/ Boże dáy tobie łalkę fwą/ ábys mu był miły, *HistRzym 82v*, 54, 100v [2 r.]; *RejPos 47v*, 94, 114, 321; *BiałKat 383v*; Bierzmowanie iáko infze Swiátości nowá łalkę dawa. *KuczKat 155 marg*, 155, 180 [2 r.]; *WujJud 26*, 94v, 160, 160v [2 r.], 219; *BudBib Tob 10/14*; *BudNT 1.Cor 1/4*, *Eph 3/2*; *CzechRozm 19*, 93v, 211v; *ModrzBaz 144v*; Dościć mię miá mátko/ bogáto zoftáwifz: gdy mi dziedzictwo cnot S. y łalkę á opiekę Chryftufowę teftámentem oddafz. *SkarŻyw 143*, 3, 26, 227, 262, 263; *KochJez A2v*; *ArtKanc A11*, E9v, F10v, I4v [2 r.], N18, T11v; Day mi fzczodrobliwie Duchu twego/ y łalkę zbáwieniu memu potrzebná. *LatHar 44*, +11, 201, 648; Lecz káždemu z nas daná ieft łalká wedle miáry dáru Chriftufowego. *WujNT Eph 4/7*, s. 194, 309, 417, 441, *Act 11/17* (27); *SiebRozmyśl E4v*, K3v; *SkarKaz 310b*, 312a, 348b; Przeto im wlfytko dawał z niebá Bog łalkáwy/ Łalkę fwoię y zdrowie/ fzczęście/ dawcá práwy. *ZbylPrzyg B4v*.

»odpaść (a. odpadać) od łaski, wypaść z łaski« [szyk zmienny] (8 : 1): *MurzHist F2v*; *RejAp 1*; *RejPos 146v*; *WujJudConf 72*; *CzechRozm 238v*; bo kto niewierzy/ ifz ieft tofz prawdziwe/ iáko on rzekł/ od łalki odpada/ y od zbáwienia. *SkarŻyw 456*, 258; *SkarKazSej 672a*, 687b.

»łaskę ofiarować, łaska ofiarowana« = *gratiam offerre Vulg* (3; 2): *CzechRozm 92*; zbáwicielem moim będąc k temu/ Łalkę fwą ofiáruiefz/ wyfłępkowi memu. *GrabowSet Pv*; *WujNT s. 393 marg*, 529, *1Petr 1/13*.

»łaską opatrzeć, opatrzony« [szyk zmienny] (11 : 3): *RejPos 184*, 186; A to małżeńftwo swięte/ fám Pan Bog ná początku swiátá w Ráiu [...] wftáwif/ y ták ie opátrzył ofobliwá łalká/ że áni go zepfował grzech pierworodny/ áni zgłádził potop *KarnNap F2*; *KochPs 80*; RAcz nas wyfłucháć Boże wybáwicielu náfz: ábychmy mocá tego Sákrámentu/ byli [...] ná tym fwiecie łalká/ á ná przyfzłym chwałá miłofciwe opátrzeni. *LatHar 93*, 33 [2 r.], 179, 242, 366, 559 (10).

»oświecić (a. oświecać, a, objaśnić), oświecony łaską; oświecenie łaski« [szyk zmienny] (7 : 2; 2): *RejWiz 165v*; Oświeć łalká fwá wlfytko Królestwo náfze Polfkié/ ábyfmy téy ciemności /[...] Kácerfstwa/ prózni w Polfzce rychło byli *OrzQuin Y*; *RejPos 156*; *RejZwierc 237*; *RejPosWstaw [143²]v*; *KarnNap E4*; *SkarŻyw 234*; *ReszHoz 130*; *LatHar 566*, 636; przeto cię profzę/ ábys mię ty fám rzádził/ vmocnił/ przez oświecénie łalki twoiey/ żeby we mnie nic nie znalazł mój główny nieprzyiáciel fzátan/ czymby fie miał wciéfzyc ze mnie. *SiebRozmyśl E4*.

»łaską (o)zdobić, okraszać, oślachcić; łaską ozdobiony« [szyk zmienny] (4 : 1 : 1; 3): Acz tego [mocy niebieskich] potym Pan [...] ludziom wczonym á łáfką iego ozdobionym dopuścił był pothrołze rozumem dofiądż y wyrozumieć. *RejZwierc* 2v; *SkarŻyw* 527; *GrabowSet* Ev; Pánie Iezu/ [...] łam łobie wczyn/ iáko rozumiełz y raczyłz/ duchowny koráb/ y duchowny kościół z łplugáwionego łercá mego: łam ie rácz ozdobić łáfką twą y poświęcić *LatHar* 216; modł fię zá námi Pánno okazałymi cnotámi/ y rozliczną łáfką znácznie ozdobiona/ modł. *LatHar* 500, 548, 672, 674, 676.

»(po-, u)cieszyć, uweselać [kogo a. co] łaską; łaską cieszyć się« [szyk zmienny] (6 : 1; 3): *OpecŻyw* 10; *LubPs* aa5; *RejPos* 184; NA mnie/ człowiecze cnotliwym/ nie day złym przewodzić/ Ciefz mię łáfką fwą *KochPs* 184; *NiemObr* 113; *ArtKanc* A15v, K7; *GrabowSet* C3v, K3; Iedno nas Pánie Iezu nie opułzczay/ á niewidomie łáfką twoią y náwiedzeniem wwełelay *SkarKaz* 210b.

»podpomoc (a. wspomoc), wspomóżony, zapomoc się łaską; łaska pomoże« [szyk zmienny] (3 : 3; 1; 3): A ni Czarth/ ani pokuły Nieprzekazá jego dułfy Ni zádney mocy miecz może Gdy mu má łáłka pomoże *RejKup* Pv; *LubPs* D; *RejWiz* 152, 179v; *WujJud* 98v; *SkarŻyw* 29, 441; *GrabowSet* C3, S2v; wlpomoż łáfką łwoią/ poćiełz łercá vtrapionych/ przez imię twoie náświęťszé *SiebRozmyśl* E3.

»na łasce, w łasce pokarać« [szyk zmienny] (1 : 1): *SkarŻyw* 493; Abyś ná fwey łásce mnie pokarał Pánie. *GrabowSet* C3v.

»(p)okaz(ow)ać (a. ukaz(ow)ać) łaskę; (p)okaz(ow)ála (a. ukazowała) się łaska; (p)okaz(ow)anie łaski; łaska okazana« [w tym: komu (41), nad kim (22), przeciw komu (6), ku komu (1)] [szyk zmienny] (82; 12; 6; 5): *BierRaj* 20v; panie Iezu kryłte nademną łlugá thwogim. N. ramię twoię [!] y łaskę twoię wkażać [racz] *TarDuch* D3v, D3v; *KlerWes* A2; A łnadz iuż czás okázowác tę łáfkę łwięťą twoię/ ábowiem iuż co dáley to bliżey przybliża łie ten vpádek moy *RejPs* 44, 135, 215v; *SeklWyzn* b4; *RejJóz* I6, Q3v; *RejKup* p4v, y3; *HistAlHung* A3v; miary niemá wokazowaniu przeciwko człowiekowi łaski bożyi *MurzNT* 103v; *BielKom* D; *LubPs* O6, T2v, T5, Y4v, ffv; *KrowObr* 65, 215v; *RejWiz* 127; *BibRadz* Gen 24/12, II 32a marg; *BielKron* 30v, 36, 460v; *RejPos* 10, 24, 42v, 49, 56 (11); *RejPosWiecz*³ 99; *BiałKat* 21, 116; *KuczbKat* 155; *RejZwierc* 153; *RejPosWstaw* 21, 21v [4 r.], 22; okazał Bog łáfkę y miłość łwiátu: dawłzy Iezulá potomká Dawidowego zá łyná łwego miłego *CzechRozm* 94, 93v [2 r.], 111v, 208v, 209v, 215v, *v; *KarnNap* C2v; Pokarz iáwnnie przewrotné złé łudzi/ zádnému Nie ciérp/ áni okázuy łáski niezbożnemu [non miserearis omnibus qui operantur iniquitatem *Vulg Ps* 58/6]. *KochPs* 85, 25, 37, 93, 97, 113 [2 r.] (9); *SkarŻyw* 120, 125, 270, 285, 482 (8); *CzechEp* 119, 368; *ArtKanc* C17v, D2v, D17v, I17, M, N13v, T8v; *ZawJeft* 6, 18; *ActReg* 116; *GrabowSet* K3; *LatHar* 29, 214, 241, 295, 562, 585, 676; Abowiem okazałá fię łáfká Bogá zbáwicielá náłżego (marg) Łáská Boża zbáwienna. L.G.S. (-) włzytkim łudziom [Apparuit enim gratia Dei Salvatoris nostri omnibus hominibus] *WujNT* Tit 2/11, s. 745; *WysKaz* 7; *SiebRozmyśl* E2v, F3; *SkarKaz* 387a, 488b.

bibl. »pomnażać się, brać pomnożenie w łasce u Bogu i u łudzi« [szyk zmienny] (5 : 1): *Leop* YY4v; dzyeći/ y v Bogá y v łudzi w łáłce pomnożenie biorą. *RejPosWstaw* [41⁴]v; *CzechEp* 347; *LatHar* 532, 554; A Iefus fię pomnażał w mądrołci y we wzrołcie y w łáłce v BOgá y v łudzi [proficiebat ... gratia apud Deum et homines]. *WujNT* Luc 2/52.

»łaską (po-, u)twierdzić, utwierdzony (a. potwierdzony); w łasce utwierdzić, utwierdzony, utwierdzenie; łaska utwierdziła (a. potwierdzi); utwierdzenie łaski« = *gratia stabilire Vulg, PolAnt* (3 : 3; 1 : 1 : 1; 2; 1): *BierRaj* 23v; *PatKaz III* 95v; *KromRozm III* A8; *KrowObr* 151v; Náukam rozmáithym y cudzym nie daycie fię vnošić: ábowiem dobra rzecz ieft/ áby ferce było vtwierdzone łáfką/ nie pokármy/ kthore nie pomogły thym co fię imi báwili. *BibRadz Hebr* 13/9; *KochPs* 41; Lecz y miłóšierdzie íwé chćiéy mieć ná baczeniu/ Láfką swoią mię twiérdzác w moim vtrapieniu. *KochFrag* 54; *LatHar* 71, 148, 226, 235; *WujNT Hebr* 13/9.

»łaskę (po-, u)znać; łaski doznać« = *cognoscere a. invenire a. scire gratiam Vulg* [szyk zmienny] (60 : 6): błogóšlávionemi fie zwác będą ktorzy doznáią łáfkí iego y doštoynošci teź iego wiecznie będą wyznáwác. *RejPs* 105v, 130v, 149, 195v; *RejJóz* C3; *RejKup* b5, g7, Zv, aa4, bb8, ee2v, ee3; *LubPs* F, Iv, aa5, aa6; *RejWiz* 53v; [*Mojšesz rzekł do Pana*] Czemužeš vdręczył słuźebniká fwe⁸⁰? przecź nieznam łáfkí po tobie [*quare non invenio gratiam coram te*]? *Leop Num* 11/11; iz fie on záwždy pyłznym šprzećiwíác raczy/ á pokornym dawa vznác łáfkę á miłóšierdzye šwoye. *RejPos* 202v, 196, 238v, 288, 306v; *RejZwierc* 26; *Oczko* 1v; *KochPs* 16, 39, 127, 195; *SkarŻyw* 164, 167; *WerGošć* 208; *ArtKanc* K2, M17v, N15v, N17v, P3, P3v, Sv; *ZawJeft* 5, 10 [2 r.]; wiec iako zna Krol Ie⁸⁰ M y my wszyscy łaskę Božą wtey sprawie, tak przykádem Bozym, tosz trzeba złudzmi czynic *ActReg* 116, 77; Policź mnie miedzy twoie/ á łáfkę po tobie Niech znam ia nędznik *GrabowSet* E4v, B3, C3 [2 r.], D, E3, E4 (13); *WujNT 2.Cor* 8/9, *Gal* 2/9, *Col* 1/6; *SkarKaz* 312b; *CzahTr* B2v, B3v, Fv; *GosłCast* 18; *KarnNap* G.

»łaskę (po)zyskać« (3): *LudWieš* A3v; bo ták łáfkę Páńfką ínádnie pozyłzczemy/ gdy przez obłudnošci/ słuźyc mu będźiemy *ArtKanc* K18v; *GrabowSet* V2v.

»łaski prošić, (po)žádać, žebrać; prošić o łaskę; łaskę uprosić (a. upraszać); žánda, žádanie łaski« [szyk zmienny] (9 : 8 : 1; 9; 4; 1 : 1): *OpecŻyw* 46; *PatKaz I* 9v; *PatKaz III* 147v; gdyby iá [*modlitwę św. Augustyna*] kto mowil przez trzidziefi j trzi dni z naboženštwem, [...] ktoreykołwiek łáfkí j daru šlufzne⁸⁰ od boga będzie profił otrzyma. *TarDuch* D2v; *SeklKat* S2v; *RejKup* h2v; *LubPs* G3v; *KrowObr* 72v, 153; *Leop 2.Reg* 24 arg; *Mqcz* 326d; *BiałKat* 383v; *KochPs* 188; *SkarŻyw* A2v, 172, 552; *ArtKanc* B14, L11v, M19, R16v; *ReszList* 187; Dufzy mey rádošć/ á czešć z chwałą tobie/ Vrošćie Pánie: tylko niechay fobie/ Láfkę vprošzę *GrabowSet* E; Boškiey łáfkí žebře/ poki w grob nie wpádne/ Lutošci tey prošzę/ co z wiekow šlynęłá *GrabowSet* K3v, D, M3v, Nv, S4v, V; *LatHar* 139, 145, 256, 386, 522.

»łaski przyczyni(a)ć, przyczynienie (a. przyczynianie)« [szyk zmienny] (6 : 8): Leo S. [...] dobrymi y miłóšiernymi vczyńkami łáfkí šobie Boškiey przyczyniáł. *SkarŻyw* 319; Odušć mi grzechy/ oddal pokuŸy/ przyczyn łáfkí/ doday przy šmierći pomocy *LatHar* 237; Niechay nam [...] Bože náłz/ błogóšláviony Biškup y męczennik Woyćiech/ ziedna grzechow odpufzczenie/ y łáfkí przyczynienie. *LatHar* 416, 132, 406, 421, 426, 429 (13).

»w łaskę, do łaski, ku łasce przyjác (a. przyjmować); w łaskę przyjęty (a. wzięty); przyjęcie do łaski« [szyk zmienny] (52 : 3 : 1; 8; 1): *OpecŻyw* 149v; *WróbŽołt* pp2; *RejPs* 63; *SeklWyzn* d3v, g2v; Trzecia rzecz ieft wiara že mamy wierzić/ ze nas pan bog włáfkę przigimuie/ gdi fię chrcimy *SeklKat* V, Q4, T4v, V, V3v, V4, X2v; *RejKup* ee4; *MurzHist* I2v [2 r.]; Bóg niepoczytá grzechów náłzych/ ale

nás zlé/ a nieprawiedliwé dlá fwoiego fy na w które⁸⁰ wierzamy przyimuie włádkę i má zaľprawiedliwé przed łobą *MurzNT* 3v, 11; *KromRozm II* c3, m2v; *LubPs* Y3v; *RejAp* 1; A on go przyiáwłzy w łádkę fwoię dopirko włzytko chce wdzyęcznie przyimowác od niego/ cobykolwiek potym vczynił ku czći fwiętey iego. *RejPos* 29v, 56, 74, 101v, 103, 106 (26); *BiałKat* 258v; ilekolwiek kroć złościwy náwróci fie ku mnie/ á przełtánie od pirwłzych złości fwoich/ tyle kroć go ia k sobie w łádkę przyimę/ á będę mu Bogiem miłofiernym *RejZwierc* 124, 241v; *WujJudConf* 93v, 113; *KarnNap* B2, C, Dv; *ArtKanc* D9; *GrabowSet* F3v, G2; *LatHar* 67, 155, 675; *WysKaz* 27; *WujNT* 440, 520 marg; *SkarKaz* 349a.

»przyść (a. przychodzić) ku łasce, w łasce; przystęp ku łasce« = *accessus in gratiam* *Vulg* [szyk zmienny] (22 : 6; 5): *RejKup* a7v; *MurzHist* 13; *KrowObr* 133v, 185v; *RejWiz* 86; CYrus pirwłzy Monárchá Perłki/ ktory przyłzedł ku łáfce Bożey przez náukę Dánielá Proroká *BielKron* 112; iż mu trudno przyść ku łáfce Páná fwoiego/ bez wlpomożenia iego. *RejPos* 49v, 12v, 49, 74, 75v, 78v (17); *BiałKat* 246; *KuczbKat* 195; *RejZwierc* 2; *KarnNap* C2v; *NiemObr* 69; *ReszList* 145; Bo to nie puł rzeczy z Bogiem woynę wieść: y nie ládá łzczeńście/ w iego łádkę znouu przyść *LatHar* 158; *WujNT* *Rom* 5/2, s. 540; *SkarKazSej* 665b.

»łaskę przynieść (a. przynosić)« = *dare gratiam* *Vulg* (3): *BibRadz Eph* 4/29; *WujJudConf* 79; Zadna łprofna mowá z vłt wálzych niechay nie wychodzi/ ále iefli która iefł dobra ku potrzebnemu zbudowánium/ áby łádkę przyniołá tym ktorzy łłucháią [*Vulg Eph* 4/29] *RejPosWstaw* [110³]v.

»k(u) łasce przypuszczać; na łaskę przypuszczenie; do łaski przypuszczony« [szyk zmienny] (2; 1; 1); Chce być Miłófcziw každemu A yuż mu włlytko odpułczá A kłálcze go fwey przipułczá *RejKup* dd4, k7; *LubPs* B6 marg; iefł wola włzechmogácego Páná y Syná iego miłego Iezu Chrifłá/ áby mále dziateczki do łáski iego przypułczzone były. *KarnNap* B4.

»do łaski, k(u) łasce, w łasce przywieść; przywiedzion w łasce« [szyk zmienny] (2 : 2 : 1; 1); á łwym wiernym ktorzy będą żywi/ da [*Bóg*] w moc włzytko pogańłtwo/ á vmárłe k fwey łáfce przywiedzye *BielKron* 136v; *RejPos* 32v, 45, 141, 291; *SkarŻyw* 368.

»przywrócić ku łasce, w łasce, do łaski, łaskę; do łaski, ku łasce przywrocon; przywrocenie łaski, ku łasce; łaska przywrocona« [szyk zmienny] (5 : 2 : 1 : 1; 2 : 1; 1 : 1; 1): *MurzHist* M; *KromRozm II* m2; *RejPos* 19v, 104 [2 r.]; Wiemy iáko Piotr Apołłoł vpadł w záprzenie Páná fwe⁸⁰/ á przedsię do łáski Páńłkiey przywrocon. *WujJudConf* 138; *KarnNap* C3v; Przywróc nas ku łáfce fwoiey/ niezwalczony pánie/ Okaż fwą twarz/ á włzytko łye nam po myśli łtánie. *KochPs* 121 [*idem* (2)] 121, 122; *CzechEp* 187; *ArtKanc* 118, M2; *WysKaz* 23, 29.

»rozpaczać w łasce, o łasce« [szyk zmienny] (3 : 2): *KrowObr* 47v; *RejPos* 7; *KuczbKat* 205; O złe á nie vkáíáne łerce/ iłz cię docześnie kárác chciał P. Bog/ y przeto o łáfce iego rołpaczáł? *SkarŻyw* 263; *CzahTr* B2.

»z łaski sprawić (a. sprawować), (u)czynić, działać, sprawion(y), uczyniony« [szyk zmienny] (15 : 12 : 1; 2 : 2): *PatKaz III* 88v; PAn bog [...] Vczynił to z łáski fwey że nas łtworzyć raczył *KlerWes* A; *RejPs* 142v; Znáć to máyá/ iż pan Bog gdy karze/ czyni tho wyęcey z miłóści á łáski/ nye iżby zátrácił/ ále áby náwrócił *GliczKsiąż* G5; *LubPs* P5v, Q4v, bb, bb3v; *GroicPorzRej* C4; *RejAp* 188; *RejPos* 48, 234, 304v, 313 [2 r.], 315; *RejPosWstaw* 22v, 42v, 111; *CzechRozm* 4v, 209v; *WerGość*

207; Srodze Grzech porąził/ á moc iego fłážíł/ żywot náłz nápráwił/ to z fálki fwey fpráwił/ Alleluia *ArtKanc* F17v, L7v, R16v; *Calep* 464a; *LatHar* 213, 220, 506, 673; *PaxLiz* D3, E.

»przez łaskę sprawić (a. sprawować)« [szyk zmienny] (2): *LatHar* 485; Błogofławiony ktory fumnienia fwego pokoy mieć może/ ktory fám Pan Bog przez fálkę fwoię w nas fpráwuie *SkarKaz* 209b.

»w łasce sprawować« (5): fako ocyec co fyny w fálce zwyfł fpráwować/ Ták tym co fye go boją Pan fye chce záchować *LubPs* X4v, E3v; *ArtKanc* H14v, H18; *LatHar* 42.

»spuścić łaskę« (2): *KrowObr* 177; Przecz fpuść fwą fálkę Pánie/ Niech záfwdy ćiefzy twych wiernych wfánie. *GrabowSet* H2.

»spuścić (a. spuszczać) się, (z)da(wa)ć się na łaskę; dać się w łaskę; dać, puścić [kogo, co] na łaskę« [szyk zmienny] (13 : 8; 1; 2 : 1): *RejFóz* N7; *RejKup* g4v, x4, z8, Ee; *RejPos* 4, 8, 147v [2 r.], 198v, 246, 351v; Przyfłtoyniey mi iuz [...] Sáfdy Pánfkie á fpráwy dziwne rozeznowáf/ A fwe wfzytki poftępki ná fálkę mu dáwáf. *RejZwierc* [272]; Lecż záfie/ gdy fie cále ná fálkę y miłofierdzie Boże fpuściłz [...] ná tym fie/ wierz mi nigdy nieofzukałz *CzechRozm* 211v, 172v, 208v [2 r.], 209v [2 r.], 212, 218, *4v; *KarnNap* D2v; *PaprUp* L2v; *SkarKaz* 351a.

»o łaskę stać« (1): ták fie też Pan zlutował/ miłość fwą okazał/ tym ktorzy fie go boją/ y o fálkę iego ftoią. *ArtKanc* Q19v.

»w łasce stać« (2): *KromRozm III* Dv; Niech mu dufáią/ ktorzy fye go boją/ Bo krom wáfpienia wfálce iego ftoią. *KochPs* 174.

»o łaskę starać się« [szyk zmienny] (3): *KuczbKat* 180; fzczodrá rękę Bożą/ [...] fami fobie záfymamy/ gdy fie o wfętfzáf fálkę [!] iego ku dofkonáfłzemu żywotowi nie ftaramy. *SkarŻyw* 32; *LatHar* 22.

»na łasce szkodzić« (1): Boże dobrotliwy/ [...] day tego vchodzić/ Coby ná twey fálce/ duży mogłó fzkodzić. *GrabowSet* Qv.

»łaski szukać« [szyk zmienny] (16): *OpecŻyw* [34]; Iuz tobie wfłfytko odpuffćza A k miłofyerdziu przípuffćza Iefli że mu prawie duffáf Wiernym ferczem fáfky fífukaš *RejKup* p8, b2, d2v, d3v, h2, n2v, ee3v; *BibRadz I* 458d marg; *KrowObr* 153; *BielKron* 252; *RejPos* 106v; *KarnNap* F4v; fzukay fálki poki małż czáf/ boć po śmierći nie będfie wczáf. *ArtKanc* M5v; *GrabowSet* Q2; *SkarKaz* 663b.

»ubezpieczać na łasce« (1): [o Duchu św.] śmierć Kryftufowę nam przywfáfzćzáfz/ fercáf náłze vbefpieczáfz/ na fálce iego. *ArtKanc* H15v.

»ku łasce się uciekać; uciec się do łaski« (1; 1): *MurzHist* Fv; Dla tego máią się pokornie ku pomocy y ku fálce Bożey vćiekáf/ od ktorego częgo im potrzebáf/ vprošić mogáf. *KuczbKat* 335.

»(u)czynić, sprawić (a. sprawować) łaskę; łaska uczyniona« [w tym: z kim (8), komu (4), nad kim (4), na kim (1)] [szyk zmienny] (20 : 3; 1): *PatKaz I* 15v; *RejPs* 118; O moy Pánye vczyń fálkę dla imyenyáf twego/ Nádemną gdyżęš yeft Pan miłofyerdzya wyelkyego *LubPs* Zv, N4v, Q, Y2; *RejPos* 118v, 276v; *BialKat* 161; *KuczbKat* 155; *BudNT 2.Cor* 9/8; méy młodošći poftępki wfzeteczné Wygláfz z pámięći: vczyń fálkę zemną Prze dobroć fwoię *KochPs* 34; *SkarŻyw* 115, 338; *ArtKanc* N20v; *GrabowSet* B2v, B3, D, G3v, G4, O4v; *SiebRozmyśl* D4v, F; *SkarKaz* 316a.

»udzielać (*a.* udzielić), udzielenie (*a.* udzielanie) łaski« [szyk zmienny] (4 : 3): vdzyel fwey łasky oplwytey wlfitykm wyernim duffam ktore ti malf wtwoyey fwyatey woly *BierRaj* 20v; *KromRozm III* Hv, K3, K8v; *LatHar* 235, 394; *SkarKaz* 41b.

»uprzedać (*a.* uprzędzić), uprzędzony (*z*) łaską; łaska uprzędzająca; uprzędza nas łaska« [szyk zmienny] (6 : 2; 3; 1): *PatKaz I* 17v; *PatKaz II* 66, 67; iż on ftrzeże wiernych fwoich/ y vprzedza ich z łalką fwoią/ aby fie nápotym nie pogorfzyli iemu *RejPos* 355, 109; *WujJud* 94v, 95; *KochPs* 29; Łalká vprzedzáiáca/ y powołánie do wiáry wielki dar ieft Boży. *SkarŻyw* 25 marg; *LatHar* 30; y pierwey fercá łalką fwoią vprzedza/ aby fię duřzá nářzá ożywiálá/ á od grzechu podnořlá. *SkarKaz* 347a; Vprzedza nas łalká Boża/ mowi ś. Auguřtyn/ ábyřmy chćieli: á gdy chcemy/ idźie z námi žebyřmy nie próžno chćieli. *SkarKaz* 347b.

»usprawiedliwić przez łaskę« (1): [*Bog*] człowieká złořliwego vřprawiedliwia przez łalkę fwoię *WujJud* 98v.

»łaskę (*u-*, *s*)tracić (*a.* utracáć); utracona (*a.* stracona) łaska; utracenie łaski« [szyk zmienny] (24; 4; 2): *OpecŻyw* 184; *PatKaz I* 5v; *RejJóz* E8v; *MurzHist* M; *MurzNT* 76; *KromRozm III* A7v; Iż łákomcy te^{go} fwiáthá by náwięcey mieli przedfię nic nye máiá/ gdy ftráćili łalkę Bożą *LubPs* R4v marg; *SeklPieř* 31; *KrowObr* C; ftráćil niebożátko łalkę Páná fwego/ Kiedy w Ráiu przeřtápił przykazánie iego. *RejWiz* 86, 126v; *WujJud* 48; *CzechRozm* 28v, 239; *KarnNap* C2v, C3, C3v; *SkarŻyw* 2, 134, 261 [2 r.], 262, 294; *WerGořc* 204, 236, 262; *LatHar* 47; Bo grzech powřzedni ieft táki/ przez ktory człowiek nie tráći łalki Bożey/ ále tylko oźiebřym go czyni w miłóřci Bożey *WysKaz* 15; *SiebRozmyřl* C4; *SkarKaz* 121a.

»łaski uřczyć (*a.* uřczyáć), nařczyć, uřczenie« [szyk zmienny] (16 : 1 : 2): *KromRozm I* P3; *SeklPieř* 6v; *BielKron* 331v; *WujJud* 163; *WujJudConf* 3v; [*Sakramenty*] przez ktore Pan Bog wfzechmogácy/ rozmáćie ludziom łalki fwey ku ich zbáwieniu vřczyá. *KarnNap* F2, E, F4v; *KochPs* 67; *SkarŻyw* 31, 36; *ReszPrz* 57; *ArtKanc* E20, H14v, M19v; day nam grzechow odpuřczenie/ y łalki twey obfite vřczenie. *LatHar* 28, 14, 393; *SkarKaz* 41a.

»z łaski uřczyć (*a.* uřczyáć, *a.* dořczyć), udzielić« [szyk zmienny] (15 : 2): *RejPs* 17v; Wyelkye to á wázne rzeczy/ á pánu lámemu przywoite/ ktorych tu myędzy wflyřtkimi ápořtoły lámemu Pyotrowi z ořbliwey łalki fwey vdźyelił. *KromRozm III* M3v; *SarnUzn* C5; A ráćz nam vřczyć z łalki fwey tego miłofierdzia fwego fwiętego *RejPos* 182, 132v, 184, 207, 313v; *RejZwierc* [193]v, 266; *MycPrz* II D2; *CzechRozm* A2v; *ArtKanc* L12v, T12v; *VotSzl* A2v, D4, F.

»łaski uřyć [*nad kim* (2)]« = *obejřć się z kim łaskawie* [szyk zmienny] (3): Iákies on łalki vřył iákies dobrotliwořci/ Nád ludem Izráelřkim *LubPs* gg6v; *GrabowSet* D, T.

»łaski uřy(wa)ć, uřywanie« = *korzystać z łaski* [szyk zmienny] (8 : 2): *RejJóz* Q2v; *RejKup* ee3v; *KromRozm II* m2v; *KromRozm III* A8v, Bv; Iákoź ia to mam Pánu zářřużyć/ Ze mi dáł fwey wiele łalki vřyć/ Wywodząc mię z rozlicznych trudnořci *BielKom* G6v; *KrowObr* 164; *ArtKanc* M11; *Phil* 64; *LatHar* 4.

»łaską [*na kogo*] wejřzić; [*co*] przejřzić łaską« (2; 1): Potym mu iá [*Sarę Abraamowi*] wzyęto gwałtem/ á przywiedziono przed Fáróná krolá. Ale to Pan Bog przejřzał łalką fwoią/ gdy Fáróná

łkarał niemocą/ iż fie iey nie dotykał. *BielKron* 11, 3; Ale Bog łalką swoią nań weyrzał/ iż k łobie przyzędł *SkarŻyw* 249.

»w(y)l(ew)ać łaskę; łaska (była) wl(ew)ána (*a.* wylana); wlanie łaski« [szyk zmienny] (6; 6; 3): *PatKaz I* 2v, 6v, 16v; *PatKaz III* 96v, 124v; kołcyoł krzełciyáńłki dzyerzy/ iż bywa wlewaná od Bogá łalká przez śwyałołci. *KromRozm I* [H3]v, [H3]; *KromRozm III* L; *KrowObr* 89v; *KarnNap* E3v; *SkarŻyw* A5; tám PAn Bog łalkę łwoię/zá łpráwá Kápláńłką/ ołobliwie wlewa/ gdzie łię [małżonkowie] poymuiá z rozmyłłem dobrym *WerKaz* 304; *LatHar* 13, 26, 520.

»wypaść (*a.* wypadać) z łaski« = *a gratia exeidere Vulg, PolAnt* [szyk zmienny] (10): *KrowObr* 56v; *BibRadz Gal* 5/4; [grzeszny człowiek] leżąc w grzechu łwoim/ iuż wypadł z łalki á z miłofierdzya Pána łwoyego/ á iuż żadney łtrażey áni błogofłáwieńłtwá iego nie czuie náđ łobá. *RejPos* 176, 222v; *CzechRozm* 238; *CzechEp* 34; Tu ná nieboracžká przyłzłá wielką trwogá/ gdy widział iż wypadł z łalki Pána Bogá *ArtKanc* B19v; *LatHar* 47; *WujNT* 180, *Gal* 5/4.

»łaskę wziąć, brać, przyjąć (*a.* przyjmować); przyjęcie łaski; wzięta łaska« = *accipere a. recipere gratiam Vulg* [szyk zmienny] (21 : 9 : 6; 3; 1): Dowod tego [jakiej mocy jest wiara] w dziátkach okrcżzonych iest/ ktoré niemaiátz rozumu/ bierá łalkę bożá przez wiare kmotrowłką oyttzow krzełnych. *OpecŻyw* 43v, [170], 189v; *PatKaz I* 6v; yem kto yełth blyłsy przełz łalką boga tym uyáthže łalky byerze od boga *PatKaz II* 28v, 28, 28v, 67, 67v [2 r.]; *PatKaz III* 110v [2 r.], 136, 137v, 138, 140; Každy iáko wziął łalkę/ ieden drugiemu niech iey vžycza *Leop* 1.*Petr* 4/10, 2.*Cor* 6/1; *LeopPrzep* E4v; *RejPos* 146v, 219, 275; Abowiem ná Bogá należy dáwac łalkę/ á ná człowieká przygotowác łerce ku przyięciu łalki. *WujJud* 94v, 66v, 258v; *LatHar* 244, 641; *WujNT* 85, 212, 349, *Rom* 1/5, s. 547 (9); *SkarKaz* 206b, 488b, 519a.

»w łasce (za)chow(yw)ać, zachowany; łaskę (za)- chować; zachowanie łaski« [szyk zmienny] (43 : 1; 3; 4): *OpecŻyw* 2; A tak obaczywłly też to moy pánie iż fie vpełnie wdawam wpołłuffeńłtwo twoie rácz záchowác w łalce łwey żywot moy áby niemiał zwierzchnołci nádemną łprzeciwnik moy *RejPs* 182v, 132v, 179, 200v; *RejJóz* P8v; Ia Bog Sabaot od wieka [...] dáłem [człowiekowi] rozum yakohy On łię był miał wtem łprawowác Iako miał ma Łalke chowác *RejKup* y8v, o6; A ták tu prołi/ áby wierni w łalce záchowáni byli *LubPs* ee2, F2, G3, M4v, Q4, Tv *marg* (19); *GroicPorz* B; *SeklPieś* 6v; *Leop Ps* 131 arg; *OrzQuin* X4v; *Prot* D4; *RejAp* 38v, 128y; [Pan Bóg] záváždy lud dobry á powołny/ w wielkiey łalce á w miłofierdziu łwym chowác raczy. *RejPos* 56, 247v, 281v, 349v; *RejZwierc* 33, 271v; *KochPs* 104; *SkarŻyw* 321; *CzechEp* [416]; *WerKaz* 294; *ArtKanc* Q3v; *GrabowSet* A3, P3v; *LatHar* 232, 233, 394, 627.

»łasce zalecac się« (1): łalce twey zaleczayącz fyá Byorá łlowka tve na począthku zalozone ktore mouyłch knam *PatKaz II* 20.

»zasłużyć (*a.* zasługować, *a.* wysługować) łaskę; wysługa łaski; łaska niezasłużona« = *merere clementiam Vulg* [szyk zmienny] (12; 1; 1): *PatKaz II* 35v; *RejPs* 76, 179v, 194v; *RejJóz* Q2v; *RejKup* ł7; *KrowObr* 228v; *Leop Ios* 11/20; *KarnNap* Gv; ále zá on fráłunek o krzywdę Bożá/ wysługuie łobie łalkę/ á niewołą onę y przykrołć zpożytkiem zbáwiennym znołć może. *SkarŻyw* 294, 262; Nie iest thu żaden ani był/ ktoryby dobrze czynił: A łobie łalką zasłużył *ArtKanc* Q5; *LatHar* 261; *SkarKaz* 347a.

»łaskę (z)jednać; zjednanie łaski; przejednana łaska« [szyk zmienny] = *dare gratiam Vulg* (30; 1; 1): *LubPs* X5; *BibRadz* *6v; iż nie tylko łobie/ ále y dzyatkom swoim/ ábo powinowátym/ y wżytkiemu domowi fwemu/ możelz wiele łáski zyednać/ z wiáry swoiey á z dobrych przykładow swoich. *RejPos* 245v, 5, 29, 107, 272; *KuczbKat* 415; *WujJud* 57v; *CzechRozm* 239 [2 r.]; *KarnNap* D3; *SkarŻyw* 162, 235, 263, 279, 491; *CzechEp* 49, 148; *NiemObr* 113; *ReszList* 148, 156; Synu Boży namileyfzy/ nád Anioły dołtoynieyfzy/ miłościęs vkazał/ będąc posłánym, łáskęs ziednał. *ArtKanc* I3v, M18; *GrabowSet* X3; możelz łobie nie iednę łáskę v Páná Bogá modlitwą ziednać. *LatHar* +8v, 8, 48, 489; *WujNT* 237, *Eph* 4/29; *SkarKaz* 636a.

»(z)należć łaskę [w tym: u (Pana) Bogu (a. Pana) (27), przed Bogiem (7), przed oczyma Boga (9), w oczach Boga (5), przed oblicznością Boga (2)]; (z)nalezienie łaski; należiona łaska« = *invenire gratiam PolAnt, Vulg* [szyk zmienny] (78; 4; 1): *OpecŻyw* 1v, 8v; *PatKaz II* 69; [o Maryi pannie] napyfal Lucas wpyeruem capitulu Nalazlafz łáfką ktorą yeua łtraczyła *PatKaz III* 90, 90, 97; *RejPs* 87, 147v; gdy nędzny Człowiek Nawroczy fyę kiedy kolwiek A skłónj fię wiernie kumnie Znaydzie zawżdy łáskę vmnie. *RejKup* Dd, k2, ee3; *BielKom* B5v; *KrowObr* 44, 174v, 212, 217v; *RejWiz* 184v; [Dawid] náłázł [!] łáskę przed Bogiem [*invenit gratiam ante Deum*] *Leop Act* 7/46, *Num* 11/15, 2.*Reg* 15/25, 4.*Esdr* 4/44, 12/7, BBB3; *BibRadz* *Gen* 6/8, 19/19, *Num* 11/11, 15, 1.*Reg* 1/18 (7); *BielKron* 4v, 35 [2 r.], 136; *RejAp* 125v; Pánie ielłizem náłázł łáskę przed obliczym twoim [*si inveni gratiam in oculis tuis Vulg Gen* 18/3]/ odpoczyń máło w tym nędzym przybytku moim. *RejPos* 138, 22v, 34, 46, 49, 117 (22); *RejZwierc* 189v; Imeś ielł więtfzy/ tym fię skromniey záchoway/ y znaydziełz łáskę v Páná [*et coram Domino invenies gratiam*] *BudBib Eccli* 3/19[20], *Gen* 6/8, 18/3, 32/5, *Ex* 34/9, 4.*Esdr* 14/21 [22]; *SkarŻyw* 112, 185, 198, 262, 285 (7); *CzechEp* 192 [2 r.]; *ArtKanc* A5, A8; Niech twoiá miłosierna miłóść/ też łáskę świátu iáwną y świádomą czyni/ ktorąs ty v Páná Bogá náłázłá *LatHar* 484, 485; ábyfmy otrzymáli miłóšierdzie/ y łáskę náležli ku pomocy czáfu pogodnego *WujNT Hebr* 4/16, *Luc* 1/30, s. 242, 7/46; *SiebRozmyśl* G3v, M.

»(z)wątpić w łasce, o łasce; zwątpienie w łasce« (14 : 3; 1): *ForCnR* C; *RejKup* n8v, f8v; *MurzHist* G4v; [czart] ielł powodem dełperácyey/ to ielł/ zwątpienia w łáfce Bożey. *LubPs* ee4v, T3v marg; I coby tho byłá zá wiárá krześciánfka/ vftáwítnie wętpić/ o łáfce Bożey *KrowObr* 54, 53 [2 r.]; *BielKron* 30v, 41; *RejPos* 325; Iáciem iuż był bez máłá zwątpił w łáfce twoiéy/ Aleś ty nie przebaczył przedsię łkárgi moiéy. *KochPs* 43; *SkarŻyw* 341; *ArtKanc* Mv; *GrabowSet* S3; *SkarKaz* 7b; *CzahTr* B3v.

»życzyć, żądać, wieszować, wieszowanie [komu] łaski (bożej (13), od Boga (5))« (23): Wielmożnemu panu/ panu Stanislawowy Kieżgałowy łtolnikowy wielkiego Kxięftwa Litewkfiego [...] Łáski bożey y wżzego dobre^{go} ziczi IAN SECLVCIAN *SeklKat* A2; *RejKup* a2; *MurzNTSekl* A2; *KrowObr* A2; A zátimbych W.W. życzył náwřzem łáski Pánfkiey/ áby fię y kroleŧtwo iego/ y wola iego náwřzem náławniey w W.M. okázowálá *RejWiz* A4; *KwiatOpis* A2; Czytelnikowi łáskáwemu/ tłumácz tych Kšiág łáski Bożey/ y zdrowia dlúgiego życzy. *KuczbKat* a2; *BudBib* B; *BudNT przedm* a2; *CzechRozm* A2 [2 r.], 46v, 202; *KarnNap* G2v; *SkarJedn* A2; *CzechEp* *2; *CzechEpPORz* *2; *WerKaz* 275; *LatHar* +2; Winřzowánie pokoiu y łáski *LatHar* 79; liłł kończy nápominánim y pozdrawiánim/ y łáski Páná Chriřtułowej winřzowánim. *WujNT* 2.*Cor* 13 arg, *przedm* 1, s. 841.

Wyrażenia: »Bog wszelakiej łaski« = *Deus omnis gratiae Vulg* (2); *Leop* 1.*Petr* 5/10; A Bog wśelákíey łáski/ [...] máluczko vtrapióne on nápráwi/ vtwierdzi/ y vgruntuie. *WujNT* 1.*Petr* 5/10.

»łaska boża, boska, (od, u) (miłego) (Pana) Boga (Ojca)« = *gratia Dei Vulg, PolAnt* [szyk 1088 : 35] (955 : 58 : 110): *OpecŻyw* 2v, 32v, 43v, 45v, 48v, 160v, 189v; yfz łafka boza komu yą da myly bog rowna fyą pyeruorodney íprauyedlyuoófczy *PatKaz I* 5v, 2v [2 r.], 5v, 15, 17v; *PatKaz II* 28, 28v [2 r.], 36, 49v, 62v (17); *PatKaz III* 95v, 96, 96v [2 r.], 109v [2 r.], 112v (16); gdi łafka boza bila, na ítolczv oyczowfkm Czarzemełmi íoftály *LibLeg* 10/95, 8/133v, 10/114, 11/44v, 142; *WróbŻołt* H4, T8v, V8v [2 r.], Xv, kk5, kk5v [2 r.]; *RejPs* 137v, 190 marg, 194v [2 r.], 218v; *LudWieś* A3, A3v; *SeklWyzn* b3v, b4 [2 r.], b4v, d3v [2 r.]; kto wydzi brata íwego potrzebuiącego/ á zamknie miłofierdzie íwoie przeciw iemu łafka boża nie może być ínym. *SeklKat* L4, N3v, O2v, R, S2, S2v (14); Nie po pieniądzachcy droga. Donieba/ y ku Łalcze bozey Vbogy iey doidzie íporzey. *RejKup* 18v, a7v, k2, Mv, m6, í7; *KromRozm I* Ev; *MurzHist* D3v, Fv, F2v, H3, H4v (9); *MurzNT* 76, 103v; *KromRozm II* ev, e3v, k3, m2v; *KromRozm III* A7v, A8 [2 r.], A8v, Bv, B3 (18); *Diar* 20; Skąd WKM łaskę bożą, miłość poddanych z chutliwym posłuszeństwem i wieczną sławę mieć będziez raczył *DiarDop* 110; *GliczKsiąż* C7, D3v, Fv, H3; *LubPs* O2v marg, P2v marg, R4v marg, X4 marg, Z5v marg (10); *KrowObr* A4v, 44v [2 r.], 47v [2 r.], 53 [2 r.], 53v (29); *RejWiz* 3, 83, 132v, Cc4, Cc8; *Leop* A3v, *Sap* 4/15, *Rom* 3 arg, 1.*Cor* 15/10, 2.*Cor* 6/1 (10); *RejZwierz* 138v; Páweł zálie przyiawfzy do íiebie Sylę ízedł precz/ będąc poruczón łáfcie Bożey od bráciey. *BibRadz Act* 15/40, I 3a marg, 478d marg, II 14d marg, 1.*Cor* 15/10, II 130c marg; *BielKron* 30v, 41, 112, 136v, 158 (8); [Zwinglijus nauczał] że Sákráméntá nie zámykáią w íobie Kryftuła/ áni im łáski Bożey przywięzował *GrzegRóżn* F4v, C3v; *Mqcz* 205c, 333c; Puściłem Duchowné chleby/ nie mam Stolcá Káznodzieyíkiégo żadnego: álem téy łáski BOżéy/ którą raz íeftem nápiátnowány ná Vrzád Kápláńfki/ nie puściłem *OrzQuin* G3v, F, F2v, M4, M4v [2 r.]; *Prot* B4; *RejAp* 92v; *GórnDworz* Bb7v; *HistRzym* 65, 69v, 106, 123; *RejPos* 3, 7, 28v, 32, 38v (16); *BiałKat* 226, 228v, 231, 253v, 256 [2 r.] (10); íeft nieiáki ípofoob grzechu/ ktory dla tego odpufzczón niebywa/ íz włáfne y zdrowe lekárftwo/ to íeft łáfkę Bożą precz odrzuca. *KuczKat* 200, 85, 140, 180, 195, 205 (16); *RejZwierc* A4v, 94, [238], 265v; A żywót wieczny przeto łáfką Bożą íeft názwány/ że gi tym załugam Pan Bog oddáie/ ktore z łáski vrośly człówiekowi. *WujJud* 110; Teć to pozwierzne [!] znáki íą Elementy álbo Máteryą Sákráméntu/ á íłowo Boże íeft Formą: á pożytek álbo íkutek/ ktory w człówiecze godnie przyimuiącym niewidomie ípráwuia/ łáfką Bożą z Doktory kościelnymi zowiemy. *WujJud* 163, B, 26, 59, 66v, 67v (28); *WujJudConf* 68, 72, 79v, 81v, 100 (11); *RejPosWstaw* 21, 21v [3 r.], [21²]v, [21³], 22 (9); *MycPrz* II A4v; *BudNT Act* 15/40, *Rom* 4/5, 1.*Cor* 1/4, *Eph* 3/2, 1.*Petr* 4/10, *Iudae* 4; *CzechRozm* 28v, 59, 72v, 111v, 172v (36); *PapPan* Ee3v; *KarnNap* A3, C2, C3v, D, D2v (9); *ModrzBaz* 23v, 109; *SkarJedn* 70, 274, 313, 362; *Oczko* 1v, 3; *KochPs* 193; Posłał do Papieżá oznaymuiąc mu łáfkę Bożą w náwroceniu Niemcow. *SkarŻyw* 517 marg, 1, 26, 29, 82 [2 r.], 92 (39); *CzechEp* 34, 178, 192, 208, 295, 347, 362; *NiemObr* 38, 114; *ReszPrz* 24, 35, 49; *ReszList* 148, 153, 158, 164, 190; *WerGośc* 262; *BielSjem* 41; *ArtKanc* A5, B19v, E3v, F9v, H15v (15); *ActReg* 77, 116; *GostGospSieb* +4v; BOńkiey łáski Pánie/ Bońkiey łáski prágnę/ Bońkiey łáski żebrzę/ poki w grob nie wpádnę *GrabowSet* K3v, Q3; *OrzJan* 14 [2 r.], 67; íeden grzech ímiertelny z łáski Bożey grzeźniká obnáża *LatHar* 580, 39, 47,

48, 132, 244 [2 r.] (16); *KołąkSzczęśl* A3v, C4; *WysKaz* 15 [3 r.], 16 [2 r.], 23, 29; A dziecię roflo/ y vmacniało fię nápełnione mądrości/ á łáfká Boża była w nim. *WujNT Luc* 2/40, s. 30, 84, 106, 108, 222 (73); zá pomocá łáfkí Bożey Naiáfnieyłzé Książę Páná Władyfłáwá Krolá Polłkięgo /[...] zá Królá y páná łobie wzięli. *SarnStat* 8, 306, 993; *SiebRozmysł* A; *PowodPr* 62; O dżiwy/ [...] o łáfká Boża/ ten ktory z Oycem w zgorę siedzi/ ná ten czás (przy ołtarzu) w ręku ieft wżytłkich/ y łam fię dáie tym ktorzy go przyimowác chcá. *SkarKaz* 243b, 7a, 41b, 121a [3 r.], 206a, 275a (36); *VotSzl* B3, B4v; *CzahTr* Fv; *GosłCast* 25; *SkarKazSej* 665b; *SkorWinsz* A3; *ZbylPrzyg* B2. Cf *W pozdrowieniach*, »łaski życzyc«, *Wyrażenia przyimkowe*.

»błogosławiona łaska« (1): Thu pátrż błogosłáwioney łáfkí Páná tego/ ná kogo on weżrzec raczy okiem miłofierdzya łwego *RejPos* 120v.

»bogactwo łaski« = *divitiae gratiae Vulg* (8): *KrowObr* 178; áby okazał w wiekach przyłłych hoyność bogácthwá łáfkí łwoiey/ w dobroci nád námi w Chryłtułie Iezufie. *Leop Eph* 2/7; *BibRadz* *6v; *GrzegŚm* 59; *CzechRozm* 214v; *SkarŻyw* 82; *WujNT Eph* 2/7, Xxxxx3v.

»łaska (Pana) Chrystusa (Jezusa), (Pana) Chrystusowa« = *gratia Christi Vulg* [szyk 60 : 2] (32 : 30): *RejKup* a7; *KromRozm II* c2; *Leop Gal* 1/6; *BibRadz II* 128b marg; *RejAp* 196, 198; *BiałKat* 21, 243v; *GrzegŚm* 34; tedy też znác mułicie/ że my tę záplátę [w niebie] dobremi vczynkámí záłługuiemy łobie w łáłce Páná Chriłtułowey. *WujJud* 112v; *WujJudConf* 261; *KarnNap* D3v, E3v; áby przyłżlá ná nas łáfká Chryłtułowá/ ktora by łercá náłze/ promieniem miłóci ołwieciłá *SkarŻyw* 120, A5v, 263; *StryjKron* 145; *CzechEp* 34; *WujNT* 429, 536, 541, 559, 647, *Gal* 1/6, Ccccc3v; *SkarKaz* 121a, 312a, 312b. Cf *W pozdrowieniach*, *Wyrażenia przyimkowe*.

»czas łaski« (5): *WróbŻołt* S7v, gg; [przez wiary nił] áni przed zakonem/ áni pod zakonem/ áni tzáfu łáfkí/ niemogł być/ áni może być nigdy zbáwion. *KrowObr* 51v; *SkarŻyw* 357, 358, 535; *NiemObr* 174; o czásie łáfkí: áby po cięmnołci zakonu/ grzechy opułciwłzy/ ćwiczyli fię w cnotách Chriłtułowych. *WujNT Rom* 13 arg.

»dar łaski, darowana łaska« = *donum gratiae Dei Vulg* [szyk 17 : 2] (17 : 2): *PatKaz III* 96; *WróbŻołt* 117v; *Leop Eph* 3/7; *HistRzym* 128; Pomázal cię Pan Bóg/ nie pomázalci go oleie^m widómym/ ále dárém łáfkí/ co łye to w kołcięle widómym pomázánym znáczy: gdy ochrzczoné kołciól pomázuie oleie^m. *BiałKat* 243v; *KuczbKat* 20, 145; Dárowna była oná łáfká y łynowłkie łpołobienie/ z ktorej byli iáko dzieci przed oycem vmiłovánemi y wdzięcżnjmi *SkarŻyw* 261, 356; *CzechEp* 295; *ArtKanc* M16; *GrabowSet* Tv; *LatHar* 483, 484 marg; *WujNT Eph* 3/7, s. Zzzzz4; *SkarKaz* 457b, 577a. Cf »z łaski darownej«.

»łaska daremna [= *darmo otrzymana*]« [szyk 5 : 1] (6): *SeklKat* V3v; A ták gánimy y odrzucamy włżyłtki niezbożne y włzetecżniki/ ktorzy opowiedánie łáfkí Páńłkiey dáremney/ lekkomyłłnie vwąziác zwyłki mowić: że łnádny ieft do Bogá przyłłęp *WujJudConf* 91, 114v. Cf »z łaski daremnej«.

»dobra łaska« [o *Sakramencie Ciála i Krwi Chrystusa*] (1): Miedzy Doktorámí też łwiętymi/ ten go zowie Eucháryłtyą po Grecku. to ieft czynieniem dzięk ábo dobrá łáfká [...] ow záłię Synáxim/ to ieft łpołecznołcią *LatHar* 186.

»dobrotliwa łaska« [szyk 2 : 1] (3): Iż niech sie nikt nie chlubi w łprawach ani w godnościach swoich/ tylko łczyrą á dobrotliwą łáfką Páná łwe⁸⁰ bywamy zbáwieni. *RejPos* 210v; *GrabowSet* D3. Cf »z dobrotliwej łaski«.

»doskonała łaska« (1): A což iest infzego tá chwałá/ iedno nieiáka dołkonáła y zupełna łáfká? Bo dokąd iestefmy tym krewkim y śmiertelnym cíáłem przykryci/ [...] dotąd częłto vpádác mułsimy/ vtráciwłzy onę pomoc łáłki Bożey która nas włpierałá *KuczbKat* 390.

»łaska Ducha świętego« = *Spiritus gratia JanStat* [szyk 35 : 3] (38): *BierRaj* 19; *OpecŻyw* 181; *PatKaz I* 6v; ona począta wzałczyczenyu y obronyenyu wzyuocze łzwyątey anny od grzecha łáfką y moczą ducha łzwyętego *PatKaz II* 73v, 66; *PatKaz III* 145v [2 r.]; *MurzHist* L3; Acz/ gdy ták wyele dobrego vczyli y piłáli/ podobyenłtwo iż nye bez łáłki ducha łwyętego to czynili/ ponyeważ od bogá łáwego mądrołć y włfyłtko dobre *KromRozm II* 14; *KromRozm III* Bv, D3v; *KrowObr* 105v; *RejAp* 35; *RejPos* 130; *BiałKat* 216, 383v; *KuczbKat* 150; *WujJud* 160; *WujJudConf* 249, 250; *RejPosRozpr* c3; *RejPosWstaw* [143²]v; Máże też Káplán dziecię ná plecách y ná pierśiách łwyętem oleiem/ ktory znáczy łáłkę Duchá łwyętego. *KarnNap* B4v; *ReszPrz* 63; *ReszList* 181, 185; O Boże/ ktoryś dáry miłóści twoiey/ przez łáłkę Duchá łwyętego wlał w łercá wiernych twoich/ dayże łługom y łłuzebnicom twoim N. y N. [...] zdrowie dułzne y cíelełne *LatHar* 631, 211, 617, 677; *WujNT* 85, 315; *SarnStat* 993; *SkarKazSej* 657a. Cf »z łaski Ducha łwyętego«, »za łaską Ducha łwyętego«.

»łaska duchowna« (4): ten ktory łáłką duchowną odemnie nápoion bęđzie/ nigdy opułzczon nie bęđzie/ ani vprágnie, *BibRadz* II 52a marg, II 64c marg; *WujNT* 387, 789.

»dziwna, przedziwna łaska« [szyk 11 : 1] (9 : 3): *RejPs* 135v; *RejWiz* 53; *RejPos* 277, 296v, 325; *SkarŻyw* 178, 557; Dziwna łáłká Bogá włzechmocnego/ dał vmęczyć Syná iedynego/ dla náłzych złóści/ czyniác dofyć łwey łprawiedliwołści. *ArtKanc* F9v, B6; Niegodzienem/ Pánie Iezu/ tey przedziwney łáłki twoiey/ ktorą mi pokázuiełz z hoyney łzczodroblivołści łwoiey. *LatHar* 214, 231; *WujNT* 212.

»łaska gorąca, w łasce gorący« [szyk 2 : 1] (2 : 1): [kościół] bęđzie gorącą łáłką napełnion *WróbŻółt* V8; Rátuy nęđznego/ á iác wieczne dźięki Oddam moy Pánie/ Boże włzem władnący/ W łáłce gorący. *GrabowSet* M3, D2v.

»hojna łaska, hojność łaski« [szyk 16 : 2] (17 : 1): *SeklKat* V3v; Akogo tu łnadz nawięczy na łwiece frałuielz Tym hoynieyłzą potym łaską tego nadłstawuielz *RejJóz* N8; *RejKup* ee3; Z moźnych rąk cudzych łynow rácz mye łam wybáwić A hoynołć łáłki thwoyey rácz nádemną zyáwić. *LubPs* ee5v, P3 marg, Y4v, Y6v, ff, ffv; *RejPos* 49, 157, 158, 219, 220; *WujJud* 100; *SkarŻyw* [236]; *CzechEp* 208. Cf »z hojnej łaski«.

»łaska krztu łwyętego« [szyk 3 : 1] (4): Naprzod ono włáfnie Bierzmowánium przynależy/ iż Krztu S. łáłkę ku dołkonáłości przywođzi. *KuczbKat* 155, 135; *KarnNap* C2; *NiemObr* 146.

»lutołciwa łaska« (2): Mnie/ co cię ták gniewam: zwykle lutołciwą Łáłkę dałz znác *GrabowSet* V2v. Cf »z litołciwej łaski«.

»matka łaski« [o Matce Bożej] (10): Przetoż ty matko łáłki/ s twym Iezufem łie wefel *OpecŻyw* 185, 183v; *PatKaz I* 14v; *PatKaz III* 91, 106v, 113v; Przydz mátko łáłki/ Zrzodłó miłółierdzia/ nęđznych lekárłthwo. *KrowObr* 176v, 164v; *LatHar* 54, 70.

»miłosierna łaska« (1): miły panie [...] niedaway lie tem zawnfytodawć ktorzy ćierpliwie oczekawiaią rátunku twego á v przeymo [!] nabywiaią miłolierney łálki twey *RejPs* 100v.

»miłościwa łaska« [szyk 4 : 2] (6): á tak ty miły panie miey ná to pieczą á wpmoż mie áby lie iedno wedle ich [*sprzeciwników*] myfli nie ftało. A wtem poznam przyczynę miłolciwey łálki twoiey *RejPs* 62v; *RejPos* 3; *RejZwierc* 266; *ZawJeft* 6; *GrabowSet* A3. Cf »z łaski miłolciwej«.

»moc łaski« (4): *PatKaz III* 113v; Bo ten Oley S. nic tu infzego nieznáczy/ iedno moc łálki Bożey y ono miłolierdzie iego/ ktore duŕze náŕze we wnátrz poŕila. *KarnNap* E4; *WujNT* 537, 541.

»naczynie łaski« [szyk 3 : 1] (4): *RejPos* 74; Sákráméntá wŕzytkie nietylko fá vpominkiem/ ále teŕz naczyniem y ftaćkami łálki Bożey *WujJud* 219; *SkarJedn* 157; *SzarzRyt* C2v.

»niebieska, z nieba łaska« [szyk 4 : 3] (5 : 2): *KuczbKat* 110; Rozumu więcey niŕli mocy trzebá/ Z nieprzyiacielem/ przytym łálki z niebá. *RejZwierc* 228v; *GostGospSieb* +3; *GrabowSet* P; Ozdobił duŕzē twoię łálką fwą niebiefká/ vtwierdził fláboŕc twoię *LatHar* 676, 412, 447.

»łaski (nie)godny, (nie)dostojny« [szyk 15 : 14] (25 : 4): [*Panna Maryja*] lie ŕpowiedala/ iij takowē łálki doŕtoyna niebyla/ ktorá od boga wzięla *Opecŕzyw* 178v, 2v; *LubPs* X5; *KrowObr* 53; *RejWiz* 117; *HistRzym* 54; iam nędzny á grzeŕzny ćłowiek/ á nie godzien łálki Pána moiego *RejPos* 147, 105v, 169, 256; *RejZwierc* 3 [2 r.], 265v [2 r.]; *WujJud* 68, 68v, 105; *Skarŕzyw* 26; *ArtKanc* M2, Q5; *Calep* 532a; Nie ćierp/ áby moiá złoŕc/ mnie potępić miáłá/ Gdyŕz twa lutoŕc/ niebieŕkiey łálki godnym znáłá. *GrabowSet* P, Fv, G3; *LatHar* 209, 214; *SkarKaz* 161b, 352b; *CzahTr* H3v.

»nieprzebrana łaska« (4): oycze vwielbiony/ Spuŕzczaŕz ná niŕkú ŕiemię deŕzcz nie przeplácony: A ona nieprzebránēy łálki twoiey fyta Wŕzytkięgo wŕzytkim ftaćczy *KochPs* 155, 199; *Skarŕzyw* 82; *SiebRozmyŕl* Dv.

»łaska nieskończona« [szyk 2 : 1] (3): Oycze dobroći/ łálká nieskończona Twa/ niech mię fáma broní *GrabowSet* N2, O2v. Cf »z nieskończoney łaski«.

»niewidoma łaska« = *invisibilis gratia Mącz* [szyk 13 : 3] (16): *SeklWyzn* d3v; Znak wydomy wodę przydał pan Chriŕtus ku flowu ŕwemu [*przy chrzcie ŕw.*]/ dla tego/ abyŕmy wierzyly flowu iego/ y niewydomey laŕcze iego vktorá nas przigymuie. *SeklKat* T4v, T4, V3; *KrowObr* 46, 47, 47v; *Mącz* 363c; *RejPos* 88v, 90; *RejPosWiecz*² 95v; *BialKat* 216, 263v; [*włóŕzenie rąk*] to wŕzytko ma co práwy Sákrámént mieć ma/ to ieft pozwirchne známie włóŕzenia rąk/ y we wnętrzná á niewidomá łálkę/ ktora w tym Sákrámencie Sługam Koŕcielnym bywa daná *WujJud* 160v, 160. Cf »z łaski niewidomej«.

»niewymowna łaska« (6): *SeklKat* F4; wielce poŕádanē ziednoczenie Ormian/ ŕwoiá niewymowná łálká ŕpráwił. Błogosłáwiony Bog *SkarJedn* 313; *ArtKanc* E9v; *GrabowSet* O3; *VotSzl* B3. Cf »z niewymowney łaski«.

»niezmierna, niezmierna, nierozmierna łaska« [szyk 10 : 4] (12 : 1 : 1): *MurzNTSekl* A2; *RejWiz* 122; [*temu który uwierzył*] ieft otworzono do thego Boŕtwá ŕwiętego y do niezmiernoy łálki iego. *RejAp* 77v; *KarnNap* C2v; Niezmierna łáská nikomu nie ŕpowinowáconego Bogá/ ŕwiátu fię niewdzięćznemu ziawiłá: Syn Boŕzy/ [...] dla nas z wyfokoŕci zŕtápił *Skarŕzyw* 1; *ArtKanc* D17v; *LatHar* 324; *RybGęŕli* C. Cf »z łaski niezmierney«, »przez niezmierná łaskę«.

»nowa łaska« = *Nowy Testament* (1): By/ w nowey łálce/ nowy ŕwiát/ był vtwierdzony. *GrabowSet* P4v.

»łaską obdarzony, obdarzyć (a. obdarzać)« (5 : 3): *KromRozm III* A8; *Mącz* 145a; Stworzył Pan Bog Angioły z dobrą wolą/ [...] zaráz y przyrodzenie ich tworząc/ y łáską ie obdarzáiąc. *KuczbKat* 20, 20; *ArtKanc* E20; DVchu Święty łtworzyćielu/ Serc ludzkich náwiedźicielu: Rácź łáską twoią obdárzyć/ Sercá ktoreś raczył łpráwić. *LatHar* 36, 629; *CzahTr* B3v.

»obietnica łaski, obiecana łaska« (5 : 2): maiał nádzieię oczekawáiąc obiecaneý łáłki twoieý. *RejPs* 197, 207v; *MurzNT* 58v; Abram wzięł od Boga obietnicę łáłki y potomstwá. *BibRadz* 15 arg, I 33d marg; *BiałKat* 256 [2 r.].

»obfita (a. obfitująca) łaska, obfitość łaski« = *gratia abundans, abundantia gratiae Vulg, PolAnt* [szyk 16 : 10] (17 : 9): *BierRaj* 20v; *PatKaz III* 96 [2 r.], 109v; Gora to iełt zbor krzełciański, iełt tłufty, to iełt żyzny w obfitołci łaski bożey. *WróbŻołt* V8v, Xv; *MurzHist* Fv; *KromRozm II* m2v; *LubPs* ddv; *BibRadz* 2.Cor 4/15; Pátrzayże á pilnie pátrzay/ iáko ten łwíęty pokarm á tę hoyná á obfitá łáłkę łwoię iełzczę przodkom náłzym miłołciwie záwždy obiecowáć á zálubowáć raczył *RejPos* 158; *BiałKat* 16, 226; *KuczbKat* 230; *RejZwierc* A4v; *WujJud* 100; *BudNT* 2.Cor 9/8; *KarnNap* A3v; *CzechEp* 245; *LatHar* 354, 476; *WujNT Rom* 5/17, 2.Cor 4/15. Cf »z łaski obfitej«.

»łaska o(b)żywiająca« [szyk 1 : 1] (2): moc połwiácenia/ y łáłká ożywiájąca záwłże trwa w Sákrámenćie. *WujJud* 224v, 241.

»łaska ojcowska« [szyk 4 : 2] (6): ábył iuż potym żył iáko práwy Chrzełćianin/ iáko Syn Boży w Oycowłká łáłkę przyięty/ łtáráiąc łie pilno/ żebył więceý Páná Boga niegniewáł *KarnNap* Dv; *KochOdpr* B3v; *SkarŻyw* 2; *ArtKanc* M17v. Cf »z łaski ojcowskiej«.

»Ojczy łaski« [apostrofa poetycka do Boga] (3): RAcź być miłołsierny/ prołzę/ mnie grzełznemu/ Oycze włzelkieý łáłki: ty vtrapionemu Okaź łię rátkiem *GrabowSet* O4, N2v, O3.

»osobliwa, osobna łaska« [szyk 39 : 4] (22 : 21): *OpecŻyw* 8v, 10; *PatKaz I* 2v, 16, 17v; *PatKaz II* 20v; *RejPs* 138, 143v; *GliczKsiąź* C7; *LubPs* Hv; *KrowObr* 65; *Leop Eph* 3 arg; *OrzRozm* F2v; *BielKron* 359v; *RejPos* 54, 228v, 313v; *RejPosRozpr* c3; *MycPrz* II A4v; *KarnNap* F2; *ModrzBaz* 139; *SkarŻyw* 31, 262; *CzechEp* 341; *ArtKanc* P3; *GostGospSieb* +3; *OrzJan* 14; *LatHar* 644; *WujNT* 526; Prołzę ćię o prawđziwy Boże/ ráczże zápálić łerce moie ogniem miłołci twoieý/ ku rozmnożeniu tych cnół/ które z ołobliwéý łáłki y ołwiéćenia twégo pochodzą *SiebRozmył* E3v. Cf »z osobliwej łaski«, »przez osobną łaskę«.

»łaska pańska, (od) Pana« = *gratia Domini Vulg* [szyk 274 : 24] (195 : 103): *BierRaj* 23v; więcei wazy łaska pańska niłz włłfythki moźnołci łwiata. *RejPs* 54, 33v, 55, 135v, 159, 182 (9); Tu na ziemi traći gardłó łławę dobre mienie Ana niebie pańską łaskę y wieczne zbawienie *RejJóz* E8v, A6 marg, F5v, N7, Q4; *RejKup* B, h2, 14, m5, Nv (11); *KromRozm I* C2v; *MurzHist* D3, Fv, G3v, G4v; *MurzNT* 58v; *KromRozm III* N7; *MrowPieł* A3v; Iuż cie Bogu polecam towarzyszu miły/ Aby łie w Páńłkieý łáłce tve dzyatki mnożyły. *BielKom* C7, B5v; *GliczKsiąź* I4; Otuchá wyernego w łáłcze Páńłkieý. *LubPs* aa2 marg, Hv, H3 [2 r.], H4v, I3v marg, K2v marg (17); *RejWiz* A4, 3, 53 [2 r.], 53v, 80v (23); *Leop* 1.Tim 1/14; *RejZwierc* 132v; *BibRadz* II 32a marg; *BielKron* 3, 4v, 158, 467v [2 r.]; *RejAp* 1, 6v [2 r.], 198 [2 r.]; *HistRzym* 71 v; oto iuż będziełł miał wielki cel á wielki łthopień teý łáłki Páná łwego *RejPos* 116v, 19v, 27v, 49v, 52v, 54 (60); *BiałKat* 231; *KuczbKat* 180 [2 r.], 390; *RejZwierc* 2 [2 r.], 3, 40v, 114, 132v, 167, 251v, Aaa2v; *WujJud* 100; *WujJudConf* 91, 138; duch

zły á główny ludzki nieprzyjaciel/ będzie precz wyrzucon/ ktorego przy łobie łáłká Páńłka ćierpieć niemoże. *KarnNap* B3v, A3v, Bv, E4, F4v, G, Gv; Odiął nas rękóm łrogim/ y mocy pogáńłkiéy/ Bo niemáłz miáry/ niemáłz końcá łáłce páńłkiéy [*quoniam in aeternum misericordia Eius Vulg Ps* 135/42]. *KochPs* 200, 101, 115, 147, 154, 173, 199; *KochJez* A2v; *SkarŻyw* 92; *ArtKanc* K18v, N11, P3, S17v; *KochProp* 15; *ZawJeft* 5, 25; *Phil* G4; *KochFrag* 51; *KochFragJan* 4; *OrzJan* 106; *LatHar* 199, 262, 555, 648; *KołakSzczęśl* C; *WysKaz* 7, 14; *WujNT* 521, 2. *Cor* 8/9, s. 649, 1. *Tim* 1/14; *SiebRozmyśl* A3, Bv, M2; *KlonKr* C; *CzahTr* B2; Láłká páńłka ieft zemną *GosłCast* 19, 3, 18. Cf »z łaski Pańskiey«, przez łaskę Pana«, »z łaską pańską«, »za łaską pańską«, »w łasce Pana«.

»łaski pełna, napełniona; łaską napełniona« [o *Matce Boskiej*]; *nawiązanie do modlitwy „Zdrowaś Maria” = gratia plena Vulg* [szyk 61 : 10] (63 : 6 : 2): Chwáłil tziy iá aniol łtego iįz łáłki pełná/ iįz buog s niją/ iįz pożegnana nad włłytki panny ij paniyé. *OpecŻyw* 8, 8, 8v, 181 [2 r.], 183v, 184, 188v; *PatKaz I* 1, 2v, 8 [3 r.], 10v; *PatKaz II* 28v, 70v, 80v; *PatKaz III* 89v, 92 [2 r.], 96v [2 r.], 112v, 115v (15); *SeklKat* Cv; *KrowObr* 152v; Włzedłły tedy Angioł do niey/ rzekł: Zdrowáś łáłki pełná/ Pan łtobą blogołłáwionáś ty między niewiáłthámi. *Leop Luc* 1/28; *BielKron* 136; *RejPos* 14, 269v, 271, 271v, 304; *BiałKat* 228 [3 r.], 231; Co iedno chwáłebnego ieft w innych białyłch głowách/ bez pochyby/ włzytko łię w tey łáłki pełney/ náydowáło. *SkarŻyw* 242, 393; *KochFr* 55; *ArtKanc* A3v, M10v; O IEzu źrzodło łáłki/ IEzu dobrotliwy/ O Synu/ łáłki pełney páńny/ śwíátobliwy *GrabowSet* P, V3v; *LatHar* 28, 404, 465, 476 [2 r.], 483; bo [*Panna Maryja*] ták łáłki pełná byłá/ że nigdy żadnym grzechem áni powłzednim/ przez włzytek czás żywotá łwego/ nie zgrzełzyłá. *WujNT* 136, *Luc* 1/28, s. 194 [7 r.], 319, *Zzzzz4v*; *SiebRozmyśl* F2v; *SkarKaz* Oooo2a.

»pełny łaski (i prawdy)« [o *Bogu i Chrystusie*] = *bardzo łaskawy i sprawiedliwy; plenus gratiae et veritatis Vulg* (12); *PatKaz III* 100v; Naprzod tedy łáłką zowie Pána Kryłtułá/ pełnego łáłki y prawdy/ ktory ieft zadátkiem łáłki *RejPosWstaw* 21v; *ReszPrz* 81; TWego rátkunku/ Boże Pełny łáłki/ lutości/ Przeciw wężowey złości Wzywam *GrabowSet* D3, S2v, T4; *LatHar* 106, 552, 688; A Słowo ono ćiałem łię słáło/ y miełzkáło między námi (y widzieliłmy chwałę iego/ chwałę iáko iednorodnego od Oycá) pełno łáłki y prawdy. *WujNT Ioann* 1/14, s. 201, Bbbbbbb2.

»pełny łaski« [o *człowieku i świecie*] = *obdarowany łaską; plenus gratia Vulg* [szyk 4 : 2] (6): bo on [*Duch św.*] nam łwą moc y łáłkę dawa przez ktorą bywamy naboźni y łáłki pełni *HistRzym* 101; Pełen śwíát twéy łáłki [*Misericordia tua, Domine, plena est terra Vulg Ps* 118/64]: życz mi prawdy twéy vznánia. *KochPs* 181; *SkarŻyw* 553, 595; *LatHar* 596; *WujNT Act* 6/8.

»pomoc, ratunek łaski« [*w tym: za pomocą łaski* (4)] [szyk 7 : 2] (7 : 2): *KromRozm III* N7; częłto vpádác mułłmy/ vtráćiwłzy onę pomoc łáłki Bożey ktora nas włpieráłá *KuczbKat* 390; vczynkow ktoreby łię Pánu Bogu podobáły záczyć niemożemy bez łáłki Bożey rátkunku *KuczbKat* 395, 395; *SkarŻyw* 3; *LatHar* 239, 457; *WujNT* 536; Iż tego czáłu/Prełáci/ Kłáżętá/ Pánowie/ y Szłáchtá/ y włzyłtko połpółłtwo Królełtwá Polłkiégo zá pomocą łáłki Bożéy [*divina cooperante clementia*] [*pana naszego za króla sobie wzięli*] *SarnStat* 993.

»powszechna łaska« (1): Ale tá twa powłzechna łáłká/ Pánie wieczny/ (By ćień śwíátłá twoiego/ ten to bláłk łłoneczny) Choćiay rzeczy oświeca iednáko poddáne/ Sáme promieni czyłte/ y polerowáne. *SzarzRyt* B3.

»prawdziwa łaska« = *vera gratia Vulg* (3): Przez Sylwaná brátá wam wiernego/ (mam zá to) krotkom pifał/ pilnie proźąc y o świadczáiąc/ żeć tá ieft prawdziwá łáská Boża/ w ktorey stóicie. *Leop 1.Petr 5/12; RejPos [143³]; WujNT 1.Petr 5/12.*

»rozmnózenie (a. pomnózenie) łaski; w łasce pomnózenie (a. pomnázanie), rozmnóżyć (a. pomnázac), pomnázac się, rozmnóżony; łaskę (roz)mnóżyć (a. rozmnázac); łaska rozmnóżyła się (a. umnóżyć się może)« [szyk zmienny] (5; 3 : 2 : 1 : 1; 4; 2): iijzby [twa dusza] nikogo nięžadala [!]/ iedno zranionégó Iezufa/ ktory cie w łasce tu rozmnóży/ a potym żywocie chwály fwe wiekuijfté domiełci *OpecŻyw 160v; SeklKat S2; LubPs N4v; BibRadz II 108a marg; RejPos 62; Pan łáskę fwoię rozmnóży nád wámi/ Y nád wálzemi tákże dźiateczkámí. KochPs 175; ArtKanc T5v, T11v; GrabowSet C2; LatHar 39, 235, 394, 417, 426 (8); Gdyż łam tylko P. Bog łáski y cnot pomnózenie dáie. WujNT 1.Cor 3 arg.*

»łaska Sakramentu« (2): Chrístusci ieft wftawcą y podawcą wewnętrznym wśzyftkich świątostí: ktory (iákościé dopiro powiedźieli) rzecz duchowną fercu wiernemu podawa/ ktorą Doktorowie łáską álbo skutkiem Sákrámentu zowá. *WujJud 162, 261.*

»skarby łaski« [szyk 5 : 1] (6): *RejPos 130; RejZwierc 244v; Nád to Pan Bog wśzecbmogący przez fłowo fwoye podáie fie nam/ ze wśzytkiemí fkarby łáski á dobroci fwoiey. RejPosRozpr c4; [Barnabasz] przy vbołtwie Chrystufowym zostawáiąc: bogáty łobie fkarb łáski Bożey y dárow wielkich duchownych zebrał. SkarŻyw 535, 82; ArtKanc L2v.*

»łaski skarbnica« [szyk 1 : 1] (2): wśzákże iłz nie do końcá była zła wola iego [Pawła]/ [...] rufzył Pan Bog hoyniefzy fkarbnice nań łáski fwoiey [...] dáiąc mu ofobliwzy do vpámieťania obyczay. *SkarŻyw 80; GosłCast 6.*

»słowo łaski« = *Ewangelia; verbum gratim Vulg, PolAnt* (3): *BudNT Act 20/32; A teraz poruczam was Bogu y fłowu łáski iego/ ktory może przybudowác/ y dáć dźiedzictwo miedzy wśzytkiemí poświęconymí. WujNT Act 20/32, Act 14/3.*

»stan łaski« (1): Vłpřawiedliwienie/ ieft przenieśienie z onego stanu/ w ktorym fie człowiek rodzi fynem pirwłzego Adámá /ná łtan łáski y policzenia miedzy fyny Boże/ przez wtorego Adámá Iezufa Chrístufa zbáwiciela nálzego. *WujJud 93v.*

»szczodroblíwa łaska« (2): OSwiec miły panie nas ofwieceniem łłczodroblíwey łaski twoiey *RejPs 50v Cf* »z szczodroblíwey łaski«.

»szczyra łaska« [szyk 24 : 3] (27): *LubPs H3; RejPos 210v; wśzeláki człowiek vłpřawiedliwióm ieft od páná Bogá łczyrą łáską iego/ á odkupieniem páná nálzego Iezufa Chrystufa BialKat 28v; Szczera ieft łáská iego powołanie do wiary świątey/ ktorą nas Pán Bog vprzedza w miłóšierdziu fwym SkarŻyw 25; Ani miecz/ áni mię síłá/ Złéy przygody obróniłá: Ieno łczéra łáská twoiá/ Co wyznawá [!] dułzá moiá KochFrag 19; WujNT 222, 536 marg, Ccccc3. Cf* »z szczyrej łaski«.

»świéta łaska« [szyk 87 : 50] (137): nieopułfczay nas a niezakryway przed nami fwiétey łaski twoiey *RejPs 58v; Day taką boiazń a taki wftyd miły panie obłádlíwem myłlam náłsem: [...] iakoby nic nie wykraczali przeciwko woley twoiey czym by mogła byc obrazona fwiéta łaska twoya. RejPs 196, 16v, 44, 47, 53, 67 (19); RejKup Ddv; LubPs G, H4, Iv, Kv, T3v marg (8); GroicPorz B; SeklPieś 6v; RejWiz 152; SarnUzn A3; RejAp 198; RejPos 3v, 30, 32, 75v [2 r.], 76 (32); WujJud 163; WujJudConf*

3v; *PapriPan* M4; *KarnNap* E2v, F4v; *KochPs* 78; *ReszList* 156; *ArtKanc* E20, F10v, H14v, I4, M19, N18; *ZawJeft* 10; *Láfká* twa święta niechay będzie známi/ Bo nic dobrého nie vczynim lámi *KochFrag* 29; *LatHar* 48, 204, 627; *SiebRozmysł* C4, E2v, L2; *CzahTr* B3v. Cf *Wyrażenia przyimkowe*,

»łaski uczestnik (*a. uczestniczka*), uczestnictwo« [szyk 3 : 3] (5 : 1): *SkarŻyw* 527; *GrabowSet* P3; *RAcz* Pánie/ prosimy cię/ do niebieskiej łáski vczeltnictwá łługitwe [!] miłóściwie przypuścić *LatHar* 412; wy wżyścy vczeltniki iefteście wefela niego (*marg*) łaski moiey. G. (-) [*socios gaudii mei*] *WujNT Philipp* 1/7; *SiebRozmysł* E2, K2.

»łaska usprawiedliwienia, usprawiedliwiająca; usprawiedliwiony łaską« [szyk 5 : 4] (4 : 1; 4): *SeklWyzn* b4; *KromRozm III* E7v; *KrowObr* 46, 157v; *WujJud* 96v; *WujJudConf* 100; Iż żadna z tych rzeczy/ ktore vprzedzáiá vśpráwiedliwienie/ áni wiárá/ áni vczynki nie záłługuiá łáski vśpráwiedliwienia. *WujNT* 533; ábyłmy będąc vśpráwiedliwieni łáfká iego [*iustificati gratia Ipsius*]/ sftáli się dziedzicámi według nádzieie żywotá wiecznego. *WujNT Tit* 3/7, s. 439.

»łaska wiary« (1): [*pierwsza część listu*] ma w sobie dyłputácyá/ ábo náukę o łáfce wiáry Pána Chriřtuřowey. *WujNT* 520.

»wieczna łaska« [szyk 4 : 3] (7): pánu chwálę daymy/ Y iego łáfkę wieczná wyznawaymy *KochPs* 143, 96, 154, 199, 200; *ArtKanc* A18v. Cf »z wiecznej łaski«.

»wielka łaska, wielkość łaski« = *gratia magna* *Vulg* [szyk 97 : 9] (104 : 2): *OpecŻyw* 134v, 136v [2 r.], 138v, [170], 183v, 188v; *PatKaz II* 28, 28v [2 r.], 64v, 67v [2 r.]; *PatKaz III* 147v; znaić to iż on náwłłem dobrotliwy iefł nieomieszkwawáycie wyłpiewawác wielkiey łáski iego. *RejPs* 201v; *RejJóz* B4, F5v, Q3v; *RejKup* bb8; *KromRozm III* I3v; *GliczKsiáz* C7; *LubPs* P6 *marg*, Y6; *KrowObr* 215v; *RejWiz* 80v, 172v, 181v; *Leop Iac* 4/6; *BielKron* 11v, 460v; *Mącz* 53; *RejAp* 1; *RejPos* 10, 22v, 43v, 45, 45v (17); *RejPosWiecz*³ 99; *KuczbKat* 325, 380; *RejZwierc* 2, 57, 153, 173v; *WujJud* 133; *BudNT Act* 4/33; miey pewná nádzieię w Pánie Bodze y w iego niewymowney miłóści/ á cielz y pošilay łam siebie wielką łáfká iego. *KarnNap* E4v, C3, F3v, Gv; *KochPs* 129, 160, 173; *SkarŻyw* 31, 32, 82, 162, 167 (11); *ArtKanc* C17v; *ActReg* 77; *WujNT* 333, *Act* 4/33, s. 441, 520, *Iac* 4/6; Oto ia téz vpadam przed oblicznoścíá twég^o świętého oblicza/ dziękuiąc ci zá ták wielką łáfkę/ y ták okrutná mękę którás dla mnie cierpiał. *SiebRozmysł* B3v, B3, C, C3v, D3v, E2, E2v; *SkarKaz* 117a, 348b. Cf »według wielkiej łaski«, »z wielkiej łaski«, »przez wielką łaskę«.

»łaska wewnętrzna« [szyk 1 : 1] (2): *WujJud* 160v; [*ludzie bez chrztu chrześcijańskiego*] żadney łáski Bożey wewnętrzney/ ták iáko ten ś. Ian/ żadnego rozumienia/ áni wiáry y woley y władzey iey nie máiá. *SkarKaz* 578a.

»wysoka łaska« [szyk 2 : 1] (3): *KarnNap* B2, C2; Niewyczerpáne miłóśierdzie fwoie okázuiąc nam Pan Bog nie tylko łyná łwego dla nas pošłáł/ [...] ále też ná ták wyłoká łáfkę/ ábyłmy iey vżyć mogli/ oczy nam otworzył *SkarŻyw* 25.

»zakon łaski« [*o religii chrześcijańskiej*] (7): *WróbŻołt* tt3v; Z tądze też yełł zakon łáski/ iż przezeń odpullczoná nam yełł od bogá myerżýączká *KromRozm II* m2, mv, m2 *marg*; Drugie drzewo żywotne iefł Pan Kriřtus/ ktory nam przyniołł pošłłłwo [!] dobre zakon łáski/ z duchá á z wody odnowiony krześciánom wierzącym iemu. *BielKron* 2v; *WysKaz* 35; *WujNT* 543.

»łaska zbawienna« = *gratia Dei Salvatoris* [szyk 4 : 2] (6): *RejPos* 98v; że on [*Pan Jezus Krystus*] ieft thá łáfká Boża zbáwienna/ kthora lie nam thu okázała/ przez kthorą sítawamy fię przyiemnemi Bogu *RejPosWstaw* 22, 21, 21v; *LatHar* 627; *WujNT Tit* 2/11.

»znaczna łaska« [szyk 6 : 1] (7): *GórnDworz Gg4*; *CzechRozm* 208v; *KochPs* 110, 118, 198; *ActReg* 116; znác dawafz/ że to co fmućilo/ Do rozmnożenia znáczney łáfkí twoiey było *GrabowSet* C2.

»znak, znamię łaski« [szyk 24 : 1] (24 : 1): niewczáfnosci/ fmutki/ klopoty/ ffkody/ omowy/ ij ijnífé przeciwnóci ij prześladowanié/ fą znamienité łáfkí boże znamiona ij vpominki powftaniá z grzechow *OpecŻyw* 32v; *RejPs* 128; Atak chrzeft fwięty/ ieftci znak widomy/ niewidomei łáfkí bożej *SeklWyzn* d3v; *SeklKat* T4, V3; *MurzHist* H3; *LubPs* bb4v *marg*; *KrowObr* 47v; *RejZwierz* 138v; *RejAp* Ff2; *RejPos* 32, 50v, 88v, 90, 153, 266v, 317v; Profił Gedeon/ day mi znák iáki Pánie tey łáfkí fwoiey? *RejZwierz* 205v; *WujJud* 160; *KarnNap* A3; wiárá twoiá/ znákíem ieft y posłem łáfkí tey ktorąć Chryftus vkaże *SkarŻyw* 593, 200; *ReszPrz* 63; Cierpliwie/ BOże wieczny/ Twą przewłokem znofił/ Gdy cię/ duch moy ferdeczny/ O znák łáfkí profił *GrabowSet* V2v; *WujNT Bbbbbbb3v*.

»(z)rzádenie, postanowienie łaski Bożej« = *propositum gratiae Dei Vulg, PolAnt* (4): *KromRozm III* N7, N8v; *BudNT Rom* 4/5; Nie robiácemu lepák/ ále wierzącemu w tego ktery vfpRAWIEDLIWIA niepobożnego/ poczytána bywa wiárá iego ku fpráwiedliwości wedle poftánowienia łáfkí Bożej. *WujNT Rom* 4/5.

»(zu)pełność łaski« (7): wflytcy s pełnoći iey [*Maryi*] łáfkí/ pocięffenije bierzą *OpecŻyw* 189v; *PatKaz I* 1, 11; *PatKaz III* 97v, 110v, 125v; *SkarŻyw* 337.

»zupełna łaska« (1): *KuczbKat* 390 *cf* »doskonała łaska«.

Szeregi: »łaska, (i) błogosławieństwo« [szyk 9 : 4] (13): *KrowObr* 89v, 97v; *BibRadz I* 478d *marg*; *RejAp* BB7v; *GórnDworz* Mm6; Człowiek [...] był ftworzon w wielkiey łáfcie á w wielkim błogofłáwieńftwie w niewinnoći fwoiey *RejPos* 53, 24, 42v; *WujJudConf* 79; *CzechEp* 9; *WujNT* 196; *GosłCast* 6. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 6 r.*]. *Cf* »w łasce i błogosławieństwie«.

»Bog i (a) łaska (jego)« (7): *KrowObr* 57v; Błogofłáwiony czyftego fercá/ ábowiem ten Bogá y łáfkę iego ogláda. *RejZwierz* 190; zá trochę póciechy świeckiey Pána Bogá y łáfkí grzełzący odftępuie/ á do czártá przyftáie. *SkarŻyw* 173; *CzechEp* 31; *WujNT* 314; *SkarKaz* 387b. *Cf* »według Boga a łaski«.

»łaska i chęć« (2): Słuchay potomftwo cnęgo Izráhelá/ Któremu łáfká/ y moiá chęć z wielá Wieków nietáyna *KochPs* 74, 2. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»łaska, (i, a) dar(y) (a. upominki, a. darowanie)« = *gratia et donum, gratia et donatio Vulg* [szyk 28 : 8] (36): *OpecŻyw* 185v; *PatKaz II* 49v [2 r.]; *TarDuch* D2v; Niewymowna łáfkę/ y dary obiecuię pan Bog tim/ ktorzy wyznawaią ymie iego *SeklKat* F4; *KromRozm III* Hv; *KuczbKat* 155; *BibRadz* *7; *RejZwierz* 46v; *RejPos* 340v; *CzechRozm* 59; *SkarŻyw* 260, 535, 560; *CzechEp* 295; *ArtKanc* M2; O Namilfzy IEzu/ Boże moy/ dziękuieć tobie/ zá wfzelkié łáfkí y dáry *LatHar* 42; *WujNT* 28 *marg*, 259, 349, 443, 519 (8); *SkarKaz* 351b. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*]. *Cf* »z łaski a daru«, »za darem a łaską«.

»łaska, (i) (wsze) dobro« [szyk 4 : 1] (5): Cryftus pan od panny narodzony od uyekow mathcze fwey przefrzaney ządal kozdego dobrego wfzelkyey łáfkí *PatKaz I* 9v; *SeklKat* A2; *RejKup Sekl* a2; *CzechEpPorz* *2; *SkarKaz* 636a. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.*].

»(nie) łaska, (i, a, ani) dobroć (a. dobrota)« = *nec benivolentia nec gratia HistAl* [szyk 17 : 6] (23): *HistAl* E6v; *KromRozm III* A8v; *RejWiz* 122; *KuczbKat* 205, 225; *WujJud* B; *RejPosRozpr* c4; iuż nam nic nie łchodźi ná łálce y dobroći iego [*Boga*] przeciw nam *CzechRozm* 221; Aż potym ony ták łprofne Bálwochwálłtwá y łtrálzne ćiemnoścí łálká y dobroć Chríšťulá Ieľulá [...] rozegnálá *StryjKron* 145; *NiemObr* 113; *WerGość* 208; *KochPieś* 72; *ArtKanc* P14v; *KochWr* 23; Niech twa dobroć y łálká/ włzelkich wiekow łynie *GrabowSet* P3, O3. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.*]. Cf »z łaski i dobroci«.

»łaska a (i) dobrodziejstwo« [szyk 13 : 3] (16): *RejPs* 118, 124v; *MurzNT* 103v; *KromRozm II* n3v; *KromRozm III* K3; iż wżgárdził [czart] łálká á dobrodziejstwem iego [*Boga*]/ iuż wiárá iego słthálá łie proźna y nıkczemna. *RejAp* 29v; *RejPos* 56, 103, 215v, 321; *SkarŻyw* 208, 580; *ArtKanc* N7; Zli też Chrześcíjanie [...] łáđzeni [...] o nie vżywánie łálki y podeptánie dobrodziejstw Bozkich być máią. *SkarKaz* 6a. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*]. Cf »z łaski a dobrodziejstwa«.

»łaska, (i, a) dobrotliwość« (7): *KromRozm II* e3v; żadną iną rzeczą vłspráwiedliwieni być nie możemy/ iedno łámą łzczyrą łálká á dobrotliwoścíá Páńłká. *LubPs* H3, V v, gg6v; *BibRadz* I 283d marg; *KuczbKat* 30. Cf »z łaski a dobrotliwości«.

»łaska i hojność« (1): Bąđż wdźięcznym łálki/ y Bołkiéy hojnoścí/ Pomniác/ że to małz z iego życzliwoścí. *ZawJeft* 25.

»łaska, (i, a) litość« [szyk 4 : 2] (6): *Leop Ios* 11/20; *KochPs* 127; A co począł kiedy/ to/ łpráwiedliwoścí/ Y wiáry iest pełno/ łálki á lutoścí. *GrabowSet* T4v, D3, K3v, T. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»ludzkość i łaska« (1): A chcąc Pan wíętszą ludzkość y łálkę pokázác Piotrowi/ łzedł w vbogi dom iego *SkarŻyw* 597. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»[nie] łaska, (a, i, ani) miłosierdzie« = *gratia et misericordia Vulg, PolAnt* [szyk 192 : 14] (206): ij gdzie tedy iest ona łálka/ ktorám nalazła? Gdzie twé miłosierdzié/ ktorés wyrzékł przez proroki tweé *OpecŻyw* 147, 183v [2 r.]; *PatKaz I* 14v; *PatKaz III* 91, 106v, 125v; a wola głęboć nędze ku głęboćci włłfey łaski a miłosierdzia a ty wyłlyłáwłłfy łaskawie racz zetrzec znas zmazy wýłtępkow náłłfych *RejPs* 64, 36, 67, 132; *SekłWyzn* b3 [2 r.], b3v, b4; *HistAlHUng* A3v; *MurzHist* I3v; *MurzNT* 58v; *LubPs* ee6; *KrowObr* 143, 164v, 168, 171v, 176v, 212; *Leop Sap* 4/15; *BibRadz Sap* 3/9, *Zach* 7/9; *Mącz* 326d; *RejAp* 38v, 41, 55, 68v; *HistRzym* 57; Bo chociaż wierni od Pána Bogá tu bywáią krzyżem vciążeni/ [...] włzákoż oni iednák nic nie rołpaczáią w łálce á w miłosierdzyu Pána Bogá łwego *RejPos* 7, 13, 54, 56, 68, 76 [2 r.] (56); *BiałKat* 383v; *RejZwierc* 255v; *WujJud* 112v, 113v; *BudBib Sap* 3/9; *CzechRozm* 88v, 94, 172v, 211v, 238v; *KarnNap* C3, C4v, D2v; *ModrzBaz* 144v; iednák ćię wídziec pragne/ nieprzebrány wmiłosierdziu y łálce nád grzełznemi/ Miłtrzu y Boże moy. *SkarŻyw* 599, 139, 167, 172, 185; *GrabowSet* D2v, Lv; *LatHar* 4, 54, 70, 156, 560, 562, 644; *WysKaz* 14; Łálká y miłosierdzie iego iest/ iż dobrze czyniemy/ y zálługuujemy: á łpráwiedliwoć iego iest/ zá takie zálługi dáć nam zapłátę zálłuzoną w niebie. *WujNT* 742, 196 [2 r.], 529, 738, 742, *Hebr* 4/16; *SiebRozmyśl* E4v, I2 [2 r.]; *SkarKaz* 4a, 41b; *VotSzl* B3. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 26 r., w pozdrowieniach 6 r.*]. Cf *Wyrażenia przyimkowe*.

»łaska, (a, i albo) miłość« [szyk 28 : 11] (39): *OpecŻyw* 19v, 46v [2 r.], 183v, 188v; *MurzHist* H4v; *KromRozm III* E7v; *GliczKsiąż* C7, D3v; *RejWiz* 53v; *RejZwierz* 132v; *RejAp* I; *HistRzym* 123; *RejPos* 127v [2 r.], 275, 288v; *BiałKat* 116; A tá miłość zawińna którą Pánu Bogu przywłafzczamy/ nie znaczy iákiego ferdecznego zrużenia/ ále znaczy onę miłość y łáfkę/ którą Pan Bog niedopuľczá áby która duľzá bez pomľty űwoluie [!] żyć miała *KuczKat* 280; *WujJud* 100v; *CzechRozm* 94; *KarnNap* A3v; bo iáko ciało bez duľze martwe/ ták duľzá bez Bogá y miłości á łáłki iego/ vmárla iest *SkarŻyw* 261; *CzechEp* 187, 268; *ArtKanc* C7, K15v; *LatHar* 261; [grzech] powľzedni/ przy miłości Bożey y łáłce zoľtaie/ choć oycowľkie karánie záľługuie. *SkarKaz* 313b, 487b. [Ponadto w poľczeniach szeregowych 15 r.]. Cf »z łaski a miłości«, »przez łaskę a miłość«, »w miłości i w łasce«.

»obietnica i (a) łaska« [szyk 6 : 2] (8): *BielKron* 30v; *RejPos* 277; *SkarŻyw* 348; O Boże moy/ wleyże w nas ferce tych oycow y Pátryárchow náľzych/ ábyľmy ľię ták tobie podobáli: będąc do znáiomosci y obietnic y łáłki twoiey powoľáni y oľwieceni *SkarKaz* 520b, 351a. [Ponadto w poľczeniach szeregowych 2 r.]. Cf »z łaski a miłości«.

»łaska i (a) obrona« (11): á ci co ľá zatrudnieni á vtrapieni/ iz bywáią pocieľzeni/ y w łáłce Páńľkiew á w obronie iego porzádnie ľprawowáni. *LubPs* ee6; *RejAp* 128v; *RejPos* 55, 132v; *RejZwierz* 132v; *PaprPan* Dd3, Ee3v; *KarnNap* C, E; *KochPs* 104. [Ponadto w poľczeniach szeregowych 6 r.]. Cf »z łaski i obrony«.

»łaska i odpuszczenie grzechow (a. rozgrzeszenie)« [szyk 12 : 2] (14): *TarDuch* E4; *KrowObr* 63v, 86, 92, 229; *Ceľárze/ Krolowye/ Kľáźęta* [...] boľemi nogámi do Rzymá biegáli/ [...] vpadáiac pod nogi tey beľtiey która nogámi gľowy ich deptála/ yáko ľie Friderikowi Bárbároľie stáło/ á łáłki á rozgrzeľzenia ľzukáiac. *RejAp* 114; *WujJud* 223; *WujJudConf* 81v; *RejPosRozpr* c; *SkarŻyw* 358; *NiemObr* 38; *LatHar* 48; *SkarKaz* 206b; *Zadney* ľię łáłki v mnie/ mowi Chryľtus/ nie ľpodźieway/ żadnego grzechu odpuľczenia mieć nie będąiesz: [...] iestli ľię z brátem nie zgodźiľz. *SkarKazSej* 672a. [Ponadto w poľczeniach szeregowych 11 r.].

»łaska a (i) opatrność« (5): *LubPs* ddv; O wľzechmogácy náľz Pánie/ [...] nie rácz nas mijác s tá łáłką á s tá miostíwá opáľrznostíá űwoią. *RejPos* 211v, 219, 286, 331. [Ponadto w poľczeniach szeregowych 9 r.].

»łaska a (i) opiek(a) (a. piecza)« [szyk 12 : 1] (13): *RejPs* 63; iz kto opuľci Pána zwirzchniego ľwego/ iľcie then nadolny Pan nie opuľci go z łáłki á z opyeki űwoiey. *RejPos* 257v, 27, 67v, 82v, 103, 222v, 281v, 356; Ná oczu páńľkich wieczne będzie ľiadaľ/ A ty go łáłką/ y űwym ľczyć opiekem. *KochPs* 88; *SkarŻyw* 143, 283; *GrabowSet* A3. [Ponadto w poľczeniach szeregowych 2 r.].

»łaska i pociecha« (3): *WróľŻoľt* Y4v; űwiadczy Miefiac/ gwiazdy/ y iáľność ľłoneczna/ Iáka iest twa dziwna moc á bez końcá wieczna. [...] Oľwieciáiac á przyľzły dzyeń wdzyećzny ľprawuiac/ Łáłkę twá y pociechę tu wľzytkim winľzuiac. *RejWiz* 2v; *WujNT* 164. [Ponadto w poľczeniach szeregowych 4 r.].

»łaska, (a, i) pokój« [szyk 4 : 3] (7): *LubPs* Y; Iezus Kryľtus [...] przyľzedľ ná űwiát gľadzác grzechy ludzkie/ áby nam pokoy y łáłkę v Oycá ziednaľ *BibRadz* *6v; *RejPos* 114; *BudBib* B; *LatHar* 79; *WujNT* 841 [2 r.]. [Ponadto w poľczeniach szeregowych 11 r., w pozdrowieniach 40 r.].

»łaska i politowanie« (1): A my y tego co nam zbywa żałuiem. Iakoż fię v P. Bogá łáfki y politowánia nád námi [podziewać mamy? *SkarKaz* 638b.

»łaska i (a) pomoc« [szyk 20 : 6] (26): *KuczbKat* 335; A iżby nam Pan náłz w tym vpásć nie dał/ obiecuie nas tu podpierać łáfką á pomocą Duchá fwiętego *RejPos* 130; *SkarŻyw* 31, 262, 263; *LatHar* 8, 76; Wolność ludzka ná dobre potrzebuie łaski y pomocy Bożey. *WujNT* 556 *marg*, 200, 536, 563, 656, Cccccc4; *SkarKaz* 41a, 310b, 311a, 316b, 352a; *SkarKazSej* 670a. [Ponadto w połączeniach szeregowych 6 r.]. Cf »z pomocy a łaski«, »z łaską i pomocą«, »za łaską i pomocą«.

»łaska i przychylność« (1): w tym cię potwierdzaiąc y vpewniaiąc częłtymi fwemi poćiechám/ ktoremi łáfkę fwą/ y przychylność oycowfką ku tobie pokázuie. *LatHar* 676.

»łaska i przyczynianie« (1): Ieřlimi łáfką i przyczynianiem Chriřtuřowęm alleguiecie? Iaciem się Chriřtuřa zaprzáł *MurzHist* E4.

»łaska i (a) sprawiedliwość« = *iustitia et clementia* *Vulg* [szyk 4 : 2] (6): *RejPs* 179; *Leop Iudic* 5/11; áby [wszytek świat] vfał w[prawiedliwořci y włáłce řtworzyćielá fwego. *BudBib* 4.*Esdr* 11/46; *SkarŻyw* 260; *CzechEp* 245; *WujNT* Bbbbbbb3v. [Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r., w przeciwstawieniach 5 r.].

»szczodroblivořć i łaska« (3): Z iedney řtrony ieřt: Potrzebá nářzá. Z drugiey řtrony: Szczodroblivořć y łáfka Boża. *RejPos* 97v. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.] Cf »z łaski i szczodroblivořci«.

»łaska i řwiátořć« [szyk 1 : 1] (2): *PatKaz I* 10v; [Bóg chciał] aby ta lubyezna panna byla nam poczátkyem wřzytkyego dobrego y zbauyenia wktorey myeřzkacz myal bog y bycz pełną łáfki y wřzytkyey řzwyátołzczy *PatKaz III* 92. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.].

»łaska i (abo) usprawiedliwienie« (5): Z tądby chćieli dowieřć odřzczepieńcy/ żeby Sákrámenty nie dawály łáfki ábo v[prawiedliwienia: ále żeby tylko były znáki y pieczęćiami grzechow odpuřczenia *WujNT* 537, 13, 536, 560; *SkarKaz* 347b. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.].

»łaska a (i) wspomozienie« (7): *TarDuch* D7; *LubPs* Hv; *HistRzym* 65v; Ten [ziemski człowiek] nie tylko tobie/ ále áni łam łobie nic pomoc nie może/ bez łáfki á w[pomozienia Páná tego *RejPos* 138v; *SiebRozmyřl* E4. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]. Cf »za łaską a wspomozieniem«.

»(i) łaska, (i) zapłata (a. odpłata)« [szyk 2 : 2] (4): *OrzQuin* M4v; Przetoć Zywoť wieczny Piřmo y łáfką y zapłatą zowie: ále Wiáry y V[prawiedliwienia nigdzie zapłatą nie zowie. *WujJud* 111; *LatHar* 579; *WujNT* 544.

»łaska, (i) zbawienie (a. wybawienie)« [szyk 11 : 4] (15): *PatKaz III* 111; *KromRozm III* B5v; *KrowObr* 54; *BiałKat* 256 [2 r.]; *SkarŻyw* 198, 456; *GrabowSet* E2; Człowiek nie może być pewien łáfki y zbawienia. *WujNT* 368 *marg*, 180, 600, 690, Aaaaaa4 [2 r.]; day nam niewinnořć/ [...] y to wřzyłtko co nam ieřt potrzebnęgo do zbawienia/ y do łáfki twoiey řwiętey *SiebRozmyřl* E2v. [Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.].

»łaska i (a) zmiłowanie« [szyk 3 : 1] (4): Tam Łafka y řmilowanie Przewyřłá kazde mnimanie. *RejKup* k3v; *WujJudConf* 111v; *KochPs* 93; *LatHar* 139. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.].

»łaska, (i) żywot (wieczny)« [szyk 4 : 1] (5): *BielKom* B5v; *LubPs* ii; *CzechEp* 148; Bo miedzy wřzytkim twym řtworzeniem/ Sam iedno człowiek ieřt naprzednieyřzym: Bo řtworzon k Obrázu

twemu/ k łąłce żywotu wiecznemu. *ArtKanc* I11; *LatHar* 189. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 9 r.*].

Wyrażenia przyimkowe: »wedle (a. według, a. podle) łaski« = *secundum gratiam Vulg* (21); *Leop* YY4v; *RejPos* 133v; A przeto z wiary/ (ieft dziedzictwo), aby wedle łąłki była gruntowna obietnicá wżytkiemu plemieniowi *WujNT Rom* 4/16, *Rom* 12/6; *SkarKaz* 117a.

~ *W przeciwstawieniach*: [*Z rzeczownikiem oznaczającym sprawiedliwy osąd człowieka*] »według sprawiedliwości ... według łaski« (1): A nieffaczuj moich złoſczy Według fwey ſprawiedliwoſczy Alie według łąłky fwoiej Wlży panie duſfy moiej *RejKup* S.

[*Z rzeczownikiem oznaczającym przewinienie człowieka*] »według złej sprawy ... według łaski« (1): A niecháy ſię zemną ſtunie [!]/ Niewedług Złey ſprawy moyey Alie według Łałky twoyey *RejKup* p6.

[*Z rzeczownikami oznaczającymi zabiegi człowieka*] »według łaski ... według uczynkow, według zaſługi« (2): *KrowObr* 56v; ktory nas zbáwił y wezwał wezwánim ſwym ſwiętym/ nie według wczynkow náłzych/ ále według poſtánowienia ſwego y łąłki [*non secundum opera nostra, sed secundum ... gratiam*] *WujNT 2.Tim* 1/9.

[*Z rzeczownikami oznaczającymi należenie się czego*] »podług łaski ... podług dłuğu, powinności« (2): *BudNT Rom* 4/4; Lecz robiącemu/ zapláta nie bywa poczytána podług łąłki/ ále podług powinności [*non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum*]. *WujNT Rom* 4/4.

Wyrażenia: »wedle bogatej łaski« (2): *NiemObr* 70; W którym mamy odkupienie przez krew iego (odpułzczenie grzechow) wedle bogátej łąłki [*secundum divitias gratiae*] iego. *WujNT Eph* 1/7.

»wedle łaski Bogu, bożej« = *secundum gratiam Dei Vulg, Polant* (2 : 1): Wedle łąłki Bożey ktora mi ieft daná/ iáko mądry budowniczy záłożyłem grunt *BibRadz 1.Cor* 3/10; *BudNT 2.Thess* 1/12; *WujNT 2.Thess* 1/12.

»wedle łaski świętej« [*szyk 1 : 1*] (2): ále [!] iż ieft nieſkończone miłofierdzie proſſę moy pánie aby żywot moy według łąłki fwey świętej raczył poſtánowić. *RejPs* 187; *RejZwierc* 240.

»wedle wielkiej łaski« (1): SMIłuy ſię nádemną Boże/ wedle wielkiej łąłki twoiej *ArtKanc* L20.

Szeregi: »według Boga a łaski jego« (1): według Bogá á łąłki iego/ narod z Izááká y Iákobá/ Bogu do chwały iego obrány/ w błogofłáwieńſtwie duſznym przodkował *PowodPr* 13.

»według łaski i miłofierdzia« (1): Ale ty Pánie Boże náłz według wżzey łąłki y wielkiego miłofierdzia twego obchodziłſ ſię z námi. *BudBib Bar* 2/24[27]. ~

»z łaski« (950): a pán iezus z fwe łalki nás oſwiéci/ ij na duſfy vzdrowi. *OpecŻyw* 62, 16, 38v, 40, 48; *OpecŻywPrzedm* C4; duch ſzwąty [...] chczyal z łalky fwey ukazacz myłofyerdzye fwe nath czyerpyączem ſthworzenyem *PatKaz II* 54; *MiechGlab* 69; Rozmnożył go y wfláwie/ ná wſfelikie ſtrony Nábwáwił go złałki fwey/ bárzo mądryy żony *KlerWes* Av; *RejPs* 60, 94, 96v, 113v, 126 (12); *RejJóz* A5v, I6; *SeklKat* A4, V3; By był pan Bog złałky fwoiej Nieobácył myfli twoiej *RejKup* q6, d2, e8, m8, O, p7 (10); *MurzNT* 78v; *BielKom* G5; *LubPs* A3v, D2v, F4. G, Nv (20); *KrowObr* 65; *RejWiz* A4, 2v, 49v, 152v [2 r.], 153, 155, 175v; Abowiem z łąłki ieſteście przywiedzieni ku zbáwieniu przez wiárę [*Gratia enim estis salvati per fidem*] *Leop Eph* 2/8, *Gal* 1/15; *RejZwierz* 108; *BibRadz* *7; *BielKron* 2, 343; *OrzQuin* G4v; *Prot* B2v; *RejAp* AA6v, [Ff5]; *RejPos* A3, 75, 104v, 137v, 141 (17); *BiałKat* 28v, 83v; *KuczbKat* 360; *RejZwierc* 35, 119, 128, 146, 188 (9); *WujJud* 110, 234v; *WierKróc*

B3; *BudNT Rom* 11/5, *Eph* 5/1 [4/32]; BOg z łáki fwey grzechy odpufzcza *CzechRozm* 213v, 1, 59, 86v, 90v, 115v (18); *KarnNap* E2v; Prowadź mię wedla fzczyréy prawdy fwoiéy/ Bo comkolwiek ieft/ ieftem z łáki twoiéy. *KochPs* 34; Wróciłeś mi powagę/ y mieyfce vczciwé/ Poćiefzyłeś z łáki fwey ferce frálowliwé. *KochPs* 104, 8, 28, 39, 47 [2 r.], 60 [2 r.] (13); *SkarŻyw* 261, 329, 484, 519; *KochTr* 19; *CzechEp* 34, 337, [414]; *CzechEpPORz* *2v; *NiemObr* 5; Kogo z łáki łam Bóg rzádzi Słowem fwym ten nie zábładzi *KochMRot* A2v; *WisznTr* 23; *KochPieś* 36, 72; Nie chcę ia śmierci grzeźnego/ owfzem z łáki czekam go/ by vznał Paná fwego. *ArtKanc* N18, A15, B19v, C17v, E6v, G14 (15); Záthym fie miey dobrze/ á Pan Bog z łáki fwey niech thobie y wfzytkim twym ípráwom błogofłáwi *Phil* S4v; *GrabowSet* V; *KochFrag* 14, 29; *LatHar* 69, 270, 387, 418, 428 (14); *WujNT* 536, *Rom* 5/15, s. 560, *Gal* 1/15, s. 696, 742; *SiebRozmysł* A2v, B3; *SkarKaz* 353b, 458b; *CzahTr* B2, B2v, H3v; *GosłCast* 11, 19.

~ z łaski przeciwko komu (1): ten niebiefki dar [władza odpuszczania grzechów]/ [...] z ofobliwey przeciwko nam łáki Bożey ieft Kościołowi dárowány *KuczbKat* 85.

W połączeniach szeregowych (4): yfz czo mamy to wfzytko fyey pomoczy a łáky mylofyerdzya mamy *PatKaz III* 92; Oto go obiecuie ochłodzić wodą żywą dármó á z łáki á z miłofierdzia fwego. *RejAp* 195; *SkarKaz* 311a, 312a.

W przeciwstawieniach: [Z rzeczownikami oznaczającymi karę] »z łaski... z gniewu (a. rozgniewania) (6), z niełaski« (7): *RejPs* 153v; *RejKupSekl* a4; *OrzQuin* Sv [2 r.]; iáko małz vżywáć nádánego dobrá fwego od Páná twoiego/ á iáko ie małz rozeznáć/ iefli ie małz z łáki á z niełáki iego. *RejPos* 165; *SkarŻyw* 294; Z gniewu drugim nie z łáki pan Bóg síłá dáie/ Bo ciężłza tá nędzá/ co po pánftwie náftáie. *GórnTroas* 23.

[Z rzeczownikami oznaczającymi zabiegi człowieka] »z łaski... z zasługi (i godności) (15), z uczynkow (dobrych) (13), bez pracej« (27): to wfzytko przed ítworzenyem ízwiyata pan bog frzádzyl s fwey uyelkyey łáky a nyezmeý załlugy *PatKaz II* 36v; á kto zanie [za grzechy] chce doflić czinić ten niewierzy aby mu ie Bog odpufczył doftatecznie/ nierozdzielnie zláki fwoiey/ nie znałzey załlugy. *SeklKat* R, Y; *MurzNT* 96; Abowiem pámiętałeś ná tho/ iżeś nalałl bes wfzelákiey godności/ pracey/ y załlug twoich/ s íftzerey łáki Bożey/ on íkARB íkryty/ y kołftowny/ ktory Pan Bog zákrył od mądrych *KrowObr* C, 61; *BibRadz Rom* 3 arg; *BiałKat* 28v; *WujJud* 111v, 112; *WujJudConf* 67v; *RejPosWstaw* 21v; małz [...] Bogá iáko lekárzá mądrogo/ dobrotliwego/ y z łáki fwey o cię fie procz twey godności y załlugi ítáráiącego vpátrowáć y poznáwáć. *CzechRozm* 206, 116v, 205, 207 [2 r.], 208, 208v (11); A ieflić z łáki [zostali zbawieni]: iużci nie z vczyнков [Si autem gratia, iam non ex operibus]: bo ináčzey łáfká iużby nie byłá łáfká. *WujNT Rom* 11/6, s. 563 [2 r.], 671.

[Z rzeczownikiem oznaczającym nakaz] »z zakonu ... z łaski« (1): A tę ípráwiedliwoć y duchá tego nyemamy z zakonu/ ále z łáki bożey przez wyáre w páná Kryftulá *KromRozm II* n2.

[Z rzeczownikami oznaczającymi przyrodzony sposób otrzymania czegoś] »z łaski ... z natury (2), z powinności (2), z przyrodzenia« (5): A [Jezus] z przyrodzenia fwego zadnego grzechu nie miał, Matuchna iego tez grzechu nie miała ale nie z przyrodzenia fwego telko z łaski bozey. *WróbŻołt* Ev; My theż y ípráwiedliwoć/ y dobroć/ y nieśmiertelnść mamy/ przez Kryfthułá z łáki/ ále nie

z natury iáko Syn. *GrzegRóżn* D3v; *CzechRozm* 211v; *LatHar* 286; Bo táki człowiek przywłázcza łobie wípráwiedliwienie iákoby z powinności/ á nie iákoby z łálki y łzczodrobliwości. *WujNT* 536.

W tytułowaniu osób posiadających wysokie godności [w tym: z łaski bożej krol (75), (arcy)biskup (18), książę (5), krolowa (4), c(es)arz (2), pan [czego] (2), kapłan, kardynał, krolewic, opiekun, sułtan] (112): Wedlye nayałznyeszego xyaszaczya a pana pana Sigmuntha złałky Bozey krolya Polłkyego [odpowiadam] *MetrKor* 34/288, 61/222v; Iam pan Vyelky Svłthan Svleyman zbozey łálki pyłzyny panu Vyelkiemv myedzy chrzełczyanłkyemy pany Wmyełzyałzowey vyerze *LibLeg* 7/67v, 6/77v [2 r.], 11/106v, 164v; *ComCrac* 11; Sigmvntowi Starłzemv y Zigmvntowi Aygvłtowi Zynowi/ Złałki Bożej: Krolom Polłkim/ [...] Panom moim miłłciwym łzczęłcia/ zdrowia y dłułego panowania W.K.M. žyczy. Ian Seklucian. *SeklWyzn ktv*; *MurzNTSekl* A2; *GliczKsiąż* A2; *UstPraw* Kv; *BibRadz* *2; Wafil Iwánowic z łálki Bożej/ wielki Carz Mołkiewłki/ Wołodymirłki/ Nowogrocki/ [...] y włzytkiey Rułi Pan: Przywłázczył łobie Krolewłki Tytuł álbo napis/ z łálki Bożej/ ále mu ták nie piłze žadny iny Krol álbo Kfiáżę/ tylko Miłtrž Liwłáncki. *BielKron* 429v, 298, 370, 429v; *KochSat ktv*; *SarnUzn* A2; *GórnDworz* A2; *KwiatOpis* B2v, [C2]v, Dv; *BiałKaz kt*; *StryjWjaz kt*; *SkarJedn* A4, 289; *KochPs* 2; Ia Bonifacyułz z łálki Bożej Biłkup/ obiecuię tobie błogosláwiony Pietrze/ iłz iá záchowác mam włzelká wierność y łzczerość wiáry łwiętey powłzechney *SkarŽyw* 520, A2; *ZapKóścier* 1582/32v; *StryjKron* 747; *KmitaPsal kt*; naniektorych dobrach złaski Bozey Krolowa Anna Prawo dożywotne y summę wianná mieć raczy. *ActReg* 45, 143; *WysKaz kt*; WSzytkié práwá przerzeczoné/ My Alexánder z łálki božey Król [Nos Alexander, Dei gratia Rex JanStat 139]/ z zwyczáiów ták Ziemłkich iáko Grodzkich łádów žiemie Krákwłkiéy zebráliłmy *SarnStat* 59; Włádyłław z łálki Božey łwiętego Kołłiołá Gniéźniéńłkiego Arcybiskup y Primás/ Ian z téyże łálki Božey Włócláwłki/ Andržy tákże z łálki Božey Poznánłki/ Kołłiołów Biłkupi *SarnStat* 383, *3, 8, 11, 27, 179 (72); *SiebRozmyłł* A; *KlonKr kt*; *SkarKaz*)(2).

W charakterystycznych połączeniach: z łaski doczekać, dostać (otrzymać) (2), dostąpić [czego] (3), obdarzać (2), odpułcić ((odpuszczáć) grzechy) (9), pocieszyć (3), (po)darowác (4), uchowác (zachowác) (2), wysłuchać, zbawić (wybawić) (6), zbawiony (wybawiony) (4).

*Wyrażenia: »z łaski bożej, boskiej, (miłłego) (Pana) Boga (Ojca)« = gratia Dei Vulg, PolAnt; divinitus Mącz [szyk 348 : 16] (334 : 7 : 23): PatKaz II 35, 37v, 66; Dobrze łię nám z łálky božé łtałł/ Ze łię trudnołciam w czas zabiežáłł *KlerPow* 10; *WróbŽółt* Ev; *RejPs* 62; *SeklWyzn* f4v; *RejKup* i5v; *Diar* 76 [2 r.]; *GliczKsiąż* M6 [2 r.]; Dokończenye z łálki Božey Płáłterzá włlytkyego, *LubPs* gg, Z5; *KrowObr* C, 59 [2 r.]; *RejWiz* A4v, 104, 194v; *Leop Eccli* 34/13; *RejZwierz* 47; Z łámey łálki Božey człowiek bywa wybáwion od zdrády niewiełłciéy. *BibRadz Eccle* 7 arg, *5, 1.Cor 15/10, *Hebr* 2/9; mielilłmy łie dobrze ná zdrowiu/ y ná włzytkich rzeczách w tey drodže/ z łálki Božey y Kniázá wielkiego. *BielKron* 434v, 299v, 412v, 415, 421v, 422v; *GrzegRóżn* Iv; *Mącz* 91c [2 r.]; *OrzQuin* I2, Sv [3 r.], [Aa6]; *Prot* Av; *SarnUzn* Cv, F6v; *RejPos* 21, 147v; *BiałKat* 28v [2 r.], 223v, 386; *Grzegłm* 51; *KuczKat* 85, 405; *RejZwierc* 13v, 34v, 60v, 66, 184 (10); Táłkże y my niechodžimy z łálki Božey drogámi Oycow náłznych/ ktorzy przed łżełłciá łet lat bálwány chwalili. *WujJud* 40, A7, A8v, 81, 109v, 110 [2 r.] (14); *WujJudConf* 98, 102, 110; *RejPosWstaw* 22, [41³]; *WierKróc* Av; Tyle tedy ile z łálki miłłłego Bogá moc będeł/ zacnołł y cnoty/ Krolá Páná mego y walžego zmarłłłego/ powiedác y zálécác*

będę. *BiałKaz* H2, F4, H3v, H4, L4; *BudNT przedm* a3, cv, k. Ff6; *StryjWjaz* C2v; *CzechRozm* av, 61, 68v, 89, 97 (25); *KarnNap* A2; *ModrzBaz* 70; *SkarJedn* 294; *SkarŻyw* 99, 142, 193, 292, 544; *ZapKościar* 1582/27v; *StryjKron* A3v; Bo o ty docześnie świątá tego fráfzki/ nigdym fię z łáfki Bożey z żadnym nie wáfzł *CzechEp* 8; Myłmy z łáfki Bożey nikogo nie záfili/ áni maiętności iego wzięli *CzechEp* 165, 7, 11, 55, 66, 68 (29); *CzechEpPORz* *7, *7v; *NiemObr* 4, 6, 12, 16, 19 (37); *ReszPrz* 24, 25, 67, 97; *ReszList* 173, 185; W polu téz báfzo dobrze z łáfki Bożey wáfzł *PudlFr* 8; *ArtKanc* L7v; *GórnRozm* C2v, D2, F4v; *ActReg* 133, 164; Nie zeydę z świątá: áz hoynie/ dobrego/ Záfzywę/ z łáfki Bogá wáfzchmocnego. *GrabowSet* D2v; *OrzJan* 65; Pewienem z łáfki Bołkiey twoiey/ grzełzny człowiek/ wiekuiłtego zbáfwienia *LatHar* 236, +7v, +11v, 35, 56, 320 (9); *WysKaz* X3; *JanNKar* D2v; Lecz to com iefł/ z łáfkim Bożey iefł *WujNT* 1.Cor 15/10, *przedm* 8, s. 314, 530, 544, 564 *marg* (12); *SarnStat* 85, 93, 882; *PowodPr* 60, 64, 76; *SkarKaz*)(3v, 353a, Oooo2d; *VotSzl* A2v, C4v; *CiekPotr* 24, 87, 90; *PaxLiz* B2v, Cv; *SkarKazSej* 692b, 693a, 694a; Iedź gdzieś wmyłł/ iedź w Bożą godzinę Cnotliwy ziemku/ á obcá rodzinę Karnm chlebem fwoim/ gdyż táf z łáfki bożey Przedáfz go drożey. *KlonFlis* D4v. Cf *Formuły*.

»z łaski (Pana) Chrystusowej, Jezusa (Chrystusa)« (3 : 2): *OpecŻyw* 56; *WujJud* 101v; *LatHar* 657; *WujNT* 564; Bo to co iefł w zakonie y v Prorokow z ftrony cnot y vczynkow dobrych piłano: z wiefłzáf to powinnołciáf Chrzełłcijáfnie pełnić mamy/ máiac łáfkę y pomoc z wiáfry/ to iefł z łáfki Chryłtułowej y z pomocy iego/ ktorey oni nie mieli. *SkarKaz* 311a.

»z łaski daremnej« [szyk 2 : 1] (3): *RejPosWstaw* 22; *CzechRozm* 207; [Bóg] Zołtáfwiłfzy inne [z ludu żydowskiego] w ich łlepoćie [...] Wziáfwłfzy ná ich mieyfce Pogáfny/ z łáfki fwey dáfremney. *WujNT Rom* 11 arg.

»z łaski darownej« (1): ktorzyby fię znáfli być vłpráfwiłwionymy z łáfki darowney Bożey/ przez Iezufáf Chriłtułáf łpráfwiłwego *CzechRozm* 211.

»z łaski dobrotliwej« (1): ten Pan bez wołáfnia/ bez náfzekáfnia wielkie⁸⁰/ łam z dobrotliwej łáfki fwoiey okáfzáf to raczył/ iz on záfwłdzy pieczáf ma o nędznym człowieku *RejPos* 221v.

»z łaski Ducha łwiętego« (2): *RejPos* 140; cokolwiek máiał/ tego z łáfki y z dáfru Ducháf S. dołtáfli *KuczbKat* 65.

»z hojneł łaski« (1): Gdyż z iego hoyney łáfki wáfzlyfcy tu żywiemy. On poczáftku ni końcáf nigdy mieć nie będfzy *RejWiz* 52v.

»z litołciwej łaski« (1): Z Litołciwej łáfki twoiey/ Páfnie Boże náfz/ ráfcz rodźice moie/ [...] od grzechow wáfzelkich/ y bronieć/ y oczyłłć *LatHar* 629.

»z łaski miłołciwej« (1): dźiedzictwa niebędfáf mieli/ poniewáfz zuczynkow zakonu chcáf być zbáfwięni/ a niezobietnice a łáfki pańłkiei miłołciwy *MurzNT* 96.

»z nieskończoneł łaski« (1): Ti też moi páfnie zniełkończonei łáfki twey nieomiefłzkáfway ráfowáfć mię *RejPs* 100v.

»z łaski niewidomeł« (1): Czo nas pan gdy zakon dáfval Syrokos wlytkiem zeznáfval. Ze grzechy bywáfáf łgladzony Ziego Łáfki niewidomey. *RejKup* Nv.

»z niewymowney łaski« (4): Pod czałem dáfł mi bóg ocietz wáfłchmogáfcy z fwe niewymowné łáfki/ fwego iedynełgo ij milęgo fyna *OpecŻyw* 89; *MurzNTSekl* A2; *BiałKat* 211; *WujNT* 520.

»z łaski niezmiernej« (3): Nawiedziłeś grzeźne tu w tym to więzieniu/ Z fwey łalki niezmierney wżem ku wykupieniu *ArtKanc* A14v; *LatHar* 220; *PaxLiz* C3.

»z łaski obfitej« [szyk 2 : 1] (3): *GroicPorzRej* C4; *RejPosWiecz*² 92v; Z Wyfokości nawyflzzy Pan ftworzyciel zyemie/ Z łalki fwoiey obfitey wżyczylci wiele. *RejZwierc* 266.

»z łaski ojcowskiej« (2): mnie iednemu/ miedzy infzymi mnogimi y zacnymi poſlednieyżemu/ raczył Pan Bog moy z łalki fwey oycowſkiej błędy Autichriftowe [!]/ pokazać *CzechRozm* A4, 268v.

»z osobliwej, osobnej łaski« [szyk 11 : 1] (7 : 5): *PatKaz II* 37v, 66; ty łam miły panie z ofobliwey łaski fwey poſtanowiłeś mię w takiej nadziei, która mie nigdi nie poſromoci *WróbŻołt* B7v; *KromRozm III* M3v; *BielKron* 299v; *Mącz* 91c; *KuczbKat* 85; *SkarJedn* A6; *SkarŻyw* 26; *OrzJan* 65; *LatHar* 500; *WujNT* 564.

»z łaski pańskiej, Pana« [szyk 56 : 3] (36 : 23): *ForCnR* C3v; *RejPs* 46, 168v; *RejJóz* L2v, P7; łaczem mowił z Apoſtołem. [...] Ktory Złalky Pana mego Domnie feſłan obłędnego *RejKup* x2v; *MurzHist* C2; *MurzNT* 96; *LubPs* Bv, K2, M3v, X4, Y5 marg, hh2; *RejWiz* A4, 100v marg, 151v, 157v marg, Cc4v, Cc5; ale iuz z łalki Pańskiej co daley to więcey iálność prawdy Pańskiej zgania ty ciemności *RejAp* 136, AA3v, 3, 112v, 146; *RejPos* A3v, 39v, 40v, 72v, 74v (17); *RejZwierc* 3, 86v, 88v, 106v, 255; *RejPosWstaw* [21²]v; Wróc łye do wczáfu łwego/ duſzo vtrapiona/ Gdyś z łalki pańkiéy ofwobodzona. *KochPs* 176, 171; *KochPieś* 32; *ArtKanc* Lv; wy Pánowie Rycérſtwo: pokiłmy z łalki pańkiéy wżylcy wcale/ póki zupełną Rzeczpołpolitą trzymamy: [myślmy] *OrzJan* 69, 67, 69, 92; *LatHar* +8v, 201; *CiekPotr* 90.

»z szczerzej (a. szczyrej) łaski« [szyk 16 : 3] (19): *MurzHist* C2; *KrowObr* C, 59; *RejAp* 188; *RejPos* 310v; *BiałKat* 28v; *WujJud* 111v; *WujJudConf* 67v, 102, 110; *RejPosWstaw* 21v; *CzechRozm* 266; Ten [Bóg] nas z łalki łwéy łzczyréy opátrować będzie/ Póki żywotá człowiekowi zbędzie. *KochPs* 72; *LatHar* 673; Chriſtus według obietnic oycom vczynionych przepowiedał Zydom. A Pogánom Apoſtołowie/ z łzczeréy łalki bez obietnic żadnych. *WujNT Rom* 15 arg, s. 536, 564 marg, 671, Ccccc4v.

»z szcudrobliwéy łaski« (1): á ón grzeźnym zwykl grzechy odpufzcząć z łzcudrobliwéy y z niewymownéy łalki fwoiey *BiałKat* 211.

»z łaski świętej« [szyk 39 : 3] (42): *FalZioł* +2; *RejPs* 17v; *RejKup* n6; [usprawiedliwienie] nam Pan Chryſtus śmiercią ſwą okrutną u Boga Ojca Swego zaſłużył a nam z łaski ſwey świętej dobrewolnie darował. *Diar* 70; *GliczKsiąż* O; *LubPs* A3v, I3v; *OrzQuin* G4v; *SarnUzn* C5; *RejPos* A3v, 42v, 72v, 75, 83 (16); *RejPosWstaw* 22v; *MycPrz* II D2; *CzechRozm* A2v; *WerGość* 207; *ArtKanc* A18, K8v, N4v; przedſię iednąk z łalki iego świętey wiele tákich ieft/ ktorzy nád cześć y miłość Pána łwego/ nic miłzego ani droźzego ná tym ſwiecie łobie nie poważaią. *WysKaz* X2v; *SiebRozmyśl* B2v, E4; *VotSzl* A2, A2v, D4, F; Zá czym day Pánie Boże abyś W.M. moy Mciwi Pan z łalki iego świętey łzczeſcia przeciwnego vznąć nie raczył *CzahTr* A4; *PaxLiz* D3, E2.

»z łaski umiłowany« (2): wielom infzym ludziom/ z łalki Bożey vmiłowánym należy/ aby po tym żywocie/ po wzbudzeniu od vmárłych/ wiecznie żywiąc ná niebie krolowali *CzechRozm* 124v; *WujNT* 194.

»z wiecznej łaski« (1): Bo ty/ mój panie/ z wieczny łaski swojey/ Nieprzepamiętałz w grobie
dużze moiey *KochPs* 20.

»z wielkiej łaski« [szyk 9 : 2] (11): Tu rozmyślano flodkie anieskiee śpiewanije/ ij ijch z bożego
narodzenia wefolę radowanie/ ktoreż wefelę też nám pán boug da po tym żywocie z łaski swee wielkie.
OpecŻyw 16v, 143v, [170v]; *PatKaz II* 36, 36v; *RejJóz* P7; *OrzRozm* Q4v; *RejZwierz* 169; *BudNT*
Ff6; *CzechRozm* 214v; SCzęść Pánie potomkowi łágiełłá świętego/ Ktory ieft obran z łaski wielkiej
Pánie twoiey *KmitaPsal* A3.

Szeregi: »z łaski, daremnie; daremny i z łaski« (2 : 1): żywot śpráwiedliwy y pobożny/ [...] w
miłosci należę/ á ząplátá kthorą Bog oddáie swoim/ iefthci dáremna y z łaski *BibRadz* II 17b *margin*;
Leop A3v; *CzechRozm* 119.

»darmo, (a) z łaski« = *gratia per gratiam* *Vulg* (10): Wfzyfcy zgrzełzyli/ y złupieni łá z chwały
Bożey/ á bywáią wśpráwiedliwieni DARMO/ z łaski iego *KrowObr* 56, 43, 44, 55v; *RejAp* 45v; *BiałKat*
28v; *WujJud* 112; *CzechEp* 188; Gratis – Darmo, z łasky. *Calep* 463b; *WujNT Rom* 3/24.

»z łaski i (a) daru (a. darowania)« [szyk 7 : 2] (9): *KrowObr* 59; *BiałKat* 158v; *KuczbKat* 65; *WujJud*
108v; Przetoż cokolwiek w nas ieft dobrej śpráwy/ nie z nas ále z dáremney łaski á dárú miłego
Bogá. *RejPosWstaw* 22; *CzechRozm* 53; *KarnNap* A2; *SkarKaz* 349b; załługi/ ktorými do żywotá
przychodzimy/ łá z łaski y z dárú Bożego. *WujNT* 544.

»z łaski a (i) dobroci« [szyk 6 : 1] (7): *RejPos* 140, 147v; tu dla nas przyśc raczył ná fwiát/ y sftác
fie prawdziwym człowiekiem/ nie przymużony żadną załługą nászą/ ále s łczyrey łaski á dobroci
swoiey. *RejPosWstaw* 21v; *CzechRozm* 266; Day z łaski á dobroci/ mnie też pożyteczne Było/ coś
ludu śwemu dał/ zá fkarby wieczne. *GrabowSet* Pv; *WujNT* 520; *SarnStat* 1002.

»z łaski a z dobrodziejstwa« (2): ták długo płákáłá [*Magdalena*] y nog Páná śwego/ áż zálie znowu
było zápalone á oświecone ferce iey z łaski á z dobrodzieystwá Páná śwego. *RejPos* 339, 40v.

»z łaski i dobrotności« (1): á ftąd mu fie tá miłość vmnożyć musi/ gdy pirwey s łczyrey łaski á
dobrotności Pánfkiey pozna ono Boskie miłofierdzye iego nád łobą *RejPos* 310v.

»dobrowolnie, (a) z łaski« [szyk 2 : 1] (3): Gdyż on ták dóbrowolnie á z łaski swoiey vmiłował
wierne swoie/ że im y Anyoły swoie przydáć raczył/ poruczáiąc im mocną stráž/ pilność/ á opiekę
nád nimi. *RejPos* 304v, 248v *margin*, 310v.

»z łaski a (i) z miłosierdzia« [szyk 65 : 2] (67): *SeklKat* S4; I ptaskyż był naprzykład dał Iż żadny
nieżął ani Sjął A wzdy ty ziwifś kazdego Złasky/ z Miłofierdza śwego *RejKup* cc3v; *RejKupSekl* a4;
GliczKsiąż C3; *LubPs* B, Y4; rácz ie [*kacerstwo a bluźnistwo*] vmierzyć z łaski á z miłofierdzia śwego
świętego. *RejAp* 197, BB5v, 28v [2 r.], 138, 158, 161v, 174; *RejPos* A3v, A6v, 48, 51v, 69 (44);
*RejPosWiecz*² 90v; *BiałKat* 41; *RejZwierz* 2v; *RejRozpr* c4v; *RejPosWstaw* 42v; *CzechRozm* 251; A
wiernych Pánfkich duże z łaski y miłosierdzia iego/ niech odpoczywáią w pokoju. *LatHar* 21, 625;
WujNT 564.

»z łaski, (a, i) miłosci« [szyk 4 : 1] (5): *GliczKsiąż* G5; Co on záś wfzyftko czyni z oney wielkiej łaski
y miłosci fwey/ ktorą nas dárował przed czáfy wiekuiłtymi *CzechRozm* 214v, 214v, 261; *PaxLiz* E2.

»z obietnice a (i) łaski« [szyk 2 : 1] (3): *MurzNT* 96; *RejPos* 132v; kiedy z dobrym fumieniem modlitwę czynisz [...] pracą twoją/ z załugami Syna Bożego złączoną/ niebieską koroną/ z obietnice y łaski Pana twe⁸⁰ łobie wyfluguiesz. *LatHar* +8v.

»z łaski i obrony« (1): Dla chwały twojej/ która jest w tej ziemi twojej szczeniowa/ y która z łaski y obrony twej od tyle set lat kwitnęła/ aby nie wstawiała *SkarKazSej* 663b.

»z przyjaźni abo łaski« (1): z przyjaźni abo łaski przebywającego we krzu/ to błogostwienie przyjdzie na głowę Iozefową. *CzechRozm* 50v.

»z łaski i z ratunku« (1): a iżby mocniejszy byli przeciw pokufam ducha złego/ y przeciw wszystkim strachom jego/ mając pociechę z łaski y z ratunku Bożego. *KarnNap* E3v.

»z łaski i szczodroblewości« (2): dla ciebie z szczerą łaski y szczodroblewości swojej/ wszystkie rzeczy/ niebieskie y ziemskie sprawił. *LatHar* 673; *WujNT* 536.

»z łaski a (i) wolej« [szyk 2 : 2] (4): IZ pan Bog z łaski a wolej swej świętej chce tho myć po nas każdym człowiecze/ abyśmy co czynili wprace jakye/ wrędy/ a sprawy nie wdawali *GliczKsiąz* O; *WujJudConf* 67v; *CzechRozm* 116v, 209v.

»z łaski a względu« (1): wielki a znanyenity daa skarb rodzicy [...] posiadają/ gdy ye pan Bog z łaska względu swego płodem opatrzy *GliczKsiąz* Cv.

Cf »z łaski dawać«, »z łaski pomoc«, »z łaski dorzucić«, »z łaski mieć«, »z łaski sprawić«, »z łaski użyć«. ~

»przez łaskę« = *in gratia* *Vulg*; *propter gratiam* *PolAnt* (62): PAnie Iezu Kryście/ ieniesz na mękę przyśledl dobrowolnie. Przydzi też mnie mizernemu przez łaskę w serce moje. *OpecŻyw* 72v, 90v; [o Maryi] yam była (wbofthwy) a bog był uemnye przez łaskę *PatKaz II* 67v, 28; *PatKaz III* 129; *WróbŻółt* 006v, pp5; *RejPs* 99v; *BibRadz I* 8b marg, 2.Tim 2/1; *HistRzym* 40; *BiałKat* 58v; *BudNT Rom* 15/15; Profiem cię gospodarze/ przez tę łaskę którą cię dobry y wżechmocny Bog wyniosł/ [...] abyś nam v niego vprosiła y ziednała/ [...] żebyśmy kiedy wcześnicy wieczney odpłaty zostali. *SkarŻyw* 337, 456, [474]; *CzechEp* 195; *GrabowSet* T3v; *LatHar* 23, 231, 628; *WujNT* [405], 474 marg, 2.Thess 2/16 [15]; *SiebRozmyśl* E3v; *SkarKaz* 349a.

~ W przeciwstawiach: »z natury, podług przyrodzenia ... przez łaskę« (2): Rzek by my tu jako to mogło bycz odpouyedam yż nyepodług przyrodzenia ale przez barzo ołobną łaskę bożą *PatKaz III* 112; *KarnNap* A4.

Wyrażenia: »przez łaskę bożą, Pana Boga« (6 : 1): *PatKaz III* 112; *HistRzym* 4, 47v, 99; gdy nie będą oczyścione oczy nasze przez łaskę Pana Boga naszego/ nic widzieć/ ani zrozumieć nie możemy. *RejPos* 129; [uczynki dobre] y z wiary pochodzą/ y dzieją się w łasce y przez łaskę Bożą *WujNT* 563, 533.

»przez łaskę Chrystusową, Pana (Jezusa) Chrystusa« = *per gratiam Domini Iesu Christi* *Vulg* (2 : 6): *WujJudConf* 94v; *KarnNap* A4, A4v; *SkarŻyw* 136; zachowanie jego [przykazania] jest sprawiedliwość: a iż się to w człowiecze Chrześcijaninim pełni przez łaskę Chrystusową *WujNT* 550, 411, *Act* 15/11, *Rom* 6 arg.

»przez łaskę Pana« (2): Gdyż przez twoją prawę wiarę Ty mozesz przyczynić miarę Is przez łaskę Pana swego Doydzies zbawienia wiecznego. *RejKup* m8; *RejPos* 112v.

»przez niezmierną łaskę« (3): *BierRaj* 17v, 21v; Przez niezmierną łalkę/ y niewypowiedzianą chwałę twoię/ Wybaw. *LatHar* 342.

»przez barzo osobną łaskę« (1): *PatKaz III* 112 cf *W przeciwstawieniu*.

»przez łaskę świętą« [szyk 1 : 1] (2): Mowifz przez Proroki do nas/ iż przez fwoię fwiętą łalkę łam z námi miefzkafz *ArtKanc* H16; *SiebRozmyśl* E3v.

»przez uprzedzającą łaskę« (1): rácz dobre chęci/ y myśli náfze/ ktorými nas przez vprzedzającą łalkę obfyłafz/ przez gotową pomoc do końca fzczeńliwego prowadzić. *LatHar* 358.

»przez wielką łaskę« (2): *PatKaz I* 18v; A profzę cię/ przez ták wielką łalkę/ która z boku twęgo náświętżęgo wypłynęła ku poćiefze y ozdobie kościoła twęgo świętęgo *SiebRozmyśl* Ev.

Szeregi: »darmo, przez łaskę« (2): Vfpráwiedliwieni dármo przez łalkę ięgo [*gratis per gratiam*]/ przez odkupienie ktore ięft w Chryftufie Iezufie *Leop Rom* 3/24 [*przekład tego samego tekstu*] *SkarKaz* 349a.

»przez łaskę i dobroć« (1): O národzone dziećię/ wygládz z nas grzechy wfzyftkie/ przez łalkę y dobroć twą/ przyimi nas w chwałę wieczną *ArtKanc* B4v.

»przez łaskę a miłosierdzie« (1): [*ludzie*] z náture fwey/ niemáią żadnego ku zbáwieniu przyftępu/ ále go tylko przez łalkę á miłosierdzie Pána Iezu Chrifta Zbáwiciela náfzego fzukác y doftawác mużą. *KarnNap* A4.

»przez łaskę a (i) miłość« [szyk 2 : 1] (3): *OpecŻyw* 183v; *PatKaz II* 44; iákoś powinien wdzięcznie przyiác ták zacnego gofcia [*Krystusa*]/ ktory duchownie przez łalkę á przez miłość fwą zázwdy fie bierze do ciebie á do przybytku fercá twoiego. *RejPos* 3v.

Cf »przez łaskę dać«, »przez łaskę mieć«, »przez łaskę sprawić«, »usprawiedliwić przez łaskę«. ~

»z łaską« (12): *RejJóz* B6v; Ták żyw ftale ná zyemi iáko człowiek cały/ Chcefzli by cie niebiofa z łalką požádály. *BielKom* C6; *RejWiz* 178v; A ia nędzny robak/ cóc Pánie przynofzę? Bol/ wzdychánie/ z łkániem/ przyimi z łalką profzę *GrabowSet* K2.

~ *Wyrażenia*: »z łaską bożą« (3): bo thi wfchitky Zyemye zláfką Bożą przes mocz y przes schablię swoye wzyelyfmi *LibLeg* 11/88v; *WujJud* 80v; *WysKaz* 27.

»z łaską pańską« (2): Ale gdy fie kto pięknie/ łam rozmierzyć vmie/ [...] W boiázni z łalką Pánfką/ ták tego vżywa/ Ten rofkołz nád wfzyftkiemi/ rofkołzámí miewa. *RejZwierz* 135, 135.

Szereg: »z łaską i mocą« (1): Lecz áplikacyą tym fpořobem oddáiemy [...] vcżynkom náfzym/ z łalką y pomocą Bożą vczynionym vtrápienie iákiekolwiek nam przynofzącym. *WysKaz* 27.

Cf »z łaską karać«. ~

»za łaską« (128): A zá łalką twoią ieden krok moy nie vftápi zdrogi fpráwiedliwofci y będę miał przecz wyfláwiác wielmożność twoię *RejPs* 38, 26; Práwye mi zá łalką yęgo me cyáło kwitnęło *LubPs* G3v, M3, O3, O4v, ee5; Zá co my wierni/ á zá łalką ięgo/ oświęceni prawdą POLacy/ dziękiuymy Pánu Bogu/ iż nam dał vrzędnégo do Polfki Kápłaná *OrzQuin* X4v; *Górndworz* Gg4; *RejPos* A3; *ArtKanc* M6v; *WujNT* 365, 398; *SarnStat* 986.

~ *Wyrażenia*: »za łaską bożą, boską, (mięgo) (Pana) Boga (Ojca)« = *Dei gratia Vulg, JanStat; Deo favente a. volente Miech* [szyk 85 : 2] (61 : 9 : 17); *FalZioł* V 90v; [*bywało wiele pań*] ktore rozumem fwym chwalebnie fie fprawowały fnadz lepiej niż drudzi mężowie (o ktorýchże w richle za łalką

Bożą xięgi polłkie będą wydane) *GlabGad* A2v, A3v; A Lech z Czechem wrichle pothym wedle nich poiedli ziemie pułte w ktorych miełzkaia y będą wiecznie trwać za łaską Bożą. *MiechGlab* 51, 43; *WróbŻolt* A3v; Iam rofkazał wołkvw łwemv tich przywiedzionych wyezniow łczynacz a za łaską bołką włzitke zyemie wegierłką wzyalem *LibLeg* 10/147v, 10/69, 95, 147, 148; *MurzHist* I3; *Diar* 67; *GliczKsiąż* I7; *LubPs ktv*; *GroicPorz* B4v; *Leop* 1. *Cor* 15/10; *BibRadz* *5, 2. *Esdr* 2/8, *Iudith* 13/22; *BielKron* 224, 407, 424v, 448v; Fac plane ut valeas nos ad summum, Miey łie dobrze my za łaską bożą mamy łie bárzo dobrze. *Mqcz* 432a; *OrzQuin* G3, I2v, I4, K2v, K3 (8); *LeovPrzep* D2; *BielSat* L3; *KuczbKat* 395; *RejZwierc* A3; *BielSpr* c2; *WujJud* 15v, 17v, 76v, 126v, 135; *BudBib* 2. *Esdr* 2/8, *Iudith* 13/22; *BudBibKaw* A3; wrzeczech woiennych gdje łię kolwiek tráphiło czyniłc znieprzyaciłelem zówzdy za łaską Bożą/ fortunnił nás Pan Bog. *BiałKaz* L4; *CzechRozm* A7v, 71v; *KarnNap* Bv, B4, Cv, D, D2; *SkarJedn* 399; *SkarŻyw* 102, 338; *StrykKron* 380, 752; Bowiem łię iuż tych czálów za łaską Bożą/ kłątew Papielkich/ nie tylko zacni łtanowie/ ale y krawcy y łzewcy nie łtráchaią. *NiemObr* 65, 20, 37, 92, 96, 161; *WerKaz* 301; *BielSjem* 25; za łaską Bożą/ á czułością Hetmáná dziełnego Koronnego/ IANA ZAMOYSKIEGO dawno iuż v nas/ Tátárowie nie łzkodźili *GórnRozm* D2; Około nas załaską Bożą pokoi. *ActReg* 69, 69; *GostGosp* 142; *WujNT* 278, Ddddd; *SarnStat* 10, 19, 1019 [2 r.], 1123; *VotSzl* A4v, B4v, C, C3, C3v, E4v; *CiekPotr* 25; gdzie kolwiek czály me aż dotąd tráwił/ tákżem za łaską Bogá mego niwczym nie zelżył łławy Narodu mego poćciwe⁸⁰ Polłkiego wedle łilek mych vbogich *CzahTr* A3, A3v.

»za łaską Pana Chrystusową, Pana Jezusa Chrystusa« (2): kiedy kto poznawłzy Bogá za łaską Pána Chriłtułową/ burzy bráterłstwo Chrzełciójánłkie/ [...] iż też pokornie odpułzczenia łwego grzechu żądác niemoże *KuczbKat* 200; *WerGośc* 270.

»za łaską Ducha łwiętego« (2): A ma to łście wiedziłc [dziecię ochrzczone] że łię iuż od tego czálu Pána Chriłtułowy^m łługą y rycerze^m łłtawa/ á iż za łaską Duchá S. przez wiáre łerdeczną/ y przez pracą łwoich plec/ to iłst przez pracowity łwoy żywot/ ma znieprzyaciłelem dziełny^m mocnie wálczyłc *KarnNap* B4v; *SkarJedn* 270.

»za łaską pańską, Pana« (10 : 7): PRzedtem za łaską pańłką/ wzięłes odemnie Mattheułfa łwięte⁸⁰ czytelniku miły *MurzNT* A4; O tem włlythkyem my ile nas za łaską Pána á łtworzycyelá dołtánye/ będyem piłác *GliczKsiąż* D2, A4v, B; *LubPs* Kv, K2v *marg*, L3, N5 *marg*, bb6 *marg*; Y połzczłściło mi łię za łaską Pániłką [in *benedictione Domini praeveni*]/ zem nápełnił práłę iákoby z pierwłżego zbierániá. *BibRadz Eccli* 33/17, *4v; *RejPos* A6v; *RejZwierc* 129; *KarnNap* Cv, D2v, E4v; *ArtKanc* O15.

»za łaską łwięłą« [szyk 1 : 1] (2): Prołimy pokornie aby doczełne łprawy náłłe [...] były tak za twą łwięłą łaską łprawowany iako by won łtrałłiwy czas tobie przyiemne były *RejPs* 76; *LubPs* N4.

Szeregi: »za darem a łaską« (1): Ale to coby w onym opillłtwie miáło márnne zginác/ áby łię to ná odżywienie vbogich obroćiło/ za dárem á łaską Pána Iezułá Chryłtułá *WerGośc* 270.

»za łaską i (za) miłosierdziem« (3): *FalZioł* V 51; *KuczbKat* 45; A to włzyłtko dzieie łie mocą á łprawą Duchá łwiętego dzieie/ za łaską y miłosierdzim Bożym/ przez Iezu Chriłtá Pána y Zbáwićielá náłżego. *KarnNap* Bv.

»za łaską i (a) (za) pomocą« [szyk 3 : 2] (5): *KromRozm III* A7; *WujJudConf* 14v; że Wałzá K:M: raz dobrze począwłszy/ toż zá łalką á pomocą Bożą ielzczę lepiej kończyć raczyłz *BudBibKaw* A3; *KarnNap* B4; *SarnStat* 19.

»za łaską a za wspomóženiem« (2): A zá łalką á zá wfpomóženiem Páná thego/ przydziefz pewnie á nieomylnie ktemu/ iz zoftániefz tym Ricerzem á tym wiernym boiownikiem Páná fwego *RejPos* A6v; *RejZwierc* 129. ~

»o łasce« (1): Aczem niegodny/ zbaw profzę z tey miary/ Iákoś/ o łálce fwey/ vžyczył wiary/ A iac nędzny dam dzięki *GrabowSet* T.

»po łasce« (2):

~ *Wyrażenia*: »po łasce bożej« (1): połasce bozey nietylkosię vspokoilo Krolestwo WKM. ale y początek panowania WKM. szczęśliwy osławił się wszytkiemu swiatu. *ActReg* 96.

»po łasce pańskiej« (1): To zá poćiechy wżyftkie łobie liczy/ Ze Zygmuntowi Bog korony życzy. Tegoć po łálce Pánłkiey trzeba było/ Zacna Krolowa *GrochKal* 21. ~

»w łasce« = *in gratia Vulg* (61): *BierRaj* 17v, 22; *PatKaz I* 18; *PatKaz III* 132v; *RejPos* 135v; *SeklKat* D2; *MurzHist* G4v; A fład fie rozráduyą y nyewyernikowye/ Kyedy ty fwoye wyerne w łálce będyełz fładził/ Strzegąc áby ná ftronę żaden nye zábładził. *LubPs* P4; Proflę ráczże mię w łálce twej wieść ná drogę wieczną *LubPs* ee2, B2v, F4v, G4, H2, P3 (9); *RejAp* AA6v; *RejPos* 318v, 328v; vczynki/ gdy ie kto ku czći á chwale Bożey w iego łálce czyni/ Pánu Bogu fie podobáią. *WujJud* 212; Náwiędz mię w łálce fwoiéy: ábych miedzy twémi Ciefzył fye/ rádował fye fpólnie wybránemi. *KochPs* 160; *ArtKanc* A11, M17v, P17, Q; Drogi me/ w łálce fwoiey/ wyproftuie/ A ich befpieczność/ ftrażą obwáruie. *GrabowSet* Q3, G2, L2v; *LatHar* 626; *WujNT* 563, 564, Col 3/16.

~ *Wyrażenia*: »w łasce bożej, miłego Boga, u Boga« [*w tym: w formule życzeniowej* (4)] (6 : 1 : 9): A w imię Pánłkie czynić/ nic inégo nie ielt/ iedno od Krzyżá świętego poczynać to/ co chcemy dobrze w łálce Bożey dokónać *OrzQuin* M3; *WujJud* A2; *SkarŻyw* 164; *StryjKron* A; *ArtKanc* N13v; Miey fię zá tym dobrze/ Czytelniku miły/ w łálce Bożey *LatHar* +11, 649; *WujNT* 742; Zyjąc fpokoynie fkończył fwoie látá, W łálce v Bogá, á z chwałą v światá. *KlonKr* Fv, F4. Cf »pomnażać się w łasce u Boga«.

»w łasce Pana, pańskiej« [*w tym: w formule życzeniowej*] (4) = *in gratia Domini Vulg, PolAnt* (4; 1): *LubPs* H4; Ale Ray ielt káždego/ kto tu s światá tego/ Zeydzye w wierney nádzyei/ w łálce Páná fwego. *RejWiz* 194; Lecż rośćcie włálce y (w) vznánium Páná náłzego y zbáwicielá Iefufa Chriřtuřa *BudNT 2.Petr* 3/18; *KochFragJan* 4; *WujNT 2.Petr* 3/18.

»w łasce świętej« (2): *LubPs* E3v; CZAłúa ty mnie moy Pánie nie zámierzył/ W twey łálce świętey y ktoby w cię wierzył. Koždy cię naydzie z vchem miłósiemym *CzahTr* B2.

Szeregi: »w łasce i błogosławieństwie« (1): Rącz drogi/ pořtępki y myřli náłze/ y wřytkich řług twoich w łálce y błogosławieństwie twoim řpráwováć *LatHar* 42.

»w łasce a w miłosierdziu« (2): day nam to panie zařluzyc aby nas raczył řędzic włálce a wmiłofierdziu fwoiem. *RejPs* 123v, 189v.

»w miłości i w łasce« (1): W każdym wćifku ich miał wćifk/ lecz ániół oblicza iego zbawiał ie/ w miłości fwey y w łálce fwey ten ie okupił [*propter dilectionem suam, et propter indulgentiam suam ipse redemit eos*] *BudBib Is* 63/9. Cf »w łasce sprawować«. ~

W przén (83) : tys łmacznoftz wśfelkié łálki ku mnie fie racz fklonitz *OpecŻyw* 18v; Sprawił flodkość flowa fwego, ciała fwego, łaski swoiey człowieku grzełznemu. *WróbŻółt* V7v, a4; A vráduy też nas kiedy wefelim łálki twoiey po takich wćifkoch náśfych *RejPs* 135, 212v; *SeklWyzn* d3; dofyć ci mám i nazbyt/ ku tego ciała pożywieniu/ ale cię profzę o chléb łálki twoiéi *MurzHist* 14v; W opuśfcyáley łtárości moyá nędzna głowá/ Oleyem łálki twoyey będzye pomázaná *LubPs* V2; Iam rościágnęła gáłęzi moie iáko Terebint/ á gáłęzki moie łá gáłęzki chwały i łálki [*et rami mei gloriae et gratiae*]. *BudBib Eccli* 24/18 [22]; pan lud fwóy miły Wálem fwéy łálki zewśząd ofypuie *KochPs* 190, 51; wśiáday ná rączego konia łálki iego korać wtym imieniu IEZVS przez krew báránká niewinnego/ ziednáłá. *SkarŻyw* 4; [*Chryzostom*] pokoiu onego/ do ktorego bárzo tełknił/ wzył/ [...] ná czytániu piśmá S. do ktorego mu Pan Bog głęboki rozum/ kluczem łálki fwey otwarzał. *SkarŻyw* 86; Bo/ gdyby powściágniony Był/ twey łálki fkok; łácnoby gáłęzka Víchłá *GrabowSet* I3; Rozetni węzeł/ łzpada rófpaloná Twey łálki nieskończony *GrabowSet* L; Iákoć chwały nie dáwác/ gdyś mego/ przewłoki/ Náwrocenia/ pod łálki fwey płázcż krył fzeroki. *GrabowSet* S4, S4, S4v; on máieftat Sálomonow łloniowy/ złotem przeiáfnym łálki Bożey ozdobyony. *LatHar* 477; dał y pierścień zadátku żywotá wiekuište⁸⁰: á nákoniec ćielcem vtuczonym łálki fwey/ y rofkofznych świátości fwych z wefelem cię wczęłtował. *LatHar* 675; wiárá ieft iáko fundáment ná którym buduią/ y iáko drzwi przez ktore do łálki wcbodzą. *WujNT* 540, 519; przyidzi Pánie/ á do końcá hoyná ręká łálki twoiey przyochędoż miełzkánie swoie *SkarKaz* 458b, 552b.

W połączeniu szeregowym (1): pošli łzáty łálki y niewinności y łpráwiedliwóści twoiey/ ktoreby nas zágrzały y tobie wdzięcznymi wczyniły. *SkarKaz* 245b.

W charakterystycznych połączeniach: błyskawica, cielec utuczony, chleb, ewangelija, fortka, gałęzki, grom, grunt, klucz, rączy koń, oczy, ogień, olej(ek) (2), płaszcz (2), pokarm, hojna ręka, skok, słodkość, smaczność, szczep, szaty, szpada, tarcza, wał, wełna, wesele, węzeł, zasłona, złoto łaski.

Zwrot: »okryć (a. nakryć), odziewać [kogo] łaską« (3 : 1): Okrijelz go łálką swoią/ Iáko napewnieyřzą zbroiá *KochPs* 8, 51; W prześcieráđłóś obwinion/ ábyś nas odziewał/ Láłką y pobożnościá: á łtáđ rádość miewał. *GrabowSet* P4v, N3v.

Wyrażenia: »łaska Boża« (5): *PatKaz* I 15; *SkarŻyw* 31; *LatHar* +9, 320; Ten ieft báránek/ ktory was wełná łálki Bożey odzieie y zágrzeie *SkarKaz* 515b.

»duch łaski« = *spiritus gratiae Vulg* (12): *KromRozm* II m2v; *Leop Hebr* 10/29; A iuż w nas miełzka ták przez wiárę iáko y przez miłość/ á ktemu y przez duchá mocy y łálki swoiey. *RejPos* *Wiecz*² 94v, 92v; *GrzegŚm* 66; *ModrzBaz* 23v; *CzechEp* 116; *GrabowSet* T3v; *LatHar* 256, 627; íróźłze záłfuży karánia/ ktoryby Syná Bożego podeptał/ y krew tełtámentu/ przez ktorá był poświęcony/ pokaláná być rozumiał/ y Ducha łálki zelżył? *WujNT Hebr* 10/29; *SiebRozmyśl* K2v.

»krolestwo łaski« (3): *KuczbKat* 390 [2 r.]; Rozmnoż z miłości swoiey/ w Ludziach krolestwo łálki twoiey *ArtKanc* E6v.

»majestat łaski« (1): Nie wątpmy tedy iefliże kiedy zgrzełżymy/ z pokutą [...] a z vfnością przyłtąpić do Máiełtatu tey łáłki iego/ zupełnie temu wierząc iże miłofierdzie otrzymamy *BibRadz* *7.

»obrona łaski« (2): *RejPs* 53; Pánie/ łłábiłmy ná taką drogę [o *Życiu*] wielkiej nam pomocy potrzebá/ pošli nam wólzelákie dołtátki/ wozy/ konie/ łzáty/ obroki/ pieniądze/ obrony łáłki twoiey. *SkarKaz* 245b.

»owoc łaski« (2): Dał pan Iefus owocz odkupienia ludskiego y łaski łwey, a tho gdy pirwłżim razem na łwiath przyłzedł *WróbŻółt* Bv; *SkarŻyw* 31.

»łaski promień« [szyk 3 : 1] (4): [*Duch św. okrasil Maryją wszechmocnością swą*] promyeny łwey łáłki łzczycząc yą (*popr*) ot grzechv (–) *PatKaz II* 66; TWey łáłki promień Pánie wyłokości/ Iák kágániec przenika *GrabowSet* F4, Ov, Q.

»światłość, jasność łaski« (2 : 2): *WróbŻółt* Sv; *KrowObr* 89; SWięty Duchu [...] Tyś iefł Ciefzyćielem wiernych názwán/ y Bołkimeł dárem miánowan/ łtudnicá práwa, wodá żywa/ ogniem y wnąętrznym pomazánim/ światłością łáłki pewną. *ArtKanc* H7; rácz oświećić/ prółimy cię/ fercá náłże iáłnością łáłki twoiey/ ábyłmy mogli godnie w łłúźbie máiełtatu twego łię obierác *LatHar* 616.

»święta łaska« [szyk 3 : 2] (5): *OpecŻyw* 20; PRołimy pokornie náłz miły panie: aby [...] náfyciwlłsy nas pokarmem zywota wiecznego łaski twoiey łwiętey aby raczył nas przywiełc przez drogę daleką a trudną *RejPs* 34, 23; Iż nas nędzne á niegodne przyymowác raczył/ á oczymá łwięthey łáłki łwey nas nie przepátruie *LubPs* Z5v; *RejPos* 284.

»trybunał łaski« (1): Apołtoł [...] każe nam z vńánim przyłłtępowác do łtolice y trybunału łáłki iego/ ábyłmy dołtáli miłofierdzia y łáłki y pomocy *SkarKaz* 3a.

»woda łaski« (2): Wyłłtęпки moieł/ iákielekwlk były/ Niechby łię/ wodą łáłki twey/ omyły. *GrabowSet* I3v, O2v.

»źródło, zdroje, potok, studni(c)a łaski« (6 : 2 : 2 : 2): *KrowObr* 153; *SkarŻyw* 117; Tyś łtudnicá łáłki nieprzebrána wólędzie *GrabowSet* Dv; Vgás/ wnąętrzne prágnienie Onym żywym potokiem/ Łáłki twey: co łumnnienie W nas vwefela: nie źiemłkich wod łtokiem *GrabowSet* H4v; O IEzu źródło łáłki/ IEzu dołbrołliwy *GrabowSet* P, I2v, N4v, T2v; przez nię [*modlitwę*] iáko przez rurę duchowną z niebiełkich páłacow zdroie łáłki Bożey rozmáitey/ do ferc náłżnych płyną *LatHar* +9, 222, 320, 487.

Szeregi: »wsze dobre i łaska« (1): Iż iá [*Pannę Maryję*] łtudnicą y źródłem włze⁸⁰ dołrá y łáłki názywałł? *KrowObr* 153.

»łaska i miłofierdzie« (2): łrogość y gorzkość Grzechu Smierci y Piekłá iuz iefł odięthá/ á słodkość łáłki y miłofierdzia/ nam iefł zgotowána ábychmy iey vżywáli ná wieki. *BibRadz* I 143c *marg*; *SkarJedn* 293.

»łaska a sprawiedliwość« (1): otworz nam miłofciwie fortkę włłfey łaski a łprawiedliwołci ktorábychmy mogli bezpiecznie wchodzie po drogach oczekawáiącego zbawienia náłłego *RejPs* 174v.

3. *Miłość; względy; gratia Vulg, Modrz; caritas Vulg (61)* : bacł iłż łamą łáłka pokoy czynij miedzy bogiem ij człowiekiem *OpecŻyw* 46v, 10v, 184; *PatKaz III* 113; Panny łepak bez połágu wydáwác kazał, aby łie nie dla pienedzi, ale z łáłk á dla płodu poymowali. *BielŻyw* 27; *WróbŻółt* V8; Widziłłz iż y źwirzátko iteż [!] ptałzek káždy/ [...] Kiedy łobie parámi w dziwney łáłce chodzą/ A ony wdzyęcłne dzyatki też zá łobą wodzą. *RejWiz* 58; *KrowObr* 152; IEpłłfe imię dołbre/ niźli bogáctwá hojne: náđ

złotho y srebro łáfká dobra [*super argentum et aurum gratia bona*]. *Leop Prov* 22/1; *GórnDworz* Cc2; A s. Ian mowi/ bog łáfká ieft [*Deus caritas est Vulg 1.Ioann 4/8*]. *HistRzym* 65, 65; *KuczbKat* 390; *RejZwierc* 127v [2 r.], 128; *BudNT przedm* b5; Niech fię przeto káždy dobrze zásluguie narodowi ludzkiemu/ [...] waśni ludzkie niech wynifzcza/ w łáfkę ie przywodzi [*odia hominum tollat, in gratiam eos reducat*] *ModrzBaz* 66v; *NiemObr* 88; BArtofszu łyfy/ á z Hifzpáńfká brodą/ Godzien by łáfká zá fwoią vrodą. Ale pániénki ná cię niełáfkáwy *KochFr* 60, 99; vczynki z łáfká pochodzące záłługuiá niebo *WujNT* 584; *KlonWor* 58.

łaska dla kogo (1): [*daje nam Pan Jezus naukę, abyśmy nie służyli komu dla dworności jego*] Też nie dlá kogo albo częgo ijnego/ iedno z láfká prawé dlá boga milego zbawiciela nálfégo. *OpecŻyw* 43.

łaska przeciw komu (2): *BibRadz Esth* 5/2; Iż bychmy mieli táką wiárę żebychmy goram kazáli wftáwác [...] á łáfká nie będziemy mieć przeciwko Pánu y bliźnim swoim [*caritatem autem non habuero Vulg 1.Cor 13/2*]/ thoby tho nam máło ábo nic pomoc mogło. *RejZwierc* 128v.

W porównaniu (1): Bo pátrzay iż wiárá ieft iáko fzczep pięknie vřzczepion. Láfká ieft iáko kwiatki ná onym nadobnym fzczepie rofkwitnęłe *RejZwierc* 129.

Zwroty: »być z sobą (a. z każdym) w łasce« = *esse cum omnibus in gratia Modrz* [*szyk zmienny*] (3): [*król*] wnetki vczynił gody Apollonowi á Lucinie corce fwey z wielką poczeńnością. A gdyfz Apollon z krolewną fwą blińko iuż roku byli będac z sobą w wielkiej łáfke. *HistRzym* 14v, 35v; *ModrzBaz* 66.

»dokupić się łaski« (1): [*Achiza mówi do Zefiry*] Bo nie wiem by tak żaczny był Kto by fie prze cię nie zbłaznił A dokupił by fie drogo Kazdy twey łaski niebogo *RejJóz* D3.

bibl. »łaski nie mieć« = *nie kochać* (2): bych yázyky ludzkymy mouyl y anyelfkymy a láfky bych nyemyal [*caritatem autem non habeam Vulg 1.Cor 13/1*] ftalem fyą yako myecz brznyacza *PatKaz III* 147v; *RejZwierc* 128v.

»[czyj] łaskę miewać« = *być kochanym* (1): Hánno/ tobie kwóli fpiéwam/ Zkąd iefli twą łáfkę miéwam/ Przelzedłem iuż Amphioná *KochPieś* 33.

»[komu] łaskę pokazować« (1): Są iefzcze drugie biaległowy potwornieyfze/ ktore dowiodfzy tego chytrością swoią/ iż káždy z ich fług/ ma zá to/ że on łam w miłości płuży: fieią dopiero miedzy nimi zazdrość/ iednemu przy drugim wiefzją łáfkę pokazuiąc *GórnDworz* Dd3v.

»pozyskać łaskę« [*szyk zmienny*] (5): męfzczyzná vbogi/ miłością niepomierną ftrapiony/ wfzytko to vczyni/ czym rozumiał że miał pozylkác łáfkę/ á zwyciężyć fercze fwey miłey *GórnDworz* Dd3v, Ccv, Ddv [2 r.], L13.

Wyrażenia: »łaska doskonała« (1): A będziemli to troie [*trzy korony chwały, mądrości i miłości Trójcy św.*] czyftym fercem á łáfká dofkonáłą záwždy offiárowác/ tedy to otrzymamy od oycá fyná y ducha fwiętego. *HistRzym* 100v.

»w łasce gorący« (1): [*Maryja było*] w pokorze głębfífá/ w fpiewaniu piefni Dáwidowych wybornieyfífá/ w łasce bożé a blizniego gorętfífá *OpecŻyw* 2v.

»łaską rozpalony« (1): A [*Maryja*] tak wielką láfká rofpálona/ z wielkim płaczem rzekła/ ono tzo piáno w ffofté kapitule v Malachiáífá proroka. *OpecŻyw* 104.

»ruszony łaską« (1): Gdy tedy Krol vyzrał Eřter krolową fthoiącą w fiéni/ rufzony łáfká przeciwko niey/ ściągnął fceptrum złote ku niey *BibRadz Esth* 5/2.

»wielka łaska« (6): *OpecŻyw* 104, 138v; *GórnDworz* Dd3v; *HistRzym* 14v, 35v; Kállifthenes zaśię więtfzą łáfkę znał/ y pánnie był nieiáko powinowáty. *KochWz* 137.

Szeregi: »wiara, nadzieja i łaska« [szyk zmienny] (4): Vczyń panie pierfi moje palátz albo wieczernik kóftownie a znamienicie vłlany tobie/ a racz rozśfyrzytz wiare/ nadzieię/ ij łáfkę w fertzu moiym. *OpecŻyw* 90v, 186v, 187; *WróbŻólt* kk5.

»łaska a zgoda« (1): W łáfcze á w zgodzie mále vraftáły/ Pánftwá/ w niezgodzye wielkie vpadáły. *RejZwierc* 226.

Personifikacja (9):

Szeregi: »wiara, nadzieja, (i, a) łaska« (6): A Gdy iuz ty trzy pánienki ták iáko śfyłzifz Wiárę Nádzieię á Łáfkę poštánowifz á połóżyfz ie około tey wdzięczney dułzyce twoiey/ to iuz pewnie wiedz iż iuz będzie co dáley tho więcey przybywáło tych dzieweczek ná posługę iey. *RejZwierc* 127v, B2, 127v [3 r.], Bbb3.

»łaska a nadzieja« (1): Spráwá łáłki á nádzieie *RejZwierc* Bbb2.

»wiara z łaską« (2): cóckolwiek Wiárá z Łáfką ziednáłá/ toć tá [nadzieja] iáko mocnym przywileiem wśytko zápieczęthuie/ gdy będiesz miał vpełną nádzieię o Pánu fwoim *RejZwierc* 128, 128v.

W przen (2) : Przes trzećiego fyná mamy rozumieć dobrego Krześciániná od Bogá wyzwolonego/ ktoremu dał trzy dáry drogie/ pierścień wiáry/ śponki nádzieie á łukno łáłki. *HistRzym* 65, 65.

4. *Darowanie winy, przebaczenie; ignoscentia, propitiatio Mącz* (6) : Ignoscentia, Przepuśzczenie/ Łáská *Mącz* 251b; Propitiatio, Ziednánie/ PrzepRAWienie gniewu/ Łáská/ Miłóściwość. *Mącz* 326d; Przeto MM Panie et propter clementiam Principis, [...] y dla prawa ktore niebroni łaski vpokorzaiącym się, [...] proszę niech ten Pan Gniezninski depressus nie będzie *ActReg* 118.

Wyrażenie: »rok łaski« = *miłóściwe lato, jubileusz* (3): Práwá Duchownego Księgi wtore o Roku łáłki. *SarnStat* 191 źp, 191 [2 r.].

5. *Wdzięk, uroda* (3) : Glos yey mylutky głoźny ślodky uyeśyoly tak yfz roźlala fya była łafka wufczyech yey [*diffusa est gratia in labiis tuis Vulg Ps* 44/3] yako napyfano w páfalmyech *PatKaz III* 122 [*przekład tego samego tekstu*] *LubPs* M2v; Decorum. Co komu prziftoyi w fwey śpráwie/ Wdzieczność/ Łáská/ myrá/ Obyczáyność/ vczýwość ták w mowie yáko y w vczinkách. *Mącz* 79c.

6. *Rzecz miła komu* (3) : Bo toć łáłká (*marg*) rzecz Bogu miła. (–) [*haec est enim gratia*], Ieśli kto dla fumnienia Bożego odnośi fráfunki/ ćierpiąc bezwinnie. *WujNT* 1.*Petr* 2/19; Bo co zá chwałá (*marg*) łáská. N.L. (–) [*Quae enim est gloria*] ieśli grześzác/ á policzkowáni będąć ćierpićie? Ale ieśli dobrze czyniác/ ćierpliwie znośićie: toć ieft łáłká v Bogá [*haec est gratia apud Deum*] *WujNT* 1.*Petr* 2/20.

7. *n-pers* (3) :

a. *pl Łaski, boginie wdzięku, Gracje* (2) : Do Łáfk. WAm fwe niefczeńné rymy/ wam fwe fmutné ftrony/ Zgodné Łáłki/ oddawam *KochFr* 111.

b. *Według legendy chrześcijańskiej jedna z córek św. Zofii* (1) : Tego thez czáfu Zophia ze trzemi corámi/ Wiárą/ Nádzyeią/ y Łáfką/ była vmęczóná *BielKron* 149v.

*** *Bez wystarczającego kontekstu (wyraz cytowany)* (2) : ł łafka/ ława/ łyźka *MurzOrt* B2v; *JanNKar* F.

Cf **NIELASKA**

